

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΝΩΜΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

**«Η αντιμετώπιση των κοινωνικοοικονομικών συνεπειών
του αυξημένου κόστους διαβίωσης και παραγωγής:
Προτάσεις κοινωνικών εταίρων»**

Οκτώβριος 2024

Διαδικασία

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (Ο.Κ.Ε.) ανέλαβε την διατύπωση Γνώμης Πρωτοβουλίας με τίτλο **«Η αντιμετώπιση των κοινωνικοοικονομικών συνεπειών του αυξημένου κόστους διαβίωσης και παραγωγής: Προτάσεις κοινωνικών εταίρων»** με βάση το άρθρο 1 παρ. 4 του Νόμου 2232/1994, σύμφωνα με το οποίο «η Ο.Κ.Ε. μπορεί με δική της πρωτοβουλία να εκφράζει γνώμη και για άλλα θέματα κοινωνικοοικονομικής πολιτικής».

Η Εκτελεστική Επιτροπή της Ο.Κ.Ε., με την υπ' αριθμ. 751 Συνεδρίασή της στις 28-02-2024 συνέστησε Επιτροπή Εργασίας αποτελούμενη από τους **κα Κατερίνα Δασκαλάκη και κ.κ. Μιχάλη Αλέπη, Φώτη Κολεβέντη, Άγγελο Δημαρά, Γιώργο Γωνιωτάκη και Νικόλαο Τσεμπερλίδη.**

Ως πρόεδρος της Επιτροπής Εργασίας ορίστηκε ο **κ. Γιώργος Γωνιωτάκης**, Αντιπρόεδρος της Ο.Κ.Ε.

Στις εργασίες της Επιτροπής Εργασίας συμμετείχαν ως εμπειρογνώμονες οι **κ.κ. Λεωνίδας Βατικιώτης, Μόσχος Κορασίδης, Μανόλης Μανιούδης, Μιχάλης Μητσόπουλος.** Από πλευράς Ο.Κ.Ε. μετείχαν και είχαν τον επιστημονικό συντονισμό του έργου της Επιτροπής η **κα Χριστίνα Κουτσιούμπα** και ο **κ. Δημήτρης Μπίμπας**, Επιστημονικοί Συνεργάτες της Ο.Κ.Ε.

Η Επιτροπή Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της σε τέσσερις (4) συνεδριάσεις στις 13/6/2024, ενώ η Εκτελεστική Επιτροπή διαμόρφωσε την εισήγησή της προς την Ολομέλεια στη συνεδρίασή η οποία πραγματοποιήθηκε στις 08 Ιουλίου 2024 (συνεδρίαση 754).

Η Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε., αφού ολοκλήρωσε τη συζήτηση για το θέμα στη συνεδρίαση της 04 Οκτωβρίου 2024, διατύπωσε την υπ' αριθμ. 337 Γνώμη Πρωτοβουλίας.

Περιεχόμενα

Επιτελική Σύνοψη.....	4
Εισαγωγή	6
<i>Το ζήτημα του αυξημένου κόστους διαβίωσης και παραγωγής.....</i>	<i>7</i>
Θεωρητική και εμπειρική διερεύνηση- Η τρέχουσα κατάσταση στη χώρα μας και στο διεθνές περιβάλλον.....	15
<i>Ο πληθωρισμός ως παγκόσμιο φαινόμενο .....</i>	<i>15</i>
<i>Πληθωρισμός στην Ελλάδα: Ύψος, εξέλιξη, σύνθεση.....</i>	<i>16</i>
<i>Πληθωρισμός στην ευρωζώνη .....</i>	<i>20</i>
Οι νομοθετικές παρεμβάσεις/ πολιτικές για τη μακροπρόθεσμη και βραχυπρόθεσμη αντιμετώπιση του φαινομένου σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο	22
Οι επιπτώσεις της ακρίβειας στα νοικοκυριά και τους οικογενειακούς προϋπολογισμούς/ καλάθι νοικοκυριού	29
<i>Η κατανομή της καταναλωτικής δαπάνης και η αλλαγή των καταναλωτικών προτύπων..</i>	<i>29</i>
<i>Η καταναλωτική δαπάνη ανά εισοδηματική κατηγορία και η ακρίβεια στα τρόφιμα .....</i>	<i>32</i>
<i>Εισοδήματα και πληθωρισμός .....</i>	<i>35</i>
Οι επιπτώσεις της ακρίβειας στο κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων	38
<i>Οι επιπτώσεις των αυξημένων τιμών στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις .....</i>	<i>41</i>
<i>Οι επιπτώσεις των αυξημένων τιμών στον τομέα μεταποίησης .....</i>	<i>44</i>
<i>Οι επιπτώσεις των αυξημένων τιμών στον αγροδιατροφικό τομέα και την περιφερειακή ανάπτυξη .....</i>	<i>45</i>
<i>Οι επιπτώσεις των αυξημένων τιμών στον κλάδο του τουρισμού και τις κατασκευές .....</i>	<i>50</i>
Η επίδραση της κλιματικής κρίσης και της έλλειψης εργατικού δυναμικού	54
Επιχειρηματικό περιβάλλον και παράγοντες κόστους	57
<i>Θέματα ανταγωνισμού.....</i>	<i>57</i>
<i>Συγκριτική επισκόπηση με ευρωπαϊκές χώρες και χώρες μέλη ΟΟΣΑ.....</i>	<i>60</i>
<i>Φορολογία και τιμές.....</i>	<i>63</i>
Προτάσεις πολιτικής	65
<i>Μέτρα για την αντιμετώπιση του πληθωρισμού .....</i>	<i>65</i>
<i>Διοικητικές παρεμβάσεις/ ρυθμίσεις.....</i>	<i>67</i>
<i>Άλλες τομεακές δράσεις.....</i>	<i>70</i>
Βιβλιογραφία	74

Επιτελική Σύνοψη

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (Ο.Κ.Ε.) με την παρούσα Γνώμη Πρωτοβουλίας αναδεικνύει τις σοβαρές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις που έχουν ανακύψει από τις σταθερά αυξανόμενες τιμές στην Ελλάδα και την ΕΕ και αποπειράται να μελετήσει καλές πρακτικές και μέτρα πολιτικής που θα ήταν σημαντικό να ληφθούν σε θεσμικό και ρυθμιστικό επίπεδο, προκειμένου να ενισχυθεί το διαθέσιμο εισόδημα και να επανέλθουν οι αναπτυξιακές προοπτικές σε ένα περιβάλλον με λιγότερους πληθωριστικούς κινδύνους.

Σταχυολογώντας τα σημαντικότερα από αυτά, η Ο.Κ.Ε. καταλήγει σε ορισμένες προτάσεις που σκοπό έχουν την άμβλυση του φαινομένου της ακρίβειας, τη βελτίωση της θέσης των χαμηλότερων εισοδηματικά στρωμάτων και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της εγχώριας παραγωγής και βιομηχανίας. Συγκεκριμένα, αναφορικά με την αποκλιμάκωση του πληθωρισμού η Ο.Κ.Ε. εστιάζει στη μείωση των έμμεσων φόρων σε βασικά αγαθά, στον αποτελεσματικότερο έλεγχο της αγοράς, στην διαφάνεια στις τιμές και στην παρακολούθηση τομέων που συνεισφέρουν σημαντικά στην πληθωριστική κλιμάκωση και επιδρούν αντανάπτυξιακά (όπως π.χ. η ενέργεια, οι κατασκευές, τα επιτόκια).

Παράλληλα, προτείνονται μέτρα για τη μείωση των ανισοτήτων και την ενίσχυση των εισοδημάτων, με εντατικοποίηση της προσπάθειας αύξησης του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των εργαζομένων και των αμοιβών, σύμφωνα με τα οικονομικά μεγέθη της παραγωγικότητας, της ανταγωνιστικότητας, της απασχόλησης, του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας, καθώς και μέτρα για την ανάδειξη νέων κινήτρων για την τόνωση της απασχόλησης ημεδαπών και αλλοδαπών σε κρίσιμους τομείς της οικονομίας. Μέρος της προσπάθειας αυτής θα πρέπει να αποτελεί και η μείωση της επιβάρυνσης με φόρους και εισφορές της μισθωτής εργασίας, που για εργαζόμενους μέσου και ανώτερου εισοδήματος (οι οποίοι αποτελούν τη ραχοκοκαλιά των επιχειρήσεων και η αύξηση του αριθμού των οποίων είναι προϋπόθεση αύξησης του μέσου μισθού) παραμένουν από τις υψηλότερες στον ΟΟΣΑ και την ΕΕ.

Επίσης, για την ενίσχυση της παραγωγικής βάσης, επιτακτική θεωρείται η υλοποίηση του σχεδιασμού για την αποκατάσταση των ζημιών σε φυσικό και ζωικό κεφάλαιο, ειδικά στις περιφέρειες που επλήγησαν από τις φυσικές καταστροφές (με πιο πρόσφατη την περιφέρεια της Θεσσαλίας), η πραγματοποίηση επενδύσεων για την προστασία από τις φυσικές καταστροφές, η ενίσχυση των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο κλάδο αγροδιατροφής και τροφίμων, η χρηματοδότηση παρεμβάσεων για την ενεργειακή

αναβάθμιση και την αυτονομία της ελληνικής βιομηχανίας, αλλά και ο σχεδιασμός για τη μείωση του μη μισθολογικού κόστους των επιχειρήσεων.

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, αναγνωρίζοντας ότι το συγκεκριμένο ζήτημα εξελίσσεται δυναμικά και έχει σημαντικές προεκτάσεις στην οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας, προτίθεται να αναλάβει κατά το προσεχές διάστημα να συμπεριλάβει στο γνωμοδοτικό της έργο σε επίπεδο πρωτοβουλίας την ανάλυση ειδικών πτυχών του φαινομένου, τόσο σε επίπεδο τομέων/κλάδων, όσο και κατά το σκέλος που αφορά στις επιμέρους επιπτώσεις στα νοικοκυριά και τους καταναλωτές.

Εισαγωγή

Με τον όρο «πληθωρισμός» ορίζεται η γενικευμένη αύξηση τιμών και αγαθών που συγκροτούν το καλάθι του νοικοκυριού, έτσι όπως αυτό συντίθεται και αναλύεται από τις εθνικές στατιστικές υπηρεσίες¹. Η ύπαρξη πληθωρισμού συνεπάγεται ότι για ένα δεδομένο διαθέσιμο εισόδημα, ένα νοικοκυριό δύναται να αγοράσει στο παρόντα χρόνο λιγότερα αγαθά, από όσα μπορούσε σε προγενέστερο. Με άλλα λόγια, ο πληθωρισμός μειώνει την αξία του νομίσματος με την πάροδο του χρόνου.

Στη ζώνη του ευρώ, ο πληθωρισμός τιμών καταναλωτή υπολογίζεται με βάση τον «Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή» (ΕνΔΤΚ). Ο όρος «εναρμονισμένος» δηλώνει ότι όλες οι χώρες στην Ευρωπαϊκή Ένωση ακολουθούν την ίδια μεθοδολογία υπολογισμού, προκειμένου τα στοιχεία να μπορούν να συγκριθούν μεταξύ των χωρών.

Στο πλαίσιο της οικονομικής και νομισματικής ζώνης, αρμόδιο θεσμικό όργανο για την παρακολούθηση και τον έλεγχο του πληθωρισμού είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), η οποία αξιοποιεί συγκεκριμένα εργαλεία πολιτικής τα οποία έχει στη διάθεσή της, όπως είναι ο έλεγχος των επιτοκίων, η πολιτική ανοιχτής αγοράς και η παρέμβαση στην αγορά ομολόγων, η νομισματική χαλάρωση ή σύσφιξη. Ήδη δε από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ έχει οριστεί ως καταστατικός στόχος ο πληθωρισμός να μην υπερβαίνει το επίπεδο του 2% μεσοσταθμικά.

Εντούτοις, ο πληθωρισμός στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωζώνη βρέθηκε τα τελευταία χρόνια στο υψηλότερο επίπεδο από την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος. Οι πολίτες πλήττονται περισσότερο από τη ευρεία αύξηση των τιμών των αγαθών και των υπηρεσιών, το αυξανόμενο κόστος ενέργειας και την απώλεια αγοραστικής δύναμης. Οι επιχειρήσεις, επίσης, βιώνουν υψηλά ενεργειακά και μεταφορικά κόστη και αυξημένες τιμές πρώτων υλών. Το σπирάλ αυτό τροφοδοτεί εκ νέου τις πληθωριστικές πιέσεις και επιβαρύνει τα πιο χαμηλά οικονομικά στρώματα και τις εγχώριες επιχειρήσεις.

---

¹ Βλέπετε ΕΛΣΤΑΤ, « Η σύνθεση του «καλαθιού του νοικοκυριού», η επιλογή, δηλαδή, των αγαθών και υπηρεσιών που συμπεριλαμβάνονται στον υπολογισμό του ΔΤΚ, επικαιροποιείται ετησίως, χρησιμοποιώντας τα αποτελέσματα της τελευταίας διαθέσιμης ΕΟΠ και άλλων ερευνών αγοράς κλπ. Η μεθοδολογία της αλυσωτής σύνδεσης επιτρέπει τη μεταβολή των ειδών του καλαθιού του νοικοκυριού, σε ετήσια βάση, με σκοπό να διασφαλίζεται η αντιπροσωπευτικότητα των ειδών που συμμετέχουν στον υπολογισμό των ομάδων και υποομάδων του ΔΤΚ.»
https://www.statistics.gr/el/statistics?p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_0qObWqzRnXSG&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=1&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_0qObWqzRnXSG_javax.faces.resource=document&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_0qObWqzRnXSG_in=downloadResources&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_0qObWqzRnXSG_documentID=114864&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_0qObWqzRnXSG_locale=el

Όλα τα παραπάνω στοιχεία συντελούν στην όξυνση του φαινομένου της «ακρίβειας», δηλαδή της αδυναμίας των νοικοκυριών να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες (σίτισης, στέγασης, υγείας) ή και πρόσθετες ανάγκες (ψυχαγωγίας, μετακίνησης, διαχείρισης ελεύθερου χρόνου), εξαιτίας του συνδυασμού υψηλού επιπέδου τιμών και χαμηλών ή ανεπαρκών εισοδημάτων. Στην Ελλάδα, παρά τις διαδοχικές αυξήσεις των ονομαστικών κατώτατων μισθών που ξεκίνησαν το 2018 και συνεχίστηκαν και εντός του 2024, η τελική επίπτωση του πληθωρισμού είναι αρνητική για τα πραγματικά εισοδήματα και τους μισθούς. Κάποιοι άλλοι δείκτες για να προσεγγίσουμε εννοιολογικά και ποσοτικά την έννοια της ακρίβειας είναι το πραγματικό κατά κεφαλή εισόδημα, το οποίο επιτρέπει τη σύγκριση εισοδημάτων εντός χώρας και μεταξύ χωρών και η ισοδυναμία της αγοραστικής δύναμης, η οποία επιτρέπει τη σύγκριση της σχέσης τιμών-εισοδημάτων μεταξύ χωρών. Σύμφωνα με την τελευταία δημοσίευση της Eurostat, η χώρα μας τοποθετείται στην προτελευταία θέση αναφορικά με την αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών².

Το ζήτημα του αυξημένου κόστους διαβίωσης και παραγωγής

Ο υψηλός πληθωρισμός υπήρξε δομικό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας πριν την ένταξη στην ΟΝΕ και φαινομενικά απειλούσε την εμπέδωση της θέσης της Ελλάδας στην Ευρωζώνη, εξαιτίας των παρελθοντικών υψηλών τιμών (ακόμη και πριν το 2009 ο μέσος πληθωρισμός στη χώρα μας υπερέβαινε σταθερά το στόχο πληθωρισμού της ΕΚΤ και το μέσο πληθωρισμό στη ζώνη του ευρώ). Με την είσοδο της χώρας στον οικονομικό κύκλο της υπερδεκαετούς κρίσης, και παρά τις ισχνές μακροοικονομικές επιδόσεις σε πολλούς δείκτες, υποχώρησε σημαντικά ο κίνδυνος του υψηλού πληθωρισμού. Ωστόσο, αυτό ήταν απότοκο της ύφεσης, παρά της οικονομικής πολιτικής ελέγχου του πληθωρισμού.

Εντούτοις, στο κλείσιμο της περιόδου που αναφέρουμε ως «πανδημική κρίση», οι οικονομίες αντιμετώπισαν σημαντικά ζητήματα στην εφοδιαστική αλυσίδα, που σε συνδυασμό με την προσδοκώμενη αυξημένη ζήτηση και την ξαφνική ανάκαμψη των νέων παραγγελιών, την αναθέρμανση της οικονομίας, τις ανατροπές και τις διαρθρωτικές παρεμβάσεις στον τομέα ενέργειας παγκοσμίως, οδήγησαν σε πολύ μεγάλες αυξήσεις στους δείκτες τιμών καταναλωτή διεθνώς.

---

² <https://www.ot.gr/2024/04/16/apopseis/experts/kata-kefalin-aep-kai-akorastikoi-dynami-ton-misthon-stin-ellada/>

Το φαινόμενο δεν ήταν στατικό, αλλά παράλληλα εξελισσόμενο με την καταγραφή μιας αλλαγής της διάρθρωσης στην αγορά διεθνώς, την αύξηση των συγκεντρώσεων σε σημαντικές αγορές, όπως του εμπορίου και της διακίνησης αγαθών διεθνώς και τις ενισχύσεις μεγάλων εθνικών επιχειρήσεων σε ορισμένες χώρες (re-shoring and friend-shoring), ενώ εντάθηκε με την ανάδυση παγκοσμίων ανταγωνισμών, καθώς και με το νέο διεθνή καταμερισμό εργασίας που διαμορφώθηκε προϊούσης και της εμπόλεμης κατάστασης στην Ουκρανία.

Στην διεθνή οικονομία, την άνοδο του πληθωρισμού συνόδευσαν οι αυξήσεις επιτοκίων από τις κεντρικές τράπεζες που είχαν ως στόχο να συγκρατήσουν τον πληθωρισμό. Το παραπάνω γεγονός προέκυψε ως απόρροια της ερμηνείας ότι οι κοινωνικές δαπάνες και τα λοιπά μέτρα στήριξης που υιοθέτησαν οι κυβερνήσεις κατά την προαναφερθείσα περίοδο, και που ορθώς υλοποιήθηκαν στις συγκεκριμένες συνθήκες, αύξησαν υπέρμετρα τη ζήτηση με την άρση των περιορισμών μετακίνησης, με αποτέλεσμα να θεωρηθεί τελικά ότι η αύξηση των επιτοκίων θα συντελούσε στην επιβράδυνση της κατανάλωσης και τη σταδιακή επαναφορά της οικονομίας σε πρότερα επίπεδα.

Στην εγχώρια οικονομία τα παραπάνω φαινόμενα -παρά τις θετικές μακροοικονομικές προοπτικές- ενέτειναν τις υψηλές μεταβολές στις τιμές, αύξησαν τις επιτοκιακές διαφορές, επέδρασαν αυξητικά στις τιμές ενέργειας, τροφίμων, οικοδομικών υλικών, μίσθωσης και αγοράς κατοικίας εν γένει. Μετά την πανδημία, το πρόβλημα εύρεσης στέγης και κάλυψης των στεγαστικών αναγκών οξύνθηκε.

Οι οικονομικοί αναλυτές, θεωρητικοί και διαμορφωτές πολιτικής δεν έχουν μια ενιαία ερμηνεία για την αιτία και την εξέλιξη του φαινομένου του εμμένοντος πληθωρισμού.

Χαρακτηριστική είναι η διαμάχη γύρω από τις έννοιες “πληθωρισμός απληστίας” (greedflation) που έχει προκύψει ανάμεσα σε εκείνους που υποστηρίζουν την ύπαρξη και ασκούν κριτική στα φαινόμενα κερδοσκοπίας των μεγάλων επιχειρήσεων που τροφοδοτούν τον πληθωρισμό και από την άλλη πλευρά στους υποστηρικτές της θέσης ότι μια άνοδος των κερδών τα τελευταία χρόνια προέκυψε, τόσο από την άνοδο των τιμών, όσο και άλλους συγκυριακούς παράγοντες και ότι σε κάθε περίπτωση δεν καταγράφονται ιστορικά ασυνήθιστα υψηλά κέρδη, ειδικά στη χώρα μας που εξέρχεται και μιας περιόδου κατά την οποία καταγράφηκαν ιστορικά πρωτοφανείς ζημιές από τις επιχειρήσεις. Ενώ οι πρώτοι υποστηρίζουν πολιτικές βελτίωσης του ανταγωνισμού και μείωσης των κερδών των μεγάλων επιχειρήσεων έως και πολιτικές ελέγχου των τιμών, οι δεύτεροι προτείνουν αφενός

διορθωτικές μακροοικονομικές, δημοσιονομικές και νομισματικές πολιτικές, προσαρμοσμένες στις σύνθετες προκλήσεις της συγκυρίας, οι οποίες κατά περίπτωση μπορεί να επιβάλλουν αφενός προσαρμογές στην εφαρμογή των παραδοσιακών εργαλείων πολιτικής και αφετέρου ένταση των προσπαθειών αύξησης της μη μισθολογικής ανταγωνιστικότητας και μείωσης του κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων, κάτι που με τη σειρά του μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω βελτίωσης της νομοθεσίας και των υποδομών. Οι δε εφαρμοζόμενες μακροοικονομικές πολιτικές των τελευταίων ετών εστιάζουν στον περιορισμό της ζήτησης μέσω κυρίως αύξησης των επιτοκίων.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αλλά και η Τράπεζα της Ελλάδος³, σε μια σειρά από μελέτες και δημοσιεύσεις έχουν επισημάνει την ύπαρξη του φαινομένου του «πληθωρισμού κερδών» ή «πληθωρισμού απληστίας»(*), υπογραμμίζοντας την ανάγκη ενίσχυσης των ελεγκτικών μηχανισμών και καταπολέμησης των φαινομένων αισχροκέρδειας και ολιγοπωλιακών πρακτικών, την ύπαρξη των οποίων υποστηρίζουν.

Η πρόσφατη (2023) μελέτη του ΔΝΤ (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο) αποδίδει το μισό σχεδόν ποσοστό (45%) του πληθωρισμού μετά την πανδημία στην αύξηση εθνικολογιστικών μεγεθών που περιλαμβάνουν και τα εταιρικά κέρδη, και συστήνει κατάλληλες ρυθμιστικές πολιτικές εξισορρόπησης της αγοράς⁴.

Οι υποστηρικτές της δεύτερης άποψης, σύμφωνα με τα παραπάνω, επισημαίνουν ότι η μελέτη αυτή, καθώς και η συντριπτική πλειονότητα των επακόλουθων μελετών που επιχειρηματολογούν υπέρ του «πληθωρισμού απληστίας», βασίζονται στην ανάλυση ενός ευρύτερου μεγέθους των εθνικών λογαριασμών, δηλαδή στην «Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία» - ΑΠΑ/ Surplus Gross Value Added (GVA), η οποία αποτελεί ένα μέγεθος που και η ίδια η μελέτη του ΔΝΤ ρητά αναφέρει ότι διαφέρει ουσιαστικά από τα «εταιρικά κέρδη», καθώς ενσωματώνει και άλλα ποσοτικά πολύ σημαντικά μεγέθη. Μάλιστα, αυτά σαν τάξη μεγέθους είναι στη χώρα μας περίπου πενταπλάσια από τα εταιρικά κέρδη, όπως προκύπτουν από τους δημοσιευμένους ισολογισμούς και περιλαμβάνουν από τις πολύ σημαντικές σαν μέγεθος αποσβέσεις, έως τα εισοδήματα των αυτοαπασχολούμενων, που αντίστοιχα είναι σημαντικά σε χώρες με αναλογικά μεγάλο αριθμό αυτοαπασχολούμενων σε σχέση με τους μισθωτούς εργαζόμενους.

³ <https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typoy/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=79e86be3-5b00-46f8-896e-b08de93ec285>, «Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να περιορίσουν, όπου είναι εφικτό, το περιθώριο κέρδους τους ώστε να αποφευχθεί το φαινόμενο του “πληθωρισμού κερδών».

⁴ Πρέπει να σημειωθεί ότι στην μελέτη – κείμενο εργασίας του ΔΝΤ οι επιστήμονες συγγραφείς με επιμέλεια επισημαίνουν ότι τα συμπεράσματα τους εκφράζονται υπό πολλές προϋποθέσεις, ότι τα στοιχεία δεν αρκούν για να εξαχθεί ένα ασφαλές συμπέρασμα και με σαφήνεια δεν συστήνουν τη λήψη μέτρων από τις κυβερνήσεις, αλλά την περαιτέρω παρακολούθηση του φαινομένου.

(*) ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Ο ΣΕΒ θεωρεί ότι οι προαναφερόμενες μελέτες της Τράπεζας της Ελλάδος και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας έχουν σοβαρές μεθοδολογικές αδυναμίες. Συνεπώς, δεν μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για την εξαγωγή ασφαλών συμπεράσματα για το ύψος της κερδοφορίας των επιχειρήσεων και για την ανταγωνιστική λειτουργία των αγορών. Άλλωστε, για τα θέματα αυτά στην Ευρώπη υπάρχουν και λειτουργούν αρμόδιες ανεξάρτητες αρχές που μελετούν τις επί μέρους αγορές και καταγράφουν το επίπεδο ανταγωνισμού που επικρατεί σ' αυτές.

Όψεις του φαινομένου σε τομείς της οικονομίας

Για την καλύτερη αποτύπωση των δεικτών τιμών και πληθωρισμού, επιχειρείται μια σύντομη επισκόπηση των κυριότερων εκφάνσεων της «ακρίβειας» στην ελληνική οικονομία. Πιο αναλυτικά, καταγράφονται τα εξής:

- ❖ Οι τιμές φυσικού αερίου υποχώρησαν κατά 52% το Φεβρουάριο του 2024, σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2023. Οι τιμές, όμως, στα τρόφιμα και στα είδη καθημερινής ανάγκης παρέμειναν περίπου σταθερές στην καλύτερη περίπτωση, ή συνέχισαν να αυξάνονται.
- ❖ Με βάση στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, ο πληθωρισμός 12μήνου Φεβρουάριος 2023- Φεβρουάριος 2024 ήταν 2,9%, αλλά ο μέσος όρος για τα τρόφιμα και τα μη αλκοολούχα ποτά έφτανε στο 6,7%. Μάλιστα κάποιες κατηγορίες φτάνουν και το 63,7% (ελαιόλαδο), το 13,8% (νερό-αναψυκτικά-χυμοί), το 12,3% (φρούτα) και το 9,7% (ψάρια). Φυσικά, το 6,7% έχει προστεθεί στις ήδη αυξημένες κατά 14,8% τιμές του αντίστοιχου προηγούμενου δωδεκαμήνου. Η επίπτωση της αύξησης του ελαιόλαδου κατά 63,7% ήταν μόλις 0,51% στο γενικό πληθωρισμό, αλλά ήταν σημαντική στη διαμόρφωση του πληθωρισμού τροφίμων.
- ❖ Τα καύσιμα, τον Ιούλιο του 2023, είχαν υποχωρήσει κατά 15,6% από τον Ιούλιο του 2022. Ωστόσο, η τιμή της βενζίνης ξεπέρασε τα 2 ευρώ το λίτρο σε διάφορες χρονικές στιγμές και ανεξάρτητα από τα διεθνή γεγονότα. Ιστορικά, η τιμή αυτή σκαρφάλωσε και στα 140 δολάρια το βαρέλι, με την τιμή της βενζίνης να φτάνει γύρω στο 1,5 ευρώ. Το καλοκαίρι του 2023, ταυτόχρονα με την αύξηση από 80 σε 84 δολάρια το βαρέλι, η τιμή πέρασε τα 2 ευρώ, με την άνοδο να συνεχίζεται. Σημειώνεται ότι στα ανωτέρω δε συνυπολογίστηκε η ισοτιμία ευρώ δολαρίου.
- ❖ Μια άλλη μορφή εκδήλωσης της ανόδου των τιμών είναι η συρρίκνωση της πωλούμενης ποσότητας (shrinkflation). Συγκεκριμένα, κυρίως τυποποιημένα είδη

(τρόφιμα, ποτά, απορρυπαντικά, κ.α.) που εκ παραδόσεως πωλούνταν σε σταθερού βάρους ή χωρητικότητας συσκευασίες, παρατηρήθηκε ότι πωλούνται σε συσκευασίες μικρότερου σχήματος, ενώ η τιμή παραμένει σταθερή. Με αυτό τον τρόπο η σχετική αξία του χρήματος του καταναλωτή μειώνεται, τις περισσότερες φορές χωρίς, όμως, εκείνος να το αντιληφθεί. Πρόκειται για εμπορική πρακτική που μπορεί να είναι νόμιμη, αν στην συσκευασία αναγράφεται η τιμή ανά κιλό ή λίτρο και το πραγματικό βάρος ή η χωρητικότητα του προς πώληση αγαθού, ωστόσο σημαντικό είναι η εκάστοτε μεταβολή να είναι πληρέστερη, πιο εύκολα αντιληπτή και να επικοινωνείται στον καταναλωτή με σαφή τρόπο.

- ❖ Με βάση στοιχεία της Τράπεζας Ελλάδας, τα κέρδη των επιχειρήσεων το 2021 παρουσίασαν αύξηση 33,6% ενώ το 2022 αύξηση 38,4%. Το 2023, σύμφωνα με αναλυτές του χρηματιστηρίου, οι εισηγμένες εταιρίες εκτιμάται ότι πέτυχαν την υψηλότερη κερδοφορία της τελευταίας 15ετίας. Αν συνυπολογισθούν και τα εισοδήματα που παράγονται μέσα από τον άτυπο ή γκρίζο τομέα της οικονομίας, συνάγεται το συμπέρασμα ότι πραγματοποιήθηκε μια εξαιρετικά μεγάλη αύξηση κερδοφορίας και ενδεχομένως αύξηση των εισοδημάτων της αυτοαπασχόλησης σε ορισμένους κλάδους. Θα πρέπει δε, να σημειωθεί ότι κατά το διάστημα αυτό είχαν θεσπιστεί διατάξεις σχετικά με τη μη υπέρβαση περιθωρίου μεικτών κερδών, μια αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των οποίων θα ήταν σκόπιμο να γίνει. Το γεγονός αυτό ασφαλώς πρέπει να αξιολογηθεί, λαμβάνοντας υπόψη τις πρωτοφανείς ζημιές των επιχειρήσεων την περίοδο 2007-2020 που για τον μη χρηματοπιστωτικό τομέα, σύμφωνα με τους δημοσιευμένους ισολογισμούς ξεπερνούσαν τα €100 δις, όταν το ΑΕΠ του 2020 ανερχόταν σε €165 δις, αλλά και τη διαφορά επιπέδου τιμών ανάμεσα στο 2007 και σήμερα.
- ❖ Οι αυξήσεις των μισθών στην Ελλάδα για το 2022, ανέρχονταν σε ποσοστό μόλις 0,3%, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας Ελλάδας, μη δικαιολογώντας, την επίδραση του μισθολογικού κόστους στις αυξήσεις τιμών. Τους πρώτους 9 μήνες του 2023, σύμφωνα με την ενδιάμεση έκθεση του Δεκεμβρίου 2023 του Διοικητή της Τράπεζας Ελλάδας, το κόστος εργασίας αυξήθηκε, κατά ποσοστό 3,6%, πολύ χαμηλότερα, δηλαδή, από τον πληθωρισμό των τροφίμων. Επίσης, κατά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (στοιχεία της AMECO) η ονομαστική αμοιβή ανά εργαζόμενο το 2022 αυξήθηκε στην Ελλάδα κατά 3% και το 2023 κατά 5,3%, ποσοστά που και πάλι υπολείπονται σημαντικά της αύξησης των τιμών.

- ❖ Η αύξηση των επιτοκίων των κεντρικών τραπεζών επέδρασε σημαντικά στο κόστος χρήματος για τα νοικοκυριά και ιδιαίτερα τους δανειολήπτες με πρώτη κατοικία. Οι, δε, υψηλές διαφορές επιτοκιακών περιθωρίων επηρεάζουν σημαντικά τη θέση των καταναλωτών και αποταμιευτών. Αντίστοιχη επίπτωση έχουν τα υψηλά επιτόκια, οι προμήθειες και οι τραπεζικές χρεώσεις βεβαίως και στις επιχειρήσεις, τους αυτοαπασχολούμενους και τους καταναλωτές (πρόσφατα ανακοινώθηκαν χρεώσεις και συνδρομές για τήρηση λογαριασμού και χρήση της υπηρεσίας IRIS). Σημειώνεται, ότι το ΚΕΠΕ σε πρόσφατη δημοσίευσή του σχετικά⁵ μελέτησε την υπόθεση της «τραπεζικής απληστίας» στην ελληνική περίπτωση, αναλύοντας τη σχέση επιτοκιακών περιθωρίων, τραπεζικών εσόδων, μερισμάτων και κεφαλαιακών αποθεμάτων για να προτείνει μια πιο συνετή μακροπρόθεσμη στρατηγική για τη διαχείριση των σωρευμένων κερδών της τελευταίας περιόδου. Πρέπει να σημειωθεί όμως ότι κατά την πλέον πρόσφατη διαθέσιμη έκθεση της ECB (European Central Bank⁶) για τους οικονομικούς δείκτες των συστημικών τραπεζών της ευρωζώνης ο λόγος εσόδων από προμήθειες (Net fee and commission income) ως προς τα συνολικά λειτουργικά έσοδα για τις εποπτευόμενες από την EBA συστημικά σημαντικές ελληνικές τράπεζες ήταν 16,2% έναντι 28,2% κατά μέσο όρο στη ζώνη του ευρώ, ποσοστό που είναι επιπλέον από τα χαμηλότερα στη ζώνη του ευρώ. Επίσης, επί των θεμάτων αυτών ο τραπεζικός τομέας δίνει τη δική του εκδοχή, έχοντας ανακοινώσει σειρά μέτρων στήριξης των ενήμερων δανειοληπτών, όπως με το διετές πάγωμα των επιτοκίων και την επιδότηση του 50% από την αύξηση του επιτοκίου για τους ευάλωτους δανειολήπτες.
- ❖ Επιπρόσθετα, τα τελευταία χρόνια το κόστος στέγασης αυξάνεται σημαντικά και δυσανάλογα με το επίπεδο των μισθολογικών αυξήσεων, εξαιτίας της αύξησης της ζήτησης για κατοικία, της ανόδου αγοράς των βραχυχρόνιων μισθώσεων, της ανόδου των ενοικίων, της αύξησης των επιτοκίων στεγαστικών δανείων, της αύξησης του κόστους κατασκευών και της αύξησης του κόστους ενέργειας. Υπολογίζεται ότι στα νεώτερα νοικοκυριά το κόστος στέγασης απορροφά πάνω από το 40% του διαθέσιμου εισοδήματος.
- ❖ Ιδιαίτερη πρόκληση για τα νοικοκυριά, αλλά και τις επιχειρήσεις αποτελεί η πρόσβαση σε ψηφιακές υπηρεσίες, όπως το internet, ειδικά καθώς πλέον ο ψηφιακός μετασχηματισμός και η διασύνδεση του καταναλωτή με τις ψηφιακές

⁵ https://www.kepe.gr/wp-content/uploads/2024/03/Αναλύσεις_Επικαιρότητας_1-2024.pdf

⁶ Supervisory Banking Statistics for significant institutions. Fourth quarter 2023, April 2024.

https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm.supervisorybankingstatistics_fourth_quarter_2023_202404-71683cae2.en.pdf

αγορές και την πληροφορία- που διατίθεται στο διαδίκτυο και που του επιτρέπει να συγκρίνει τιμές και να προβαίνει σε πιο συμφέρουσες επιλογές- αποκτούν όλο και μεγαλύτερη σημασία. Το πρόβλημα με το ακριβό κόστος επικοινωνιών και διαδικτυακών συνδέσεων στη χώρα μας έχει επισημανθεί και πριν την πληθωριστική κρίση και έχει προκαλέσει ακόμα και παρεμβάσεις σε ανώτατο πολιτικό επίπεδο. Στον τομέα των τηλεπικοινωνιών υφίστανται συγκεκριμένες συνθήκες αγοράς που οδηγούν τους καταναλωτές σε λιγότερο αποτελεσματικές και οικονομικές επιλογές, καθώς σε ορισμένες περιοχές δεν έχουν εναλλακτικές λύσεις, ενώ η ποιότητα των συνδέσεων και οι ταχύτητες είναι εξαιρετικά υποδεέστερες του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Βέβαια, αξίζει να αναφερθεί ότι από τα στοιχεία της ΕΕΤΤ, που δημοσιεύονται κάθε εξάμηνο προκύπτει ότι υπάρχει ταχεία και σταθερή τάση μείωσης του κόστους των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών τα τελευταία 4 χρόνια στην χώρα μας, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τον Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή. Άλλωστε, η Ελλάδα είναι μία από τις ελάχιστες ευρωπαϊκές χώρες στις οποίες επιβάλλεται ειδικός φόρος στις επικοινωνίες, με αποτέλεσμα η συνολικά πολύ υψηλή έμμεση φορολογία που έχει διαμορφωθεί να επιβαρύνει τελικά τους καταναλωτές.

- Ο κλάδος των τροφίμων έχει εξέχουσα σημασία για τους καταναλωτές. Για τον κλάδο αυτό είναι κρίσιμη η εύρυθμη λειτουργία της αγοράς και του ανταγωνισμού, αλλά και η διασφάλιση ότι θα αμβλυνθεί το μη μισθολογικό κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων που επηρεάζεται από τη γραφειοκρατία, όπως και το ενεργειακό κόστος μέσα από τις δυνατότητες που προσφέρουν οι δημόσιες υποδομές, ειδικά στα θέματα εφοδιαστικής αλυσίδας. Οι διεθνείς εξελίξεις στις τιμές πρώτων υλών, λόγω της κλιματικής κρίσης που ήδη επιδρά με τρόπο ορατό και σημαντικό στη διαμόρφωση των τιμών κρίσιμων πρώτων υλών και οι επιπτώσεις από τις γεωπολιτικές αναταραχές, οδήγησαν τα τελευταία χρόνια σε πληθωριστικές πιέσεις που επιβάρυναν σημαντικά τους οικογενειακούς προϋπολογισμούς. Η Πολιτεία αλλά και οι επιχειρήσεις του κλάδου το τελευταίο διάστημα καταβάλλουν ιδιαίτερη προσπάθεια για να απορροφήσουν ή να περιορίσουν τις αυξήσεις αυτές. Στα προβλήματα της έλλειψης υγιούς ανταγωνισμού και της συγκέντρωσης της αγοράς θα πρέπει να προστεθούν και άλλες αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, στον τομέα των τροφίμων από ένα μέρος των επιχειρήσεων που εκμεταλλεύονται ρυθμιστικά κενά.

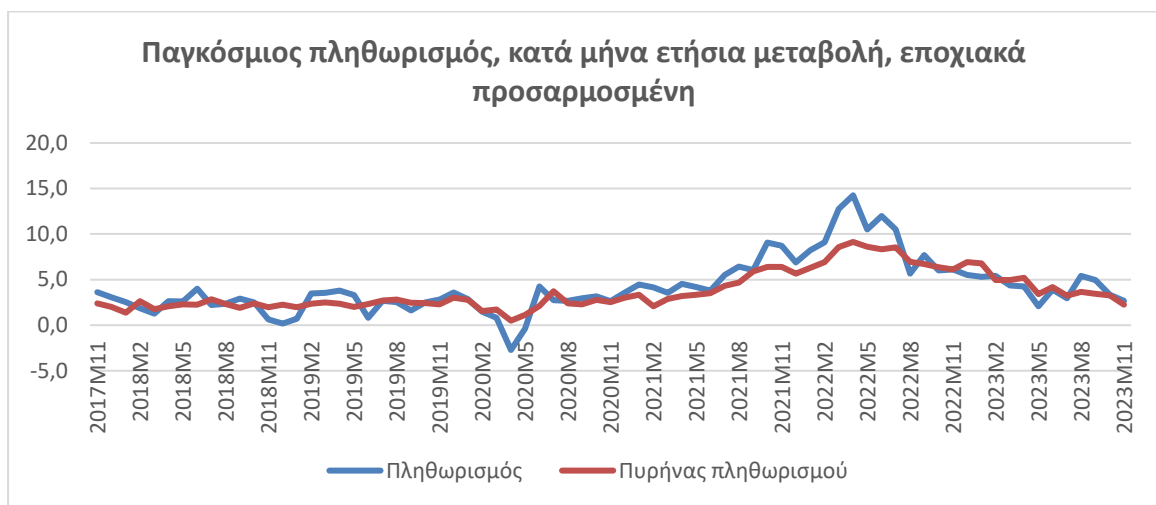
Συμπερασματικά δεν είναι, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, ούτε ο γενικός πληθωρισμός, ούτε η κατά διαστήματα αύξηση της τιμής στην ενέργεια η αιτία, αλλά η αφορμή των αυξήσεων.

Θεωρητική και εμπειρική διερεύνηση- Η τρέχουσα κατάσταση στη χώρα μας και στο διεθνές περιβάλλον

Ο πληθωρισμός ως παγκόσμιο φαινόμενο

Σε διεθνές επίπεδο, ο πληθωρισμός έφτασε στο αποκορύφωμά του το 2022. Μάλιστα, από τον Μάρτιο ως τον Ιούλιο για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια ξεπέρασε το επίπεδο του 10%, όπως φαίνεται στο Γράφημα 1 που ακολουθεί.

Γράφημα 1: Παγκόσμιος πληθωρισμός

Πηγή: World Economic Outlook, Ιανουάριος 2024

Ακολούθησε μια εκτεταμένη επιστημονική συζήτηση, τροφοδοτούμενη με πλήθος από εμπειρικά στοιχεία, σχετικά με τις πηγές προέλευσης του πληθωρισμού και τις δυνάμεις που τροφοδότησαν την αύξησή του. Σε σημαντικό βαθμό ο διάλογος επικεντρώθηκε κι εν μέρει διχάστηκε γύρω από το ερώτημα, αν ήταν οι δυνάμεις της προσφοράς ή της ζήτησης εκείνες που έδωσαν την ισχυρότερη ώθηση στην επανεμφάνιση του πληθωρισμού.

Η υπερβάλλουσα ζήτηση θεωρήθηκε από ορισμένους αναλυτές ως κύρια υπαίτια της ανόδου των τιμών, εξαιτίας της ανόδου του διαθέσιμου εισοδήματος και των αποταμιεύσεων, που κατά την προσέγγιση αυτή αυξήθηκαν λόγω των μέτρων δημοσιονομικής στήριξης⁷, ενώ και ο ρόλος της σημαντικής νομισματικής επέκτασης στα χρόνια πριν την πανδημία έχει αξιολογηθεί ως σχετικός παράγοντας. Η ανάλυση εστιάζει και

⁷ Jason Furman. (2022), This inflation is demand-driven and persistent, Project Syndicate, 20 Απριλίου, <https://www.project-syndicate.org/commentary/inflation-demand-driven-persistent-by-jason-furman-2022-04>

στο γεγονός ότι στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού τα δημοσιονομικά μέτρα ήταν πολύ πιο γενναιόδωρα, αν και η ιδιαίτερα επεκτατική θέση του συνδυασμού νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής υπήρξε μια πραγματικότητα και για την Ευρώπη. Στην Ευρώπη ουσιαστικά έχουμε τετραπλασιασμό του ενεργητικού του ευρωσυστήματος στην περίοδο πριν την άνοδο του πληθωρισμού⁸.

Υπάρχουν όμως και άλλες ερμηνείες που εστιάζουν κυρίως στην διαταραχή των εφοδιαστικών αλυσίδων, την έλλειψη κρίσιμων υλικών (π.χ. ημιαγωγών), στη στροφή της οικονομικής δραστηριότητας από τις υπηρεσίες στην παραγωγή καταναλωτικών αγαθών, γεγονότα που αξιολογείται ότι επίδρασαν στην αύξηση των τιμών. Τέλος, υπάρχουν προσεγγίσεις που αξιολογούν ως σημαντικούς, με το βάρος που τους αναλογεί, όλους τους παραπάνω παράγοντες, κάτι που καθιστά το πρόβλημα πολυπαραγοντικό και συνεπώς δυσκολεύει στην παρούσα συγκυρία τους ασκούντες πολιτική.

Από την άλλη πλευρά, η προσφορά επηρεάστηκε από μια μεγάλη σειρά παραγόντων όπως η πανδημία πρωτίστως, ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι δευτερογενείς επιπτώσεις (όπως λ.χ. οι ευρωπαϊκές κυρώσεις) που επηρέασαν, όχι μόνο τις τιμές της ενέργειας, αλλά και των τροφίμων, οι αυξήσεις στις τιμές των ναύλων, η συμφόρηση που παρατηρήθηκε στα ευρωπαϊκά λιμάνια καθυστερώντας τις παραδόσεις, κ.α.⁹ Ορισμένες, δε, από αυτές τις αιτίες είχαν ως βαθύτερη αιτία την αυξημένη ζήτηση για βιομηχανικά καταναλωτικά αγαθά. Καθοριστικό, ωστόσο, ρόλο διαδραμάτισαν οι τιμές της ενέργειας, όπως δείχνει η κορύφωση της συμβολής των τιμών της ενέργειας στο Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή στην ευρωζώνη στις 4,1 ποσοστιαίες μονάδες το τρίτο τρίμηνο του 2022, από 1 περίπου ποσοστιαία μονάδα το δεύτερο τρίμηνο του 2021¹⁰.

Πληθωρισμός στην Ελλάδα: Ύψος, εξέλιξη, σύνθεση

Το Μάρτιο του 2024, τελευταίο μήνα για τον οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από την Ελληνική Στατιστική Αρχή κατά τη σύνταξη του παρόντος, ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) σε ετήσια βάση (ως προς τον αντίστοιχο δείκτη του 2023) αυξήθηκε κατά

⁸ https://commission.europa.eu/system/files/2020-03/s2-3-p_feld.pdf

⁹ Maria Gracia Attinasi, Roberto A. De Santis, Claudia Di Stefano, Rinalds Gerinovics and Mate Barnabas Toth (2022) Supply chain bottlenecks in the euro area and the United States” Where do we stand? ECB Economic Bulletin, Issue 2, https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/focus/2022/html/ecb.ebbox202202_01~272e32f7f4.en.html

¹⁰ Τράπεζα της Ελλάδας (2023) Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2022, σελ 56, <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2022.pdf>

3,2%¹¹. Τον προηγούμενο μήνα, Φεβρουάριο του 2024, η αύξηση που καταγράφηκε ήταν 2,9%¹².

Η εξέλιξη του Δείκτη κατά τους τελευταίους μήνες, όπως και ολόκληρο το 2023 (παρότι ακόμη δεν υπάρχει επίσημη κι οριστική ανακοίνωση για το ύψος του) δείχνει μια αποκλιμάκωση, σε σχέση με τις επιδόσεις του 2022, όπως φαίνεται στο Γράφημα 2 που ακολουθεί. Η πτώση του πληθωρισμού οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στην πτώση των τιμών στην ενέργεια. Ωστόσο, ο εκτιμώμενος πληθωρισμός του 2023 δείχνει να επιστρέφει στα επίπεδα της πρώτης δεκαετίας του 2000, όταν κατά μέσο όρο για τα χρόνια 2001 – 2011 ανερχόταν στο 3,3%. Είναι ένα επίπεδο σημαντικά ανώτερο, τόσο του στόχου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για σταθερότητα τιμών (2%), όσο και των επιδόσεων των χωρών της Ευρωζώνης.

Γράφημα 2: Ετήσια μεταβολή Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Η αύξηση του Δείκτη τον μήνα Μάρτιο του 2024 προήλθε κυρίως από τις ακόλουθες αυξήσεις των επιμέρους δεικτών που αφορούν ομάδες προϊόντων και υπηρεσιών, κατά σειρά σημασίας:

¹¹ Ελληνική Στατιστική Αρχή (2024), Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) – Μάρτιος 2024, ετήσιος πληθωρισμός 3,2%, <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT87/>

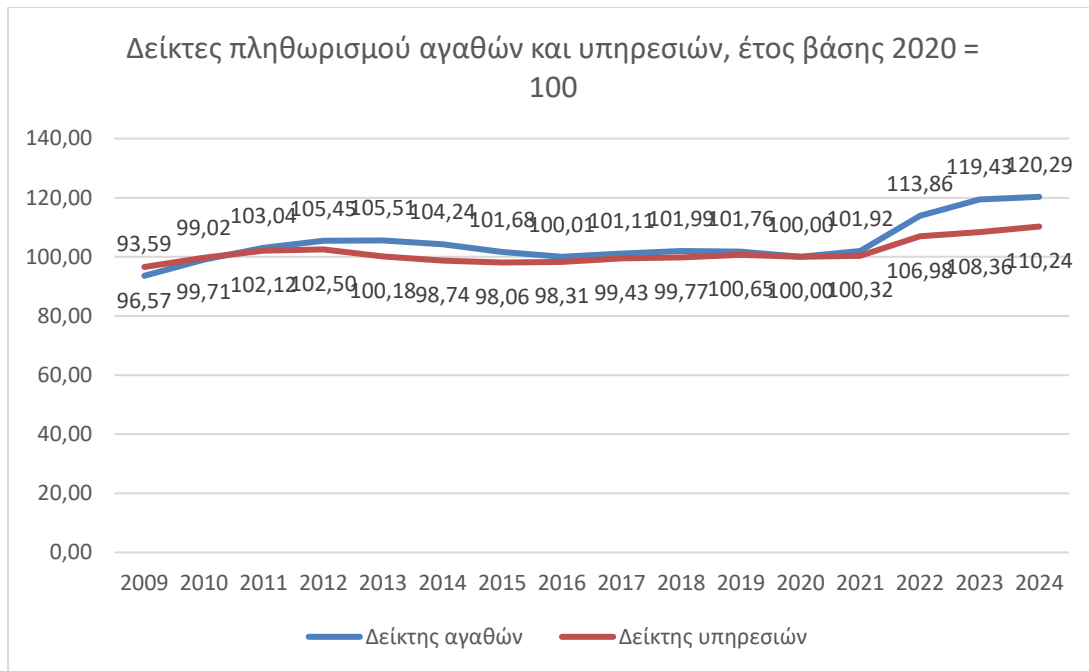
¹² Ελληνική Στατιστική Αρχή (2024), Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) – Φεβρουάριο 2024, ετήσιος πληθωρισμός 2,9%, <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT87/2024-M02>

- 6,4% στην ομάδα Ξενοδοχεία-καφέ-εστιατόρια, λόγω αύξησης των τιμών κυρίως σε εστιατόρια, ζαχαροπλαστική, καφεενεία, κυλικεία, ξενοδοχεία, μοτέλ και πανδοχεία.
- 5,8% στην ομάδα ένδυση και υπόδηση, λόγω αύξησης των τιμών στα είδη ένδυσης και υπόδησης.
- 5,3% στην ομάδα διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά, λόγω αύξησης κυρίως των τιμών σε ψωμί και δημητριακά, κρέατα, ψάρια, ελαιόλαδο (η αύξηση της τιμής του οποίου κατά 67,2% συνεισφέρει τις 0,53 του συνολικού πληθωρισμού και το μεγαλύτερο μέρος του πληθωρισμού τροφίμων), φρούτα, λαχανικά, ζάχαρη-σοκολάτες-γλυκά-παγωτά, λοιπά τρόφιμα, μεταλλικό νερό-αναψυκτικά και χυμούς φρούτων.
- 4,4% στην ομάδα υγεία, λόγω αυξήσεων σε φαρμακευτικά προϊόντα, ιατρικές – οδοντιατρικές και παραϊατρικές υπηρεσίες και νοσοκομειακή περίθαλψη.
- 3,5% στην ομάδα εκπαίδευση, λόγω αύξησης των τιμών σε δίδακτρα προσχολικής, πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Προχωρώντας σε ένα χαμηλότερο επίπεδο ανάλυσης, τα πέντε αγαθά και οι υπηρεσίες που σημείωσαν τον Μάρτιο του 2024 τις μεγαλύτερες αυξήσεις σε ετήσια βάση είναι: Ελαιόλαδο 63,7%, ασφάλιστρα υγείας 14%, φρούτα 12,3%, πετρέλαιο θέρμανσης 9,9% και μεταλλικό νερό-αναψυκτικά-χυμοί φρούτων 13,8%.

Διακρίνοντας τα παραγόμενα προϊόντα σε αγαθά και υπηρεσίες, όπως φαίνεται στο Γράφημα 3 που ακολουθεί, παρατηρούμε ότι από το 2011 και μετά (μέχρι και τους τρεις πρώτους μήνες του 2024) ο πληθωρισμός των αγαθών υπερβαίνει σταθερά τον πληθωρισμό των υπηρεσιών.

Γράφημα 3: Δείκτες πληθωρισμού αγαθών και υπηρεσιών

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Η ιδιαίτερη συμβολή των τιμών της ενέργειας στην αύξηση του πληθωρισμού στην Ελλάδα φαίνεται από τον εξαπλασιασμό (σχεδόν) των τιμών του 2022 σε σχέση με το 2020 (307 ευρώ έναντι 59 ευρώ). Ενδιαφέρον, ωστόσο, παρουσιάζει το γεγονός ότι οι τιμές της ενέργειας στην Ελλάδα -και όλη την Ευρώπη- ξεκίνησαν να αυξάνονται τον Ιούλιο του 2021, λόγω της αυξημένης ζήτησης φυσικού αερίου που προκάλεσαν οι ανακοινώσεις της δέσμης μέτρων επιτάχυνσης της πράσινης μετάβασης Fit for 55.

Γράφημα 4: Μεσοσταθμική τιμή αγοράς ενέργειας

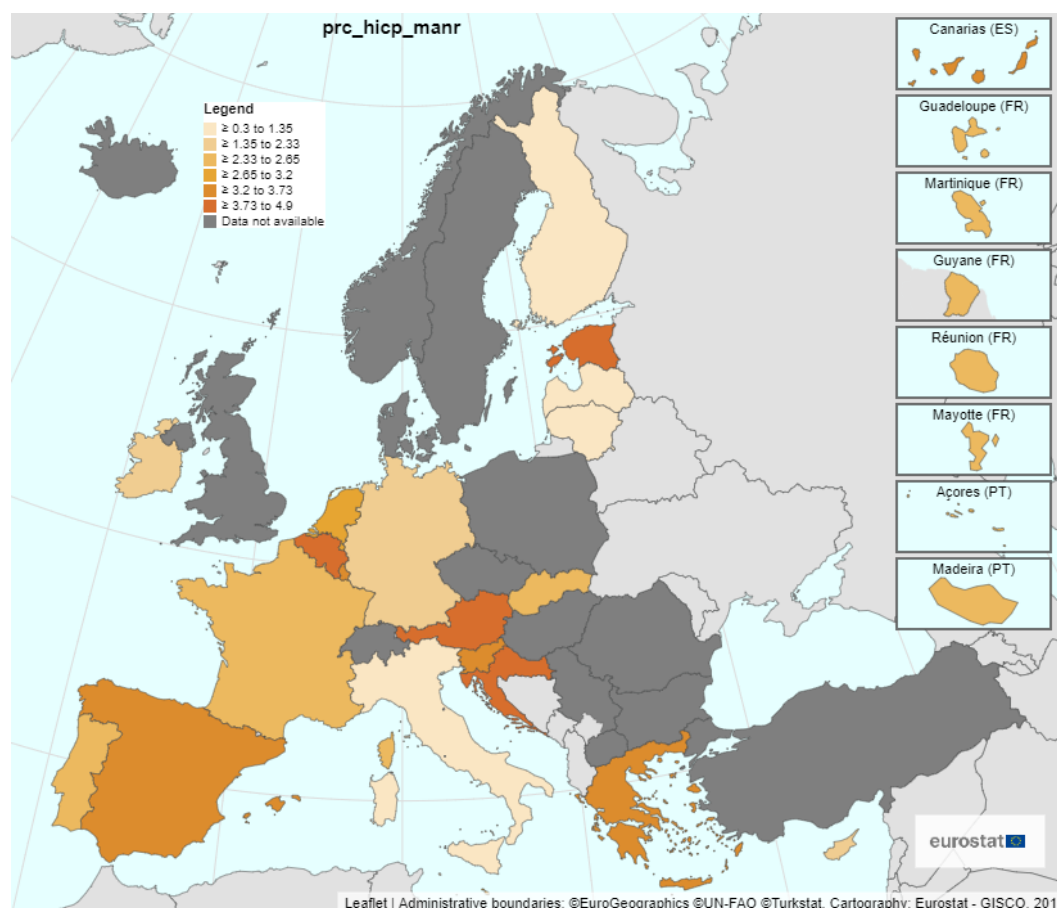
Πηγή: ΑΔΜΗΕ

Πληθωρισμός στην ευρωζώνη

Για τον ίδιο μήνα, Μάρτιο, βάσει προσωρινών εκτιμήσεων της ευρωπαϊκής Στατιστικής υπηρεσίας Eurostat, η Ελλάδα εμφανίζεται να έχει ελαφρώς υψηλότερο πληθωρισμό (3,4%) σε σχέση με την ανακοίνωση της ΕΛΣΤΑΤ και σημαντικά υψηλότερο από τον μέσο ευρωπαϊκό που κυμάνθηκε στο 2,4%¹³. Τέσσερις μόνο χώρες της ευρωζώνης είχαν τον Μάρτιο υψηλότερο πληθωρισμό από την Ελλάδα, όπως φαίνεται και στον χάρτη που ακολουθεί: Κροατία 4,9%, Αυστρία 4,2%, Εσθονία 4,1% και Βέλγιο 3,4%. Χώρες με τις οποίες η Ελλάδα διατηρεί ισχυρούς εμπορικούς δεσμούς, όπως η Γερμανία και η Ιταλία, εμφάνισαν πληθωρισμό μικρότερο του μέσου ευρωπαϊκού όρου (2,3% και 1,3%, αντίστοιχα).

Κατά τ' άλλα και σε ευρωπαϊκό επίπεδο παρατηρείται αποκλιμάκωση του πληθωρισμού σε σχέση με τα προηγούμενα έτη.

Χάρτης 1 : Πληθωρισμός Μαρτίου 2024 στην ευρωζώνη

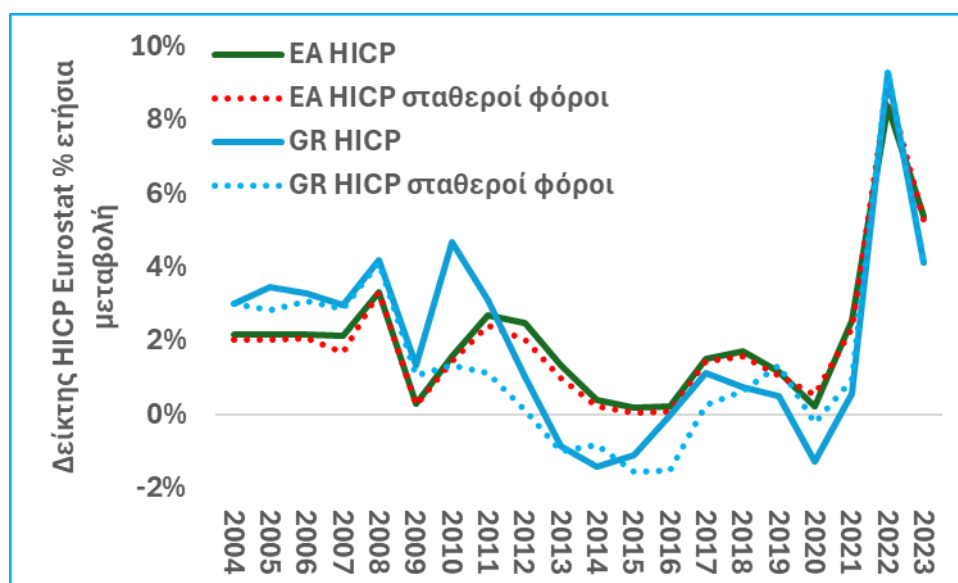

Πηγή: Eurostat, 2024

¹³ Eurostat (2024), Euro area inflation down to 2.4% <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/w/2-03042024-ap#fragment-15944082-grio-inline-nav-3>

Πρέπει να σημειωθεί, ότι σύμφωνα με την Eurostat κατά την περίοδο 2010-2020, ο πληθωρισμός στην Ελλάδα- ειδικά με σταθερούς φόρους- παρέμεινε συστηματικά κάτω από τον ευρωπαϊκό πληθωρισμό, γεγονός στο οποίο συνέβαλε καθοριστικά και η υποχώρηση της ζήτησης, λόγω της δημοσιονομικής κρίσης και της συρρίκνωσης της καταναλωτικής δαπάνης. Μετά το 2020, η μείωση σειράς φόρων κατανάλωσης- πολλοί από τους οποίους είχαν αυξηθεί τα προηγούμενα χρόνια- οδήγησε σε μείωση του πληθωρισμού με όλους τους φόρους σε σχέση με τον πληθωρισμό με σταθερούς φόρους, όπως τον υπολογίζει η Eurostat, για τη χώρα μας. Σε κάθε περίπτωση, όμως, ο ελληνικός πληθωρισμός παρέμεινε κάτω από τον πληθωρισμό της ζώνης του ευρώ, με εξαίρεση το 2022, οπότε και τον ξεπέρασε ελαφρά για να ακολουθήσει την ευρωπαϊκή πτωτική πορεία του 2023, παραμένοντας όμως, σε επίπεδα σαφώς υψηλότερα από τον στόχο 2% που δίνει η ΕΚΤ.

Γράφημα 5: Πληθωρισμός Μαρτίου 2024 στην ευρωζώνη (ΕΑ) και Ελλάδα (GR)

Πηγή: Eurostat, 2024

Οι νομοθετικές παρεμβάσεις/ πολιτικές για τη μακροπρόθεσμη και βραχυπρόθεσμη αντιμετώπιση του φαινομένου σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο

Η Ελλάδα στην προσπάθειά της να αντιμετωπίσει το παραπάνω φαινόμενο προέβη σε πλήθος νομοθετικών παρεμβάσεων, τόσο στο πεδίο της ενέργειας, όσο και στο πεδίο του εν γένει κόστους διαβίωσης.

Σε συνέχεια μιας δέσμης μέτρων που αφορούσαν παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της Covid-19 και δυνάμει του άρθρου 57 του ν. 4796/2021 ορίστηκε η υποχρέωση των επιχειρήσεων υπεραγορών τροφίμων που ασκούν δραστηριότητες λιανικής πώλησης («super markets»), των οποίων ο συνολικός κύκλος εργασιών ξεπερνάει τα ενενήντα εκατομμύρια (90.000.000) ευρώ ετησίως,¹⁴ να ενημερώνουν καθημερινά με: α) τις ημερήσιες τιμές ραφίου (που ορίζονται ως η τιμή λιανικής χωρίς προωθητικές ενέργειες), ανά κατάσταση ή συνολικά (ενιαία τιμή προϊόντος ανά αλυσίδα), β) τη μέση τιμή πώλησης της προηγούμενης ημέρας (συνολικός τζίρος προϊόντος/ αριθμό πωληθέντων τεμαχίων), γ) την ηλεκτρονική πλατφόρμα e-Καταναλωτή της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, με τις ημερήσιες τιμές ραφίου των προϊόντων, καθώς και με τα δεδομένα που προσδιορίζονται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή, επί ποινή διοικητικού προστίμου σε περίπτωση παράλειψης υποβολής ή υποβολής ανακριβούς δήλωσης. Η εν λόγω διάταξη καταργήθηκε από τη διάταξη του άρθρου 37 του ν. 5019/2023.

Σύμφωνα με το άρθρο 58 του ν. 4818/2021 όπως ψηφίστηκε την 17.7.2021 απαγορεύθηκε, ενόψει του άμεσου κινδύνου διασποράς του κορωνοϊού COVID-19 και πάντως όχι πέραν της 31ης.12.2021, η συνομολόγηση ή η λήψη περιουσιακών ωφελημάτων που αφορούσαν στην πώληση οποιουδήποτε προϊόντος ή υπηρεσίας απαραίτητου για την υγεία, τη διατροφή, τη διαβίωση, τη μετακίνηση και την ασφάλεια του καταναλωτή, ιδίως, φαρμακευτικών προϊόντων, τεστ ανίχνευσης ιού ή οποιουδήποτε άλλου ισοδύναμου μέτρου, μέσων ατομικής προστασίας και προσωπικής υγιεινής, όπως χειρουργικών масκών, αντισηπτικών υγρών και άλλων υλικών απολύμανσης, εφόσον τα ωφελήματα αυτά υπερβαίνουν την αξία της παροχής της υπηρεσίας ή του προϊόντος, τόσο ώστε το μικτό περιθώριο κέρδους να είναι μεγαλύτερο του αντίστοιχου περιθωρίου προ της 1ης

---

¹⁴ βάσει των οικονομικών καταστάσεων της αμέσως προηγούμενης, από την έναρξη ισχύος του νόμου, διαχειριστικής περιόδου

Σεπτεμβρίου 2020, για τα ως άνω προϊόντα και υπηρεσίες. Ως αρμόδια αρχή, για τη λήψη καταγγελιών και τη διαπίστωση των ως άνω παραβάσεων ορίστηκε η Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων. Η εν λόγω ρύθμιση με το ίδιο ακριβώς περιεχόμενο επεκτάθηκε χρονικά δυνάμει του άρθ. 64 του ν. 4876/2021 έως την 31.3.2022.

Δυνάμει του άρθρου 50 του ν. 4903/2022, το άρθρο 58 του ν. 4818/2021 και επί τη βάσει των έντονων πληθωριστικών πιέσεων της περιόδου, τροποποιήθηκε από 5.3.2022 και έως την 30.6.2022, αποσυνδέοντας πλέον την διάταξη από τον κίνδυνο διασποράς COVID. Στο εξής δε, ως αρμόδιες αρχές για τη λήψη καταγγελιών ορίστηκαν η Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, η Διυπηρεσιακή Μονάδα Ελέγχου της Αγοράς (Δι.Μ.Ε.Α.) και οι αρμόδιες υπηρεσίες ελέγχου των Περιφερειών.

Σύμφωνα με τις περαιτέρω τροποποιήσεις που επέφερε στο ως άνω άρθρο του ν. 4818/2021 το άρθρο 120 του ν. 4926/2022, στην ως άνω απαγόρευση αποκόμισης μικτού κέρδους προστέθηκαν κέρδη από την πώληση γεωργικών προϊόντων και τροφίμων, ιδίως πρώτων υλών για την παραγωγή λιπασμάτων, ζωοτροφών, ωμών δημητριακών παντός είδους, αλεύρων, ηλίανθου και φυτικών ελαίων. Με την διάταξη του άρθρου 61 του ν. 4950/2022, η ισχύς της ως άνω διαμορφωθείσας ρύθμισης επεκτάθηκε χρονικά έως την 31η.12.2022, ενώ από 14.7.2022 (σύμφωνα με το άρθρο 85 του Ν. 4955/2022) ορίστηκε ότι για το χρονικό διάστημα από την έναρξη έως την ολοκλήρωση του προγράμματος «Αλλάζω Συσκευή», απαγορεύεται η αποκόμιση μικτού κέρδους από την πώληση οποιουδήποτε προϊόντος που: α) πωλείται από προμηθευτή που έχει συμπεριληφθεί στο Μητρώο Εγκεκριμένων Προμηθευτών ή από έμπορο λιανικής, που συμμετέχει στο πρόγραμμα «Αλλάζω Συσκευή» ή β) έχει ενταχθεί στο Ενιαίο Μητρώο Εγκεκριμένου Εξοπλισμού, όταν το περιθώριο μικτού κέρδους ανά μονάδα υπερβαίνει το αντίστοιχο περιθώριο μικτού κέρδους ανά μονάδα προ της 31ης.12.2021.

Από την 30.9.2022 (άρθρο 85 του ν.4975/2022) προστέθηκαν στο άρθρο 58 του ν. 4818/2021 περί περιστολής φαινομένων αθέμιτης κερδοφορίας και τα στερεά καύσιμα κάθε είδους που χρησιμοποιούνται για τη θέρμανση χώρων¹⁵.

Κατ' εξουσιοδότηση του παραπάνω άρθρου εκδόθηκαν σχετικές Υπουργικές Αποφάσεις για τη χορήγηση επιδότησης πετρελαίου κίνησης και εσωτερικής καύσης θέρμανσης.

---

¹⁵ Ορίστηκε συγκεκριμένα ότι για τα ως άνω αγαθά απαγορεύεται η αποκόμιση μικτού κέρδους από την πώλησή τους, όταν το περιθώριο μικτού κέρδους ανά μονάδα όγκου ή βάρους, ανάλογα με τον τρόπο πώλησης, υπερβαίνει το αντίστοιχο περιθώριο μικτού κέρδους ανά μονάδα όγκου ή βάρους προ της 1ης.11.2021.

Τέλος, η ισχύς του άρθρου 58 του ν. 4818/2021, όπως διαμορφώθηκε με το άρθρο 99 του ν.5007/2022, επεκτάθηκε έως 30.6.2023, ενώ δόθηκε η δυνατότητα με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων να εξειδικεύονται οι υπαγόμενες στη διάταξη κατηγορίες των αγαθών και υπηρεσιών.

Περαιτέρω, δυνάμει του άρθρου 87 του ν. 4986/2022 θεσπίστηκε για πρώτη φορά το Παρατηρητήριο τιμών προϊόντων που είναι απαραίτητα για την αξιοπρεπή διαβίωση των νοικοκυριών - «Καλάθι του νοικοκυριού». Μετά τις τροποποιήσεις των διατάξεων των άρθρων 40 του ν.4990/2022 και 14 του ν.5039/2023 ορίστηκε η υποχρέωση των επιχειρήσεων υπεραγορών τροφίμων και άλλων προϊόντων που ασκούν δραστηριότητες λιανικής πώλησης, των οποίων ο συνολικός κύκλος εργασιών υπερβαίνει τα ενενήντα εκατομμύρια ευρώ ετησίως¹⁶, να αποστέλλουν στο Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, ανά τακτά χρονικά διαστήματα, κατάλογο καταναλωτικών προϊόντων («καλάθι του νοικοκυριού») που είναι απαραίτητα για την αξιοπρεπή διαβίωση, εντάσσοντας ένα τουλάχιστον προϊόν από κάθε κατηγορία προϊόντων που περιλαμβάνεται στο καλάθι του νοικοκυριού, το οποίο θα διαθέτουν σε προσιτή τιμή, ιδίως συγκριτικά με τα υπόλοιπα προϊόντα της ίδιας κατηγορίας, ενημερώνοντας με κάθε πρόσφορο τρόπο (και ιδίως μέσω ειδικού σήματος και ευκρινή κατάλογο των προϊόντων που συνθέτουν το «καλάθι του νοικοκυριού» σε εμφανές σημείο στην είσοδο του καταστήματος) τους καταναλωτές, που προσέρχονται στα φυσικά ή ψηφιακά καταστήματά τους, ως προς τη σύνθεση του προτεινόμενου «καλαθιού του νοικοκυριού». Θεσπίζεται δε και η υποχρέωσή τους τα παραπάνω προϊόντα να διατίθενται απρόσκοπτα και σε επάρκεια επί ποινή διοικητικού προστίμου.¹⁷

Με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων καθορίζονται οι κατηγορίες των προϊόντων που εντάσσονται στο «καλάθι του νοικοκυριού», η συχνότητα αποστολής του καταλόγου προϊόντων από τους υπόχρεους, οι αρμόδιες για την επιβολή των κυρώσεων αρχές, η διαδικασία ελέγχων, η διαδικασία είσπραξης των προστίμων και κάθε άλλο ειδικότερο ζήτημα που αφορά στην εφαρμογή της παρούσης διάταξης. Η αρχική διάρκεια ισχύος της ρύθμισης αυτή ορίστηκε ως την 30ή Ιουνίου 2023.

Δια των νόμων 5045/2023 και 5079/2023 παρατάθηκαν τόσο οι διατάξεις αναφορικά με το «καλάθι του νοικοκυριού», όσο και οι διατάξεις περί περιστολής φαινομένων αθέμιτης κερδοφορίας έως 31.12.2023 και έως 30.6.2024 αντίστοιχα.

¹⁶ Βάσει των οικονομικών καταστάσεων της αμέσως προηγούμενης, από την έναρξη ισχύος του νόμου, διαχειριστικής περιόδου

¹⁷ Στη ρύθμιση αυτή μπορούν να ενταχθούν, εφόσον το επιθυμούν, και επιχειρήσεις με χαμηλότερο κύκλο εργασιών, οι οποίες όμως από την αποστολή καταλόγου προϊόντων, καθίστανται υπόχρεες. Ο κατάλογος των προϊόντων που συμμετέχουν στο «καλάθι του νοικοκυριού» και οι τιμές τους διαμορφώνονται ελεύθερα από τις επιχειρήσεις, τηρώντας τους περιορισμούς του άρθρου 58 του ν. 4818/2021, περί αθέμιτης κερδοφορίας.

Περαιτέρω, δυνάμει του άρθρου 54 του ν. 5045/2023 στα ήδη προστατευόμενα από την αθέμιτη κερδοφορία αγαθά προστέθηκαν η παραγωγή ζεστού νερού, η θέρμανση και τα σχολικά είδη, ενώ αφαιρέθηκαν τα στερεά καύσιμα.

Στη συνέχεια, με το άρθρο 15 του ν. 5055/2023 προβλέφθηκε η υποχρέωση ανακοίνωσης ανατιμήσεων προϊόντων, ειδικότερα δηλαδή, ότι οι επιχειρήσεις υπεραγορών τροφίμων και άλλων προϊόντων που ασκούν δραστηριότητες λιανικής πώλησης, των οποίων ο συνολικός ετήσιος κύκλος εργασιών υπερβαίνει τα ενενήντα εκατομμύρια ευρώ¹⁸, οφείλουν να ανακοινώνουν στο Υπουργείο Ανάπτυξης οποιαδήποτε αύξηση τιμής αγοράς από προμηθευτή καταναλωτικών προϊόντων που είναι απαραίτητα για την αξιοπρεπή διαβίωση ή παρουσιάζουν υψηλή ζήτηση, με σκοπό την αξιοποίησή τους για τον έλεγχο της εφαρμογής των διατάξεων περί περιστολής φαινομένων αθέμιτης κερδοφορίας, καθώς και για την παρακολούθηση της εξέλιξης των τιμών χονδρικής πώλησης των προϊόντων με σκοπό τον σχεδιασμό δημόσιων πολιτικών για την αντιμετώπιση ατελειών της αγοράς¹⁹.

Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 38 του ν. 5082/2024 (του οποίου η ισχύς προβλέπεται έως 31.12.2024) από 10.1.2024, για τα καταναλωτικά προϊόντα των επιχειρήσεων για τα οποία ανακοινώνεται αύξηση τιμής, σύμφωνα με το παραπάνω άρθρο του ν. 5055/2023, δεν επιτρέπεται οποιαδήποτε προωθητική ενέργεια κατά τη διάθεσή τους στους καταναλωτές για τρεις (3) μήνες από την ημερομηνία κατά την οποία εφαρμόζεται η αύξηση τιμής.

Με το άρθρο 16 του ν. 5055/2023 που αναφέρεται στην επισήμανση προϊόντων με δέσμευση μείωσης τιμής -Πρωτοβουλία «Μόνιμη Μείωση Τιμής», προβλέπεται ότι οι επιχειρήσεις υπαγόμενες στη ρύθμιση αυτή είναι οι επιχειρήσεις παραγωγής ή χονδρικής εμπορίας καταναλωτικών προϊόντων, οι οποίες έχουν αποστείλει έως την 30ή Νοεμβρίου 2023, έγγραφη δέσμευση προς το Υπουργείο Ανάπτυξης που περιλαμβάνει: α) τον μοναδικό κωδικό («barcode»), την επωνυμία, το είδος και το περιεχόμενο του προϊόντος, εκφρασμένου σε κατάλληλη μονάδα μέτρησης, β) την αντισυμβαλλόμενη επιχείρηση και γ) δέσμευση για τη μείωση της τιμής πώλησης στις επιχειρήσεις υπεραγορών τροφίμων και άλλων προϊόντων που ασκούν δραστηριότητες λιανικής πώλησης, των οποίων ο συνολικός ετήσιος κύκλος εργασιών υπερβαίνει τα ενενήντα εκατομμύρια ευρώ, σε σχέση με αυτήν της τελευταίας προμήθειας, μέχρι τη 19η Σεπτεμβρίου 2023, εξαιρουμένων των προωθητικών

¹⁸ βάσει των οικονομικών καταστάσεων της αμέσως προηγούμενης, από την έναρξη ισχύος του νόμου, διαχειριστικής περιόδου

¹⁹ Ως αρμόδιες αρχές για τη διαχείριση των ανακοινώσεων ορίζονται η Γενική Γραμματεία Εμπορίου του Υπουργείου Ανάπτυξης, και η Διυπηρεσιακή Μονάδα Ελέγχου της Αγοράς. Ως χρονικό πέρας ισχύος του μέτρου ορίζεται η 31.5.2024, ενώ η παράλειψη συμμόρφωσης ή η μη ορθή εφαρμογή του νόμου επισύρει πρόστιμο. Με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης δύνανται να εξειδικεύονται οι κατηγορίες των προϊόντων που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος, το περιεχόμενο της ανακοίνωσης, να καθορίζεται η διαδικασία αποστολής και διαχείρισης των ανακοινώσεων, η διαδικασία επιβολής κυρώσεων και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή του νόμου.

ενεργειών, κατά τουλάχιστον πέντε τοις εκατό (5%), για τους επόμενους έξι (6) μήνες από τον χρόνο της αποστολής της έγγραφης δέσμευσης. Τα προϊόντα αυτά επισημαίνονται με ευκρινές ειδικό σήμα στον χώρο πώλησης (ράφι) και γι' αυτά ομοίως εφαρμόζεται ο έλεγχος του μέγιστου περιθωρίου κέρδους του άρθρου 54 του ν. 5045/2023. Για τα προϊόντα που δεν είναι απαραίτητα για την αξιοπρεπή διαβίωση των καταναλωτών το περιθώριο μικτού κέρδους ανά μονάδα δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει το αντίστοιχο περιθώριο μικτού κέρδους ανά μονάδα, μέχρι τη 19η Σεπτεμβρίου 2023²⁰.

Όσον αφορά στις ενδεικτικές τιμές λιανικής πώλησης οπωροκηπευτικών προϊόντων, αυτές ρυθμίζονται με το άρθρο 17 του ν. 5055/2023, στο οποίο ορίζεται ότι έως 31.5.2024 οι επιχειρήσεις υπεραγορών τροφίμων και άλλων προϊόντων που ασκούν δραστηριότητες λιανικής πώλησης, των οποίων ο συνολικός ετήσιος κύκλος εργασιών υπερβαίνει τα ενενήντα εκατομμύρια ευρώ²¹, οφείλουν να ανακοινώνουν στο Υπουργείο Ανάπτυξης λιανικές τιμές πώλησης οπωροκηπευτικών προϊόντων σε τακτά χρονικά διαστήματα, το οποίο αντιστοίχως ανακοινώνει ενδεικτικές τιμές λιανικής πώλησης οπωροκηπευτικών προϊόντων στους καταναλωτές, ιδίως μέσω των ιστοτόπων του, καθώς και του ιστοτόπου «e-katanolotis»²².

Τέλος, με το άρθρο 39 του ν. 5082/2024 ελήφθησαν μέτρα για τον εξορθολογισμό των τιμών βρεφικού γάλακτος. Ειδικότερα, ορίστηκε ότι οι εταιρείες που εισάγουν, παράγουν και διανέμουν σε άλλες επιχειρήσεις τα παρασκευάσματα για βρέφη και τα παρασκευάσματα δεύτερης βρεφικής ηλικίας²³, επανακαθορίζουν τις τιμές πώλησης των ως άνω προϊόντων, από την 1η Μαρτίου 2024, ώστε να προκύπτει για την επιχείρηση μικτό κέρδος που δεν είναι μεγαλύτερο από το λειτουργικό της κόστος, στην οικεία κατηγορία προϊόντων, βάσει των οικονομικών καταστάσεων της αμέσως προηγούμενης, από την έναρξη ισχύος του παρόντος, διαχειριστικής περιόδου, προσαυξημένο κατά επτά τοις εκατό (7%) επί των καθαρών πωλήσεων, αφαιρουμένων των εκπτώσεων, των πιστώσεων ή άλλων παροχών,

---

²⁰ Η παραβίαση των ως άνω διατάξεων επισύρει πρόστιμο, ενώ με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης δύνανται να προβλέπονται συγκεκριμένες κατηγορίες προϊόντων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος, να καθορίζεται η διαδικασία αποστολής και διαχείρισης των εγγραφών δεσμεύσεων και επιβολής κυρώσεων, καθώς και οι λεπτομέρειες σχετικά με την εφαρμογή της επισήμανσης και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή του νόμου. Ως ημερομηνία λήξεως της ισχύος της εν λόγω ρύθμισης ορίστηκε η 31.5.2024.

²¹ Βάσει των οικονομικών καταστάσεων της αμέσως προηγούμενης, από την έναρξη ισχύος του νόμου, διαχειριστικής περιόδου
²² Σε περίπτωση παραβίασης των εν λόγω διατάξεων επιβάλλεται πρόστιμο, εκτός αν η παράλειψη της ανακοίνωσης τιμών οφείλεται σε λόγους ανωτέρας βίας ή αντικειμενικούς λόγους τεχνικής αδυναμίας. Με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης δύνανται να εξειδικεύονται οι κατηγορίες των προϊόντων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος, το περιεχόμενο των ανακοινώσεων, να καθορίζονται η διαδικασία, τα χρονικά διαστήματα αποστολής και η διαχείριση των ανακοινώσεων, καθώς και η διαδικασία επιβολής κυρώσεων και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή του νόμου.

²³ Όπως ορίζονται στις περ. γ' και δ' της παρ. 2 του άρθρου 2 του Κανονισμού (ΕΕ) 609/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12ης Ιουνίου 2013 «για τα τρόφιμα τα οποία προορίζονται για βρέφη και μικρά παιδιά και για τα τρόφιμα που προορίζονται για ειδικούς ιατρικούς σκοπούς, και ως υποκατάστατα του συνόλου του διαιτολογίου για τον έλεγχο του σωματικού βάρους και για την κατάργηση της Οδηγίας 92/52/ΕΟΚ του Συμβουλίου, των Οδηγιών της Επιτροπής 96/8/ΕΚ, 1999/21/ΕΚ, 2006/125/ΕΚ και 2006/141/ΕΚ, της Οδηγίας 2009/39/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και των κανονισμών της Επιτροπής (ΕΚ) αριθ. 41/2009 και (ΕΚ) αριθ. 953/2009»

επί ποινή κυρώσεων από τις αρμόδιες αρχές σε περίπτωση μη συμμόρφωσης προς τις διατάξεις του εν λόγω άρθρου.

Όσον αφορά το ζήτημα της ενέργειας, η Ελλάδα υιοθέτησε μια δέσμη μέτρων²⁴, η οποία συμπεριλαμβάνει την εισαγωγή νέων τιμολογίων ρεύματος στη χαμηλή τάση για οικιακούς και μη καταναλωτές, την έκτακτη ενίσχυση ενεργειακά ευάλωτων καταναλωτών με βάση τις ανάγκες θέρμανσης για ηλεκτρική ενέργεια, τη συνέχιση στοχευμένων επιδοτήσεων στους λογαριασμούς ηλεκτρικής ενέργειας των δικαιούχων του Κοινωνικού Οικιακού Τιμολογίου και την ένταξη των πολύτεκνων οικογενειών στο κοινωνικό τιμολόγιο ηλεκτρικής ενέργειας.

Κατά τα τελευταία χρόνια επίσης, έχουν ληφθεί μέτρα και για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και την εξοικονόμηση ενέργειας. Αναφορικά με τα κτίρια και εγκαταστάσεις που ανήκουν σε ή χρησιμοποιούνται από φορείς του Δημόσιου Τομέα εκδόθηκε η Κ.Υ.Α. ΥΠΕΝ/ΔΕΠΕΑ/68315/502/01.07.2022, ενώ με το ν. 4843/2021 ενσωματώθηκε η Οδηγίας (ΕΕ) 2018/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με την τροποποίηση της Οδηγίας 2012/27/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση», προσαρμογή στον Κανονισμό 2018/1999/ΕΕ σχετικά με τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της Δράσης για το Κλίμα και στον κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμό 2019/826/ΕΕ της Επιτροπής, στον οποίο περιέχονται και συναφείς ρυθμίσεις για την ενεργειακή απόδοση στον κτιριακό τομέα, καθώς και την ενίσχυση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και του ανταγωνισμού στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και άλλες επείγουσες διατάξεις.

Και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όμως, ελήφθησαν σημαντικά μέτρα κατά τα τελευταία χρόνια. Ειδικότερα, η Ε.Ε. προέβη σε διαφοροποιήσεις στο πεδίο του ενεργειακού εφοδιασμού με δράσεις, όπως η αύξηση του όγκου των εισαγωγών από χώρες-εταίρους και η επιτάχυνση εισαγωγών υδροποιημένου φυσικού αερίου με παράλληλη μείωση του ρωσικού αερίου αγωγών. Επιπλέον, ελήφθησαν μέτρα από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για την εξασφάλιση εφοδιασμού με φυσικό αέριο για τη χειμερινή περίοδο, καθώς και για την μείωση ζήτησης φυσικού αερίου στην ΕΕ. Συγκεκριμένα, τον Ιούνιο του 2022 εκδόθηκε κανονισμός για την εξασφάλιση πληρότητας των εγκαταστάσεων αποθήκευσης αερίου πριν από την χειμερινή περίοδο, τόσο για τη θέρμανση κατοικιών, όσο και για τη λειτουργία επιχειρήσεων. Επίσης, εγκρίθηκε από τις χώρες της ΕΕ κανονισμός έκτακτης ανάγκης για τη μείωση της χρήσης ηλεκτρικής ενέργειας, την επιβολή ανώτατου ορίου στα έσοδα των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας και την εξασφάλιση συνεισφοράς αλληλεγγύης από τις

---

²⁴ <https://ypen.gov.gr/enimerotiko-simeioma-gia-ta-metra-meiosis-tou-energeiakou-kostous/>

επιχειρήσεις ορυκτών καυσίμων, με σκοπό την συνδρομή των πιο ευάλωτων πολιτών και των πιο πληττόμενων επιχειρήσεων. Σχεδιάζεται δε, προσεχώς μεταρρύθμιση με σκοπό την αποφυγή απότομων αυξήσεων στις τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας και απεξάρτηση των τιμών της ηλεκτρικής ενέργειας από την τιμή των ορυκτών καυσίμων. Παράλληλα, η Ε.Ε. εστίασε περισσότερο στην ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών της, γεγονός που οδήγησε σε συμφωνίες αλληλεγγύης μεταξύ χωρών της ΕΕ, όπως τα μέτρα και ο μηχανισμός αλληλεγγύης για την αγορά αερίου, ιδίως στο πλαίσιο διασφάλισης και κοινού εφοδιασμού στην ΕΕ. Επιπλέον, θεσπίστηκε από τα κράτη της Ε.Ε. μηχανισμός και για τον περιορισμό περιστατικών εμφάνισης εξαιρετικά υψηλών τιμών φυσικού αερίου. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο μακροπρόθεσμος στόχος εξακολουθεί να είναι η απαλλαγή του ενεργειακού τομέα από ανθρακούχες εκπομπές, με περαιτέρω έμφαση πλέον στην επίτευξη των δράσεων προς το σκοπό αυτό²⁵.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, απασχόλησε σοβαρά το ζήτημα της μαζικής ανόδου των τιμών των τροφίμων που οδήγησε σε αύξηση του πληθωρισμού και του κόστους διαβίωσης στην ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό και προς αποφυγή της επισφάλειας στην Ευρώπη, προέβη σε εκτενή συζήτηση επί του θέματος τον Οκτώβριο 2023, με σκοπό την ανάληψη δράσης, σύμφωνα με τους πρωταρχικούς δείκτες του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, υπέρ των ευάλωτων πληθυσμών που κινδυνεύουν σοβαρά να αποστερηθούν βασικών υλικών και κοινωνικών αγαθών²⁶.

Επίσης, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή σε πλήθος γνωμοδοτήσεων²⁷ έχει υπογραμμίσει την αναγκαιότητα να ληφθούν πρωτοβουλίες σε ρυθμιστικό και πολιτικό επίπεδο για την εξοικονόμηση ενέργειας, την ενίσχυση των ευάλωτων νοικοκυριών απέναντι στην ενεργειακή φτώχεια, τον έλεγχο και φορολόγηση των κερδών από τη χρηματιστηριακή κερδοσκοπία των βασικών αγαθών, καθώς και την εξασφάλιση των κρίσιμων πρώτων υλών και ειδών διατροφής²⁸ για τον πληθυσμό της Ευρώπης.

---

²⁵ <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/energy-prices-and-security-of-supply/>

²⁶ <https://www.europarl.europa.eu/news/el/agenda/briefing/2023-10-02/12/to-koinovouljo-krouei-ton-kodona-tou-kindounou-gia-tin-auxisi-tou-kostous-zois>

²⁷ <https://www.eesc.europa.eu/en/news-media/news/eu-records-highest-level-inflation-euro-introduction-965-million-people-risk-poverty>

²⁸ <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/food-price-crisis-role-speculation-and-concrete-proposals-action-aftermath-ukraine-war>

Οι επιπτώσεις της ακρίβειας στα νοικοκυριά και τους οικογενειακούς προϋπολογισμούς/ καλάθι νοικοκυριού

Όπως έχει επισημανθεί από το Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή²⁹, ο πληθωρισμός έχει αναδιανεμητικές επιπτώσεις, καθώς βελτιώνει τη θέση κάποιων επιδεινώνοντας τη θέση άλλων. Με βάση την παρατήρηση αυτή, μια από τις βασικές επιπτώσεις της ακρίβειας αφορά στην αρνητική επίδρασή της στους οικογενειακούς προϋπολογισμούς των νοικοκυριών. Η συγκεκριμένη ενότητα αναπτύσσεται σε τρία επίπεδα. Στην πρώτη ενότητα παρουσιάζεται η διαχρονική κατανομή της καταναλωτικής δαπάνης των νοικοκυριών, η οποία αποτελεί δυνητικά μια ένδειξη της αλλαγής των καταναλωτικών προτύπων των νοικοκυριών. Η προσέγγιση εστιάζει σε τρεις κατηγορίες προϊόντων (τρόφιμα, είδη ένδυσης και είδη υπόδησης), επιχειρώντας να αναδείξει τη μετατόπιση της καταναλωτικής δαπάνης από τα είδη ελαστικής στα είδη ανελαστικής ζήτησης, ως αποτέλεσμα (και) της ακρίβειας. Στη δεύτερη ενότητα παρουσιάζονται οι αρνητικές επιδράσεις της «πολυκρίσης» και της πληθωριστικής κλιμάκωσης στην καταναλωτική δαπάνη ανά εισοδηματική κατηγορία. Ειδικότερα, παρουσιάζεται η ασύμμετρη επίπτωση της κλιμακωτής ανόδου των τιμών των τροφίμων στα χαμηλότερα εισοδήματα, ως συνέπεια του πληθωρισμού. Στην τελευταία ενότητα, σκιαγραφείται η επίδραση της αύξησης του γενικού επιπέδου τιμών στο διαθέσιμο εισόδημα, κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στην περίπτωση του κατώτατου μισθού, με τον οποίο αμείβεται περίπου ένας στους τέσσερις μισθωτούς.

Η κατανομή της καταναλωτικής δαπάνης και η αλλαγή των καταναλωτικών προτύπων

Οι επάλληλες κρίσεις, από τις οποίες έχει διέλθει η ελληνική οικονομία, έχουν ασκήσει σημαντικές επιδράσεις στο μέγεθος (και την κατανομή) της καταναλωτικής δαπάνης. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα δεδομένα της Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ) 2023³⁰ της ΕΛ.ΣΤΑΤ., η καταναλωτική δαπάνη είναι κατά 24,4% χαμηλότερη σε σχέση με την αντίστοιχη του 2008. Η μείωση αυτή συμπυκνώνει μια σημαντική ποσοτική και ποιοτική μεταβολή, η οποία συνδέεται- πέρα από τις επιδράσεις της «επεκτατικής λιτότητας»

²⁹ Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή (2023), Έκθεση Α Τριμήνου 2023, Αθήνα.

³⁰ Η παρουσίαση και η ανάλυση των δεδομένων από την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ) αφορά στο έτος 2022, μιας και τα δεδομένα για το 2023 αναμένεται να δημοσιευτούν τον Σεπτέμβριο του 2024.

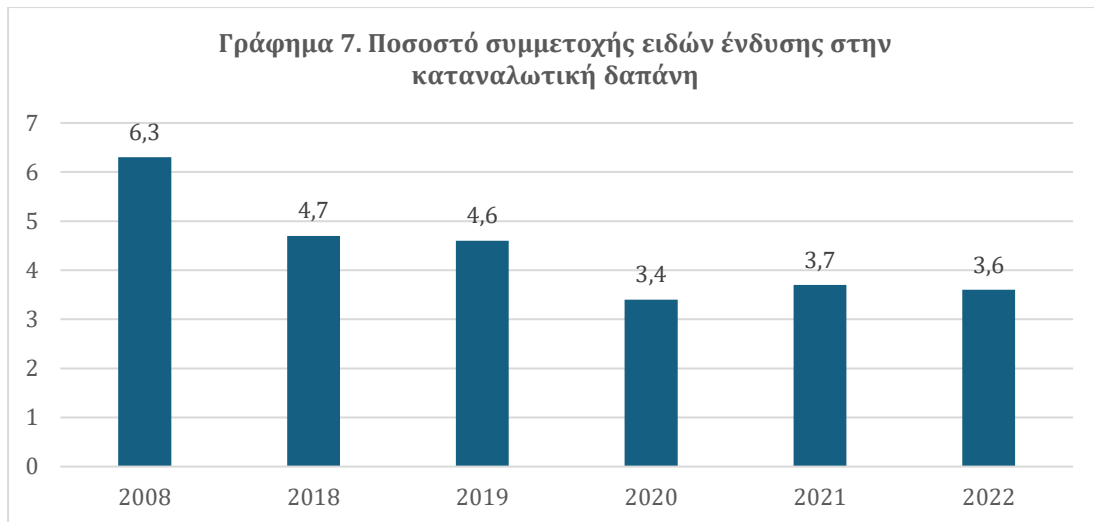
την περίοδο της δημοσιονομικής προσαρμογής- και με τη γενικότερη επίδραση της ακρίβειας στην αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών.

Πιο συγκεκριμένα, όπως δείχνει και το **Γράφημα 6**, η διαχρονική συρρίκνωση της καταναλωτικής δαπάνης συνδέεται με τη μεγέθυνση της συμμετοχής των ειδών διατροφής στο μείγμα της καταναλωτικής δαπάνης των νοικοκυριών. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα δεδομένα, τα είδη διατροφής, ως εμπορεύματα ανελαστικής ζήτησης, απορροφούν ολοένα και περισσότερο μέρος της καταναλωτικής δαπάνης.

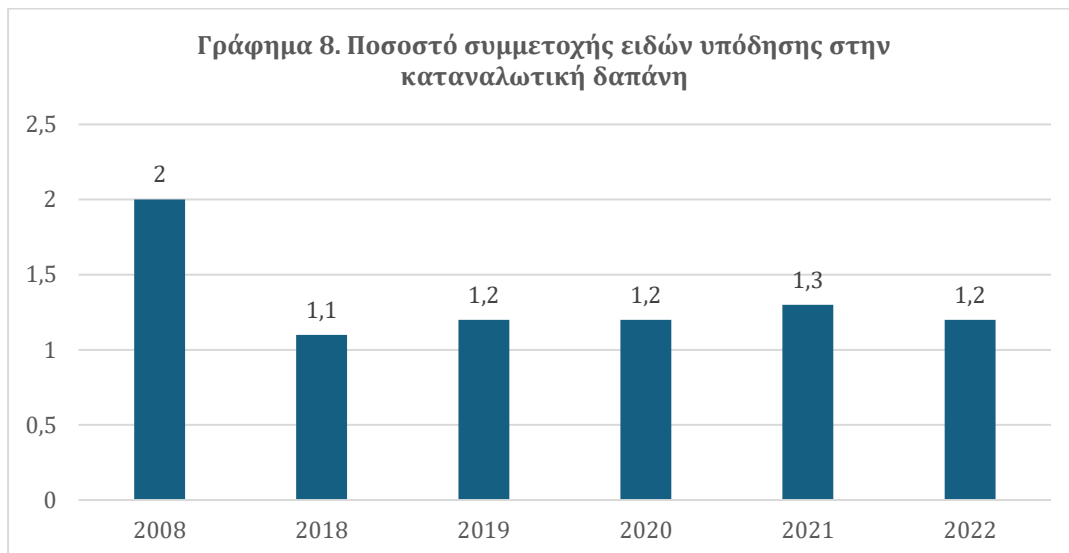
Πηγή: INEMY/ΕΣΕΕ (2024)

Ειδικότερα, η εξέλιξη της καταναλωτικής δαπάνης για τα είδη διατροφής και τα μη οινοπνευματώδη ποτά αυξάνεται από το 16,4% το 2008 - έτος που καταγράφηκε η υψηλότερη δαπάνη για το διάστημα 2008-2022 (2.117,7 ευρώ) - στο 20,9% το 2022. Ουσιαστικά δηλαδή, λίγο περισσότερο από 1 στα 5 ευρώ που δαπανά το μέσο νοικοκυριό κατευθύνεται στην αγορά τροφίμων. Η αύξηση αυτή αντανακλά τον μετασχηματισμό της διάρθρωσης της καταναλωτικής δαπάνης, μετασχηματισμός ο οποίος και υποδεικνύει τις αρνητικές επιδράσεις των κρίσεων στο διαθέσιμο εισόδημα και στις καταναλωτικές επιλογές. Επιπρόσθετα, η αύξηση της συμμετοχής των τροφίμων και των μη οινοπνευματωδών ποτών ενισχύεται κατά την περίοδο της πληθωριστικής κλιμάκωσης, όντας υψηλότερη σε σχέση με την περίοδο πριν την πανδημική κρίση. Παράλληλα, η ανακατανομή της δαπάνης αποτυπώνεται στο γεγονός της συρρίκνωσης της απόλυτης (και ποσοστιαίας) δαπάνης στα είδη ένδυσης (**Γράφημα 7**) και υπόδησης (**Γράφημα 8**).

Πηγή: INEMY/ΕΣΕΕ (2024)

Σύμφωνα με το **Γράφημα 7**, η ποσοστιαία δαπάνη των νοικοκυριών για είδη ένδυσης μειώνεται από 6,3% το 2008 στο 3,6% το 2022. Σε απόλυτους όρους, η δαπάνη των νοικοκυριών για είδη ένδυσης μειώνεται κατά -56,1% το διάστημα 2008-2022, στοιχείο το οποίο συνδέεται με τη μετατόπιση των καταναλωτικών επιλογών των νοικοκυριών. Όπως φαίνεται και στο **Γράφημα 8**, παρόμοια είναι και η συρρίκνωση της συμμετοχής στην καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών για την αγορά υποδημάτων. Σε απόλυτους όρους, η δαπάνη των νοικοκυριών μειώνεται κατά -54,2% το διάστημα 2008-2022, στοιχείο το οποίο, επίσης, δείχνει τη στροφή των νοικοκυριών στα καταναλωτά από τα διαρκή αγαθά.

Πηγή: INEMY/ΕΣΕΕ (2024)

Τα παραπάνω δεδομένα υποδεικνύουν την ενίσχυση της συμμετοχής της κατηγορίας των τροφίμων, ως μιας κατηγορίας που περιλαμβάνει προϊόντα ανελαστικής ζήτησης, στο «καλάθι των νοικοκυριών». Στο βαθμό που η ζήτηση των τροφίμων δεν επηρεάζεται έντονα

από τις μεταβολές των τιμών και για τον λόγο αυτό, η αύξηση της συμμετοχής τους μπορεί να θεωρηθεί δυνητικά ένα απότοκο της πληθωριστικής κλιμάκωσης.

Η καταναλωτική δαπάνη ανά εισοδηματική κατηγορία και η ακρίβεια στα τρόφιμα

Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι τιμές, σύμφωνα με τα διαθέσιμα δεδομένα της ΕΛ.ΣΤΑΤ., άρχισαν να αυξάνονται μετά τον Ιούνιο του 2021, με την πληθωριστική κλιμάκωση που ακολούθησε, να επηρεάζει αρνητικά την καταναλωτική δαπάνη όλων των νοικοκυριών ανεξαρτήτως εισοδηματικής κατηγορίας. Σύμφωνα με τα δεδομένα του **Πίνακα 1**, η μείωση της καταναλωτικής δαπάνης φαίνεται να είναι ανεξάρτητη από την εισοδηματική κατηγορία στην οποία εντάσσεται το νοικοκυριό.

Πίνακας 1								
Μέσος όρος μηνιαίας καταναλωτικής δαπάνης των νοικοκυριών ανά εισοδηματική κατηγορία								
Έτος	Μέχρι 750 €	751-1100 €	1101-1450 €	1451-1800 €	1801-2200 €	2021-2800 €	2801-3500 €	3501 και άνω
2019	682,9	896,8	1096,7	1343,4	1549,3	1939,8	2283,2	3360,8
2020	648	810,9	958,3	1248,4	1387,9	1670,6	1991,3	2718
2021	645,8	825,3	1056,5	1261,7	1437,8	1685,4	1918,8	3082,4
2022	661,7	851,8	1051,9	1318,6	1550,6	1815,4	2129,6	3257,9
(% μεταβολή) 2018-2022	-3,1%	-5%	-4,1%	-1,8%	0,1%	-6,4%	-6,7%	-3,1%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2023)/ Ίδια επεξεργασία στοιχείων

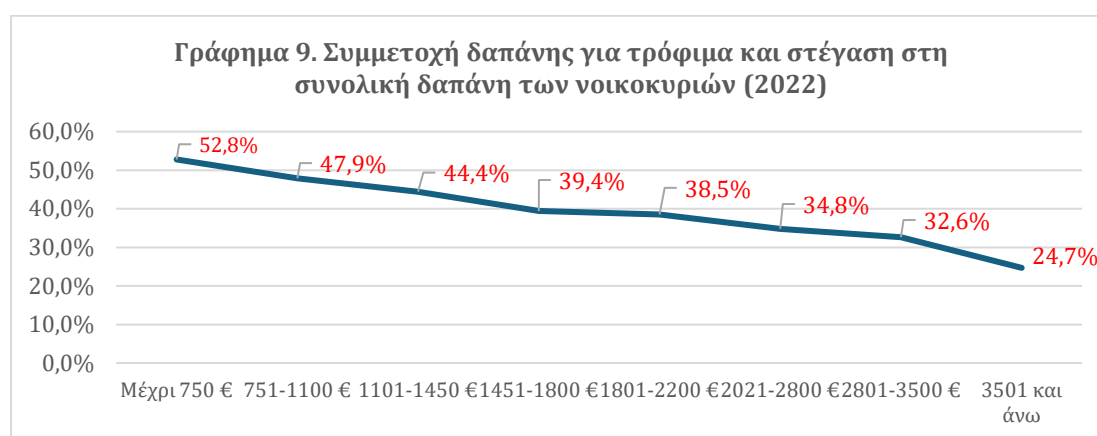
Από τις οκτώ διαφορετικές εισοδηματικές κατηγορίες, οι επτά καταγράφουν μείωση στην καταναλωτική τους δαπάνη μετά την πανδημία του COVID-19 με την μοναδική που παρουσιάζει αύξηση αυτή να είναι οριακή (0,1%). Η καθολική μείωση της καταναλωτικής δαπάνης δείχνει ότι η πληθωριστική κλιμάκωση επηρέασε αρνητικά την αγοραστική δύναμη όλων των νοικοκυριών, ανεξαρτήτως διαθέσιμου εισοδήματος³¹.

Βέβαια, η συμπίεση στις κατώτερες εισοδηματικές κατηγορίες είναι, σε ποιοτικούς όρους, ακόμα πιο δυσμενής, λαμβάνοντας υπόψη το «καλάθι αγορών» των νοικοκυριών του

³¹ Τα στοιχεία που εμφανίζονται στον Πίνακα δεν περιλαμβάνουν το 2023 καθώς, σύμφωνα με το ημερολόγιο ανακοινώσεων της ΕΛ.ΣΤΑΤ., αναμένεται να δημοσιευτούν στις 27/09/2024, <https://www.statistics.gr/el/calendar#62024>

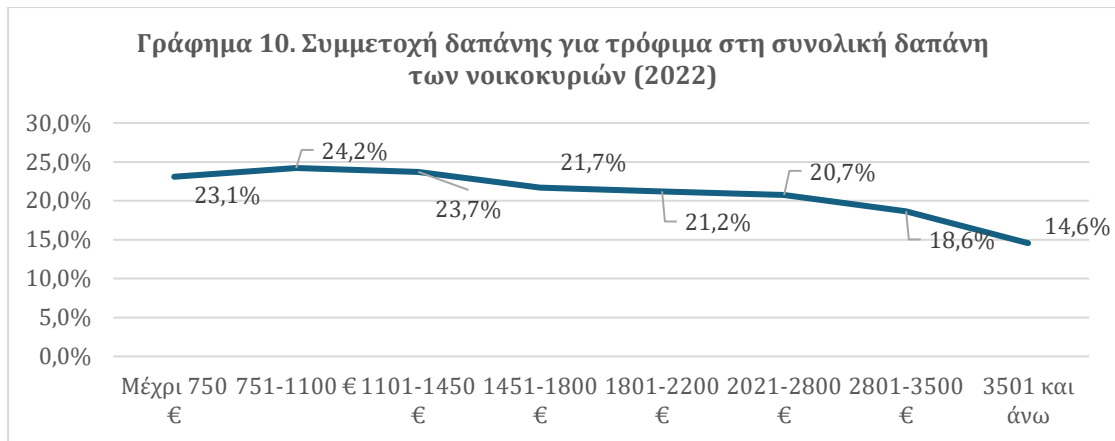
φτωχότερου τμήματος του πληθυσμού. Μάλιστα, αν θεωρήσουμε ότι οι δαπάνες τροφής και στέγασης είναι οι πλέον ανελαστικές δαπάνες για ένα νοικοκυριό, τότε γίνονται κατανοητές οι «ασύμμετρες» επιπτώσεις της πληθωριστικής κλιμάκωσης. Το **Γράφημα 9**, δείχνει ότι όσο αυξάνεται το εισόδημα, η συμμετοχή της δαπάνης για τρόφιμα και στέγαση φθίνει. Όπως αναφέρουν οι Charalampakis et al.³², η σύνθεση στο «καλάθι αγορών» παρουσιάζει ποσοτικές και ποιοτικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των νοικοκυριών. Σε ποσοτικό επίπεδο, τα νοικοκυριά των χαμηλότερων εισοδημάτων δαπανούν ένα μεγαλύτερο μέρος της καταναλωτικής τους δαπάνης στα τρόφιμα, τους λογαριασμούς ρεύματος και τη θέρμανση και λιγότερο στις δαπάνες για μετακίνηση, αναψυχή, εστιατόρια και διαρκή καταναλωτικά αγαθά.

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2023)/Ίδια επεξεργασία στοιχείων

Στη βάση της παρατήρησης αυτής, ένα κύριο ζήτημα σχετικά με τον πληθωρισμό είναι η έντονη διαφοροποίηση που παρουσιάζει σε επιμέρους κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών. Έτσι, η διατήρηση του υψηλού ρυθμού πληθωρισμού κάποιων βασικών αγαθών, όπως είναι τα τρόφιμα, επιβαρύνει το κόστος διαβίωσης των πιο ευάλωτων νοικοκυριών, καθώς ένα μεγάλο μέρος του εισοδήματός τους δαπανάται στην αγορά αγαθών της συγκεκριμένης κατηγορίας (**Γράφημα 10**).

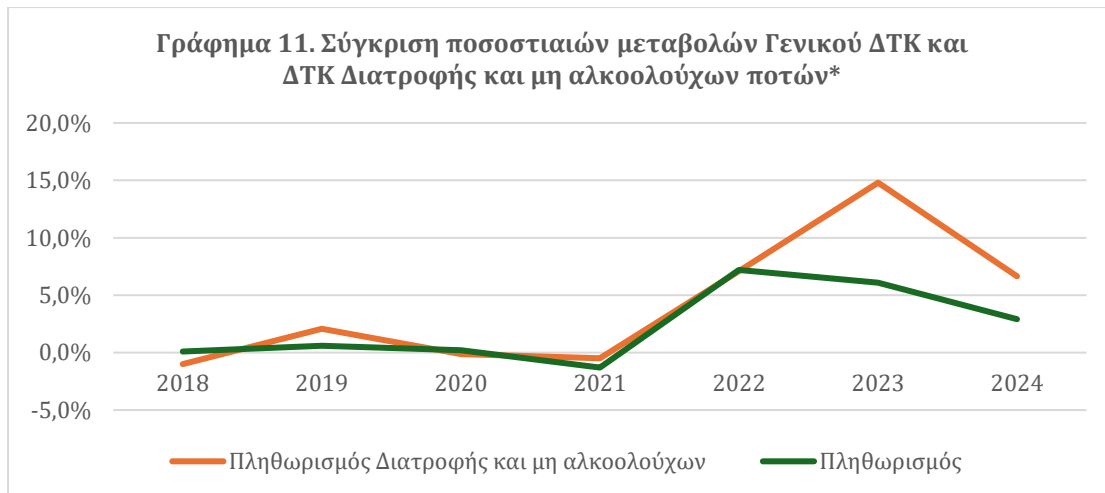
³² Charalampakis, E., Fagandini, B., Henkel, L. and Osbat, C. (2022), The impact of the recent rise in inflation on low-income households. ECB Economic Bulletin, Issue 7

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2023)/Ιδία επεξεργασία στοιχείων

Το **Γράφημα 10**, επιβεβαιώνει τον νόμο του Engel³³, σύμφωνα με τον οποίο, όσο αυξάνεται το εισόδημα του νοικοκυριού, τόσο η αναλογία της δαπάνης του για είδη διατροφής μειώνεται. Η παρατήρηση αυτή υπογραμμίζει τις ασύμμετρες επιδράσεις της πληθωριστικής κλιμάκωσης, όπως αυτή καταγράφεται μετά το 2021. Στη βάση της παρατήρησης αυτής, το **Γράφημα 11** παρουσιάζει τις ποσοστιαίες μεταβολές του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) και τις αντίστοιχες ποσοστιαίες μεταβολές του ΔΤΚ για την κατηγορία Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά για το διάστημα 2018-2024. Η πληθωριστική κλιμάκωση στην κατηγορία της διατροφής και των μη αλκοολούχων ποτών είναι αρκετά εντονότερη με την ακρίβεια στα τρόφιμα, παρά τη μείωση της έντασης της, να συνεχίζεται, αν και η διαπίστωση αυτή τους τελευταίους μήνες οφείλεται σε ένα βαθμό στη μεγάλη αύξηση της τιμής του ελαιολάδου. Είναι χαρακτηριστικό πως για το 2024 (Φεβρουάριος 2023/Φεβρουάριος 2024) η πληθωριστική κλιμάκωση στα τρόφιμα και στα μη αλκοολούχα είναι υπερδιπλάσια σε σύγκριση με την αντίστοιχη στο γενικό επίπεδο τιμών. Το στοιχείο αυτό, σε συνδυασμό με τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, υπογραμμίζει τη δυσανάλογη επιβάρυνση των χαμηλότερων εισοδηματικών κατηγοριών, των οποίων ένα σημαντικό τμήμα της καταναλωτικής τους δαπάνης κατευθύνεται στις αγορές τροφίμων. Η διάσταση μεταξύ Γενικού ΔΤΚ και ΔΤΚ Διατροφής και μη αλκοολούχων ποτών σκιαγραφεί τη δυνητική συμπίεση των οικογενειακών προϋπολογισμών των νοικοκυριών.

³³ Lusk, J. and McFadden, B. (2021). Consumer Food Buying during a Recession, Choices, 36 (3): 1-9.

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ./Ιδία επεξεργασία στοιχείων

* Τα δεδομένα αφορούν στις μεταβολές του ΓΔΤΚ για τους μήνα Φεβρουάριο

Με βάση τα τελευταία διαθέσιμα δεδομένα, ο πληθωρισμός των ειδών διατροφής και μη αλκοολούχων ποτών, για το διάστημα Ιανουάριος – Φεβρουάριος 2024, παραμένει υψηλότερος στην Ελλάδα (8,3%) σε σύγκριση με το μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ (6,3%), τις χώρες του G7 (3%), αλλά και τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (Ευρωπαϊκή Ένωση 5,1% και Ευρωζώνη 5,4%)³⁴.

Εισοδήματα και πληθωρισμός

Μια από τις βασικές παραδοχές της οικονομικής θεωρίας είναι ότι ο πληθωρισμός επηρεάζει τα σταθερά εισοδήματα (μισθούς, συντάξεις κ.α.). Έτσι, όταν το γενικό επίπεδο τιμών ανεβαίνει, τα νοικοκυριά χρειάζονται υψηλότερες αμοιβές σε σχέση με πριν για να αγοράσουν τα ίδια αγαθά και υπηρεσίες που αγόραζαν πριν. Μάλιστα, η αρνητική επίδραση του πληθωρισμού είναι εντονότερη, όσο χαμηλότερος είναι ο μέσος μισθός. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα δεδομένα της Statista, ο μέσος ετήσιος μισθός στην Ελλάδα είναι ο χαμηλότερος στην Ευρωπαϊκή Ένωση (24.067 ευρώ). Στη βάση αυτή, ο υψηλός πληθωρισμός που καταγράφεται από το 2022 και μετά προκαλεί μείωση της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών κατά -3,9% το 2021 και -6,9% το 2022.³⁵ Η σημαντική βελτίωση που καταγράφεται το 2023 (12,3%) είναι υψηλότερη σε σχέση με την Ευρωζώνη, αλλά δεν αρκεί για να μειώσει το χάσμα της αγοραστικής δύναμης σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Οικονομικής Νομισματικής Ένωσης. Επομένως, παρά τη βελτίωση που καταγράφεται το

³⁴ OECD (2024). OECD headline inflation stable at 5.7% in February 2004, food inflation continues to slow. OECD Statistics News Release

³⁵ <https://www.ot.gr/2023/12/08/oikonomia/misthoi-kai-plithorismos-to-triplo-elliniko-politiko-kai-oikonomiko-provlima/>

τελευταίο έτος, η αγοραστική δύναμη των ελληνικών νοικοκυριών είναι χαμηλότερη σε σχέση με τα αντίστοιχη των ευρωπαϊκών νοικοκυριών.

Όμως, ο υψηλός πληθωρισμός επηρεάζει δυσανάλογα τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος.³⁶ Για το λόγο αυτό είναι χρήσιμη η παρουσίαση των επιδράσεων του πληθωρισμού στα άτομα που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό. Μάλιστα προκύπτουν ενδιαφέροντα ευρήματα όταν εξεταστούν οι διαφορές του κατώτατου μισθού στην ελληνική οικονομία σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες τόσο σε ευρώ, όσο και σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (PPP) (Πίνακας 2).

Πίνακας 2				
Σύγκριση κατώτατων μισθών ευρωπαϊκών χωρών σε σχέση με τον ελληνικό σε ευρώ και μονάδες αγοραστικής ισοδυναμίας (PPP)				
	Σε ονομαστικούς όρους		Σε όρους PPP	
(1) Χώρα	(2) Σε ευρώ	(3) Σε σχέση με Ελλάδα (3)=(2)/ 910	(4) Σε μονάδες αγοραστικής ισοδυναμίας	(5) Σε σχέση με Ελλάδα (5)=(4)/ 910
Βέλγιο	1.994,18	2,19	1.471,88	1,62
Βουλγαρία	477,00	0,52	332,44	0,37
Γαλλία	1.766,92	1,94	1.346,51	1,48
Γερμανία	2.151,00	2,36	1.578,55	1,73
Ιρλανδία	2.146,30	2,36	1.473,32	1,62
Λουξεμβούργο	2.570,93	2,83	1.535,98	1,69
Ολλανδία	2.300,00	2,53	1.608,81	1,77
Πορτογαλία	956,66	1,05	918,82	1,01
Ισπανία	1.323,00	1,45	1.162,62	1,28
Σλοβακία	750,00	0,82	743,84	0,82
Σλοβενία	1.253,36	1,38	1.197,80	1,32

Πηγή: <https://www.chrislross.com/PPPConverter/> - με δεδομένα από την Παγκόσμια Τράπεζα

³⁶ Prati, A. (2023). The Well-Being Cost of Inflation Inequalities, The Review of Income and Wealth, 70 (1): 213-238, <https://www.dallasfed.org/research/economics/2023/0110>

Μέχρι το Μάρτιο του 2023, οι ονομαστικές μεικτές αποδοχές σε ευρώ (σε 14μηνη βάση) ανέρχονταν στα 780 ευρώ. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 2, ο ελληνικός κατώτατος μισθός είναι υψηλότερος, τόσο σε ευρώ, όσο και σε μονάδες αγοραστικής ισοδυναμίας (PPP), μονάχα σε σχέση με τον κατώτατο μισθό στην Βουλγαρία και την Σλοβακία.

Πίνακας 3			
Σύγκριση ονομαστικού και πραγματικού κατώτατου μισθού σε 14μηνη βάση αναφοράς			
	Ονομαστικός κατώτατος Μισθός σε 14μηνη βάση	Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	Πραγματικός κατώτατος Μισθός σε 14μηνη βάση
2018	586,1 €	101,425	577,86 €
2019	650,0 €	102,216	635,9 €
2020	650,0 €	99,844	651,01 €
2021	663,0 €	104,951	631,72 €
2022	713,0 €	112,533	633,59 €
2023	780,0 €	116,473	669,68 €

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ./Ίδια επεξεργασία στοιχείων

Ο Πίνακας 3 δείχνει την επίδραση της ακρίβειας στην αγοραστική δύναμη του κατώτατου μισθού. Είναι χαρακτηριστικό πως παρότι μεταξύ 2020-2021 ο ονομαστικός κατώτατος μισθός αυξήθηκε κατά 2%, η πραγματική του αγοραστική δύναμη μειώθηκε κατά 3% περίπου. Επίσης, παρά τη σημαντική ονομαστική αύξηση του κατώτατου μισθού μεταξύ 2021-2022 (7,5%) η αντίστοιχη πραγματική αύξηση του ανήλθε στο 0,29%, ενώ η ονομαστική αύξηση μεταξύ 2022-2023 (9,4%) κατέληξε σε πολύ μικρότερη πραγματική μεγέθυνση της αγοραστικής δύναμης (5,3%). Το στοιχείο αυτό επιβεβαιώνει το εύρημα της βιβλιογραφίας, ότι δηλαδή ο πληθωρισμός αναδιανέμει την αγοραστική δύναμη εις βάρος εκείνων που τα εισοδήματά τους αυξάνονται βραδύτερα από τις τιμές των αγαθών και των υπηρεσιών. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι το 23,9% των μισθωτών αμείβεται, σύμφωνα με τα στοιχεία του πληροφοριακού συστήματος ΕΡΓΑΝΗ, με τον κατώτατο μισθό, γίνεται κατανοητή η συρρίκνωση της αγοραστικής δύναμης σε ένα από τους τέσσερις μισθωτούς λόγω της ακρίβειας.

Ειδική μνεία πρέπει να γίνει στα άτομα με αναπηρία ή/και με χρόνιες παθήσεις, τα οποία αφενός διαβιούν σε νοικοκυριά χαμηλής έντασης εργασίας, αφετέρου οι αυξήσεις των επιδομάτων αναπηρίας δεν συνδέονται με τον μηχανισμό αύξησης των συντάξεων με

αποτέλεσμα εξαιτίας του ιδιαίτερα χαμηλού εισοδήματός τους να πλήττονται ανεπανόρθωτα από την αύξηση των τιμών των προϊόντων, των υπηρεσιών και των τιμών κρίσιμων αγαθών, όπως είναι η ενέργεια και η στέγαση.

Σύμφωνα με το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας, και την επεξεργασία των διαθέσιμων στατιστικών στοιχείων, το 2022 το 50,7% των ατόμων με σοβαρή αναπηρία ηλικίας 16-64 ετών, και το 27,4% ηλικίας άνω των 65% διαβιούν σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό³⁷, ενώ μόλις το 23,7% των ατόμων με αναπηρία 20-64 ετών μετέχουν στον ενεργό εργασιακά και οικονομικά πληθυσμό (εργατικό δυναμικό) της χώρας³⁸.

Οι επιπτώσεις της ακρίβειας στο κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων

Σχετικά με τις επιπτώσεις του πληθωρισμού στις επιχειρήσεις δεν είναι εύκολο να εξαχθεί ένα γενικό συμπέρασμα που να καταλήγει ότι επιδρά θετικά ή αρνητικά. Η δυσκολία προέρχεται από την ύπαρξη επιχειρήσεων που πρωταγωνιστούν στην διαμόρφωση των τιμών κι άλλων που έπονται, από την ύπαρξη επιχειρήσεων που μπορούν να μετακυλίσουν το αυξημένο κόστος κι άλλων που αδυνατούν, από την διαφορά στην δομή του κόστους, από την ύπαρξη διαφορετικών μεγεθών επιχειρήσεων, κ.α.

Η οικονομική ιστορία περιλαμβάνει αρκετά παραδείγματα όπου ο πληθωρισμός ωφέλησε τις επιχειρήσεις λόγω της σημαντικής (ή λιγότερο σημαντικής) αύξησης των κερδών. Όμως, ακόμα και στις περιπτώσεις που ισχύει η παραπάνω διαπίστωση αυτή δεν είναι σε καμία περίπτωση διακλαδική αλλά εξαρτάται: (α) από τη φύση του προϊόντος που προσφέρει μια επιχείρηση (ανελαστικής/ελαστικής ζήτησης), (β) από τη δομή της αγοράς στην οποία αυτή δραστηριοποιείται (ανταγωνιστική ή ολιγοπωλιακή αγορά), (γ) από το βαθμό στον οποίο η άνοδος τιμών τελικά οδηγεί σε μείωση της ζήτησης γενικά ή για την κάθε συγκεκριμένη επιχείρηση, ειδικά αν η αγορά στην οποία δραστηριοποιείται δεν ορθώνει

---

³⁷ Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της Ε.Σ.Α.μεΑ. (2023α). 13ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης «Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στα Άτομα με Αναπηρία». Διαθέσιμο στο: <https://paratiritirioanapirias.gr/el/results/publications/91/13o-deltio-oy-parathrhthrioy-ths-esmea-ftwxeia-kai-koinwnikos-apokleismos-sta-atoma-me-anaphria>

³⁸ Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της Ε.Σ.Α.μεΑ. (2023β). 14ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης «Άτομα με Αναπηρία και το Δικαίωμα στην Εργασία». Διαθέσιμο στο: <https://paratiritirioanapirias.gr/el/results/publications/93/14o-deltio-toy-parathrhthrioy-ths-esmea-stoixeia-sok-gia-thn-apasxolhsh-twn-atomwn-me-anaphria-ektos-ergatikoy-dynamikoy-h-syntriptikh-pleionothta>

ουσιαστικά εμπόδια εισόδου σε νέους ανταγωνιστές. Ο πληθωρισμός κόστους,³⁹ που ενεργοποιήθηκε μετά την πανδημία του COVID-19, επηρέασε σημαντικά το λειτουργικό κόστος των επιχειρήσεων. Ένας δείκτης που αναδεικνύει τις επιδράσεις του αυξημένου λειτουργικού κόστους των επιχειρήσεων στη βιομηχανία είναι ο Δείκτης Τιμών Παραγωγού που μετρά τη μηνιαία μεταβολή των τιμών των βιομηχανικών προϊόντων που παράγονται στο εσωτερικό της χώρας. Το **Γράφημα 12** παρουσιάζει την εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Παραγωγού για το διάστημα 2020-2023.

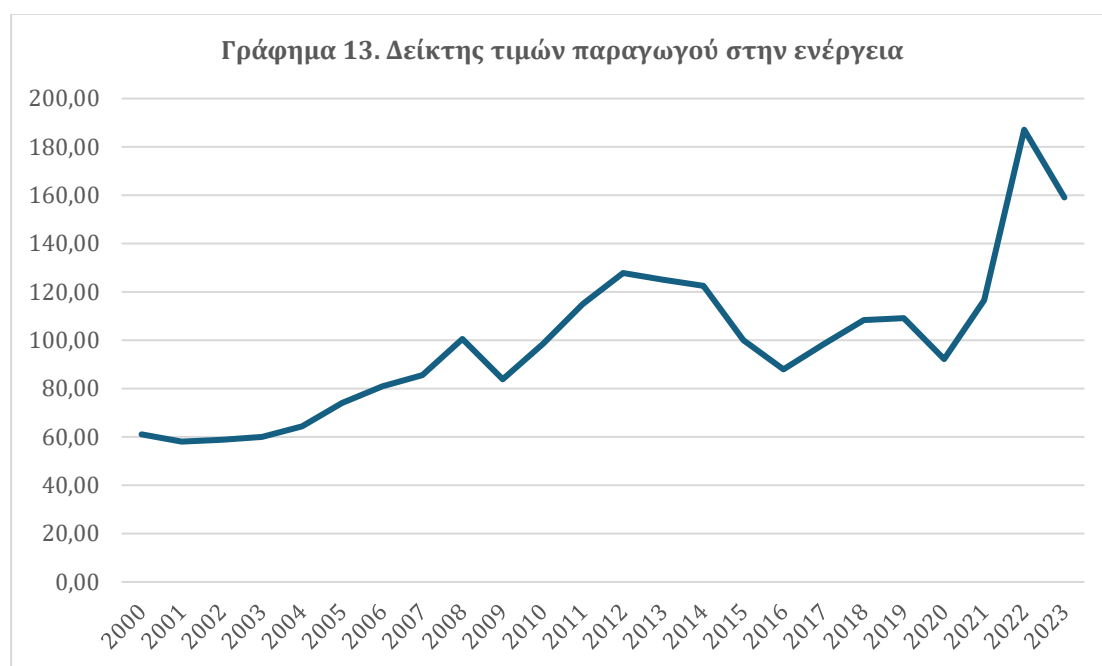
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ./Ιδία επεξεργασία στοιχείων

Με βάση τα διαθέσιμα δεδομένα, η κλιμάκωση των τιμών του Δείκτη Τιμών Παραγωγού μετά το ξέσπασμα της πανδημικής κρίσης κρίνεται ως ιδιαίτερα έντονη. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζει αύξηση το διάστημα 2020-2021 13,8% και 35,1% το διάστημα 2021-2022, για να καταγράψει αποκλιμάκωση της τάξης του -7,1% το διάστημα 2022-2023. Βέβαια, το αποτύπωμα του πληθωρισμού κόστους στη βιομηχανία είναι ιδιαίτερα ισχυρό, καθώς ο Δείκτης Τιμών Παραγωγού παρουσιάζει σωρευτική μεγέθυνση της τάξης του 32,3% για την περίοδο μετά το ξέσπασμα της πανδημίας του COVID-19.

Προφανώς, μια σημαντική παράμετρος του πληθωρισμού κόστους είναι η αύξηση των τιμών ενέργειας. Η λειτουργία των επιχειρήσεων επηρεάστηκε σημαντικά από την πλευρά του ενεργειακού κόστους, η αύξηση του οποίου κορυφώθηκε μετά το ξέσπασμα του πολέμου μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας και τη διακοπή της προμήθειας φυσικού αερίου από τη Ρωσία προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, κατόπιν σχετικής απόφασης της ΕΕ. Όπως δείχνει μια

³⁹ Πληθωρισμός κόστους είναι εκείνος που οφείλεται στην αύξηση του κόστους των παραγωγικών συντελεστών, όπως είναι οι μισθοί και οι τιμές των πρώτων υλών.

σειρά από σχετικές ερευνητικές εργασίες⁴⁰, η υποκατάσταση του ρωσικού φυσικού αερίου από το ακριβότερο υδροποιημένο φυσικό αέριο κατέστησε, τόσο τα καύσιμα, όσο και την ηλεκτρική ενέργεια ακριβότερα⁴¹. Σύμφωνα με στοιχεία από το πλάνο δεκαετίας του ΑΔΜΗΕ (2023) για την τιμή (€/MWh) της Αγοράς Επόμενης Ημέρας και της Ενδοημερήσιας Αγοράς καταγράφεται μία εκθετική αύξηση των συναλλαγών στα spot ελληνικά χρηματιστήρια, καθώς η αξία συναλλαγών ανέρχεται σε 64.369€ για το έτος 2019, ενώ φτάνει κατά το έτος 2023 στις 120.584€, σημειώνοντας δηλαδή μία ποσοστιαία μεταβολή της τάξης του 87,3%. Το στοιχείο αυτό υπογραμμίζει το συμπέρασμα, που καταλήγει μια σειρά μελετών, ότι δηλαδή στην Ελλάδα η αύξηση των τιμών ενέργειας ήταν αρκετά υψηλότερη σε σχέση με την Ευρωζώνη⁴². Η σημαντική επίδραση των υψηλών τιμών ενέργειας στο λειτουργικό κόστος των επιχειρήσεων στη βιομηχανία αποτυπώνεται στο **Γράφημα 13**, όπου αναδεικνύεται, με περισσότερο εναργή τρόπο, η επίδραση της ενεργειακής κρίσης στο λειτουργικό κόστος των επιχειρήσεων στη βιομηχανία.

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ./Ιδία επεξεργασία στοιχείων

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα δεδομένα, ο δείκτης τιμών παραγωγού στην ενέργεια αυξήθηκε κατά 26,4% το διάστημα 2020-2021 και κατά 60,5% το διάστημα 2021-2022, για να καταγράψει μια αποκλιμάκωση της τάξης του -15% την περίοδο 2022-2023. Σε κάθε περίπτωση, όμως, ο δείκτης τιμών παραγωγού στην ενέργεια παρουσιάζει σωρευτική αύξηση

⁴⁰ Σύμφωνα με τα διαθέσιμα δεδομένα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2022) για το 2021, το 45,3% των εισαγωγών φυσικού αερίου στην ΕΕ γινόταν μέσω Ρωσίας, το 23,6% από τη Νορβηγία, το 12,6% από την Αλγερία, το 6,6% από τις ΗΠΑ, το 4,9% από το Κατάρ και το 7,1% από άλλες χώρες.

⁴¹ Adolfsen, J.F., Minesso, M.F., Mork, J.E. and Robays, I.V. (2024). Gas Price Shocks and Euro Area Inflation. ECB Working Paper No. 2024/2905

⁴² Ιωαννίδης, Γ. (2023). Επιπτώσεις του πληθωρισμού στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. ΙΜΕ-ΓΣΕΒΕΕ: Αθήνα

της τάξης του 45,8% μετά το ξέσπασμα της πανδημίας του COVID-19, υπογραμμίζοντας τις επιδράσεις του αυξημένου ενεργειακού κόστους στη λειτουργία των επιχειρήσεων. Άλλωστε, σύμφωνα με την έρευνα Business Pulse 2022, οι επιχειρήσεις, παρότι προσανατολίζονται στην ανάπτυξη είναι αντιμέτωπες με τις προκλήσεις της ενεργειακής κρίσης και του πληθωρισμού⁴³.

Οι επιπτώσεις των αυξημένων τιμών στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις

Για την ανάλυση της ελληνικής οικονομίας, θα ήταν πρόσφορο, σύμφωνα με ορισμένους μελετητές, να εφαρμοστεί το θεωρητικό σχήμα του Καλέτσκι, ο οποίος υποστήριξε ότι οι σύγχρονες επιχειρήσεις έχουν έναν πυρήνα από μονοπωλιακά ή ολιγοπωλιακά δομημένες αγορές, στο πλαίσιο των οποίων οι επιχειρήσεις ελέγχουν τις τιμές⁴⁴. Παράλληλα, περισσότερο ως εξωτερικός ομόκεντρος κύκλος, λειτουργούν πολυάριθμες άλλες επιχειρήσεις με μικρή δύναμη στην αγορά.

Το παραπάνω θεωρητικό σχήμα βρίσκει εφαρμογή στην ελληνική οικονομία, καθώς βάσει έρευνας που διενεργήθηκε στο αποκορύφωμα της πληθωριστικής έξαρσης, η συντριπτική πλειονότητα των μικρών επιχειρήσεων (περίπου 75%) δήλωσε ότι αναγκάστηκε να εσωτερικεύσει τμήμα του αυξημένου κόστους παραγωγής⁴⁵. Πλήρη μετατόπιση του αυξημένου κόστους παραγωγής απάντησε ότι θα πραγματοποιήσει μόνο το 16% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα. Σε αυτή την απόφαση πιθανότατα συνέβαλε η εκτίμηση των ερωτηθέντων πως η σημαντικότερη επίπτωση του πληθωρισμού θα είναι η μείωση της ζήτησης από τους τελικούς καταναλωτές, όπως απάντησαν κατά πλειοψηφία σε σχετικό ερώτημα. Ενδιαφέρον, μάλιστα, έχει πως και οι επόμενες στη σειρά απαντήσεις στο ερώτημα των επιπτώσεων του πληθωρισμού έχουν αρνητικό πρόσημο και περιλαμβάνουν την αύξηση του ανταγωνισμού με άλλες επιχειρήσεις, την αδυναμία εύρεσης πρώτων υλών, την αναστολή επενδυτικών αποφάσεων, την αύξηση του ύψους των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το δημόσιο, κ.α.

Οι βαρύτερες επιπτώσεις της ανόδου των τιμών στην λειτουργία των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων (0-49 άτομα προσωπικό), αποτυπώθηκαν και στην πρόσφατη έρευνα

---

⁴³ ΣΕΒ (2023). Business Pulse 2022: Οι επιχειρήσεις προσανατολίζονται στην ανάπτυξη αλλά βρίσκονται αντιμέτωπες με σημαντικές προκλήσεις λόγω διαχρονικών ρυθμιστικών αγκυλώσεων, της ενεργειακής κρίσης και του πληθωρισμού. Flash Report, Τεύχος 36, 31 Ιανουαρίου 2023

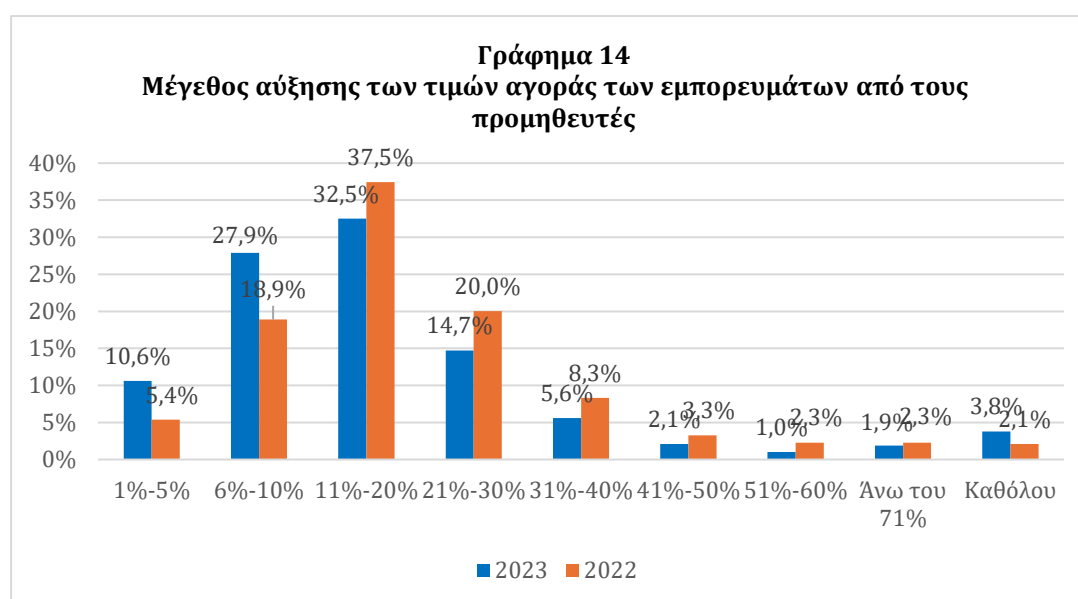
⁴⁴ Kalecki Michal (1971) Selected essays on the dynamics of the capitalist economy 1933-1970, Cambridge University Press.

⁴⁵ Ιωαννίδης Γ.(2023) Επιπτώσεις του πληθωρισμού στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, Ερευνητικά κείμενα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ 33, Απρίλιος, https://imegsevee.gr/wp-content/uploads/2023/04/ioannidis_n33.pdf

του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, με τίτλο «Εξαμηνιαίο δελτίο οικονομικού κλίματος μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων Β' εξάμηνο 2023»⁴⁶.

Στη συγκεκριμένη έρευνα, το 88% των επιχειρήσεων δήλωσε ότι το κόστος λειτουργίας του αυξήθηκε τα τελευταία 2 έτη, με αποτέλεσμα μεσοσταθμικά γι' αυτές τις επιχειρήσεις το κόστος λειτουργίας να αυξηθεί κατά 35%. Ως αποτέλεσμα της αύξησης του κόστους λειτουργίας, το 33% των επιχειρήσεων δήλωσε ότι αύξησε τις τιμές του. Το συγκεκριμένο ποσοστό, καίτοι είναι μειωμένο σε σχέση με προηγούμενα έτη (43% το πρώτο εξάμηνο 2023, 49% το δεύτερο εξάμηνο 2022 και 59% το πρώτο εξάμηνο 2022) παραμένει υψηλό και προοιωνίζει συνέχιση των ανατιμητικών τάσεων.

Παράλληλα, η επίδραση της ενεργειακής κρίσης και του πληθωρισμού στον κλάδο του λιανικού εμπορίου είναι, σύμφωνα με τα στοιχεία της πρωτογενούς έρευνας του ΙΝΕΜΥ-ΕΣΣΕ, ιδιαίτερα έντονη. Ειδικότερα, οι επιπτώσεις στις εμπορικές επιχειρήσεις αναπτύσσονται σε τρία επίπεδα φέρνοντας τις αντιμέτωπες με μια τριπλή πρόκληση: (α) την αύξηση των τιμών αγοράς των εμπορευμάτων από τους προμηθευτές, (β) την αύξηση του ενεργειακού κόστους (λογαριασμοί ηλεκτρικής ενέργειας) και (γ) τις έμμεσες επιπτώσεις, λόγω της μείωσης της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών (συρρίκνωση κύκλου εργασιών). Σύμφωνα με το Γράφημα 14, και συγκρίνοντας τα έτη 2022 και 2023, παρατηρούμε ότι οι αυξήσεις των τιμών των εμπορευμάτων από τους προμηθευτές (εντός και εκτός Ελλάδας) εμφανίζουν ελάχιστη μείωση μεταξύ 2022 και 2023.

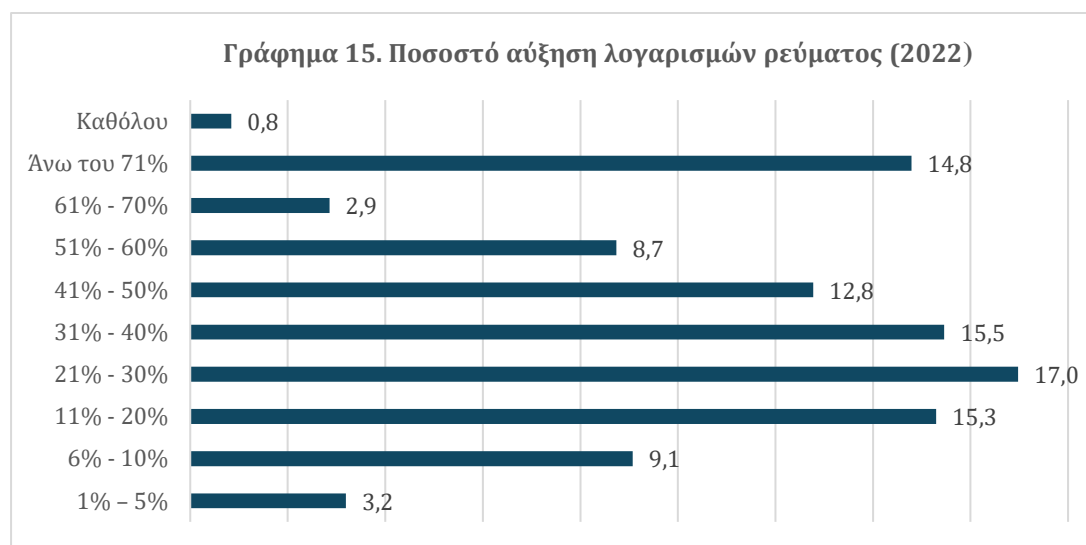

Πηγή: ΙΝΕΜΥ/ΕΣΣΕ (2024)

⁴⁶ ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (2024) Εξαμηνιαίο δελτίο οικονομικού κλίματος μικρών & πολύ μικρών επιχειρήσεων Β' εξάμηνο 2023, Μάρτιος, https://imegsevee.gr/wp-content/uploads/2024/03/klima_b_2023.pdf

Σχεδόν το σύνολο των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου κλήθηκε να πληρώσει ακριβότερα τα εμπορεύματα του στους προμηθευτές του. Η πλειονότητα των επιχειρήσεων αντιμετώπισε αυξήσεις που εκτείνονται μεταξύ 11% και 30%. Ειδικότερα, με βάση τα δεδομένα του Γραφήματος 14, για το 2022, το 57,5% των επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου αντιμετώπισε αυξήσεις μεταξύ 11% και 30%. Αντίστοιχα, το 2023, το ποσοστό αυτό των επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου παρουσιάζει μικρή μείωση και προσεγγίζει το 47,2%.

Την ίδια στιγμή, οι εμπορικές επιχειρήσεις, αναλόγως και του κλάδου ή υποκλάδου δραστηριοποίησης τους, κλήθηκαν να ανταποκριθούν στις αυξήσεις του ενεργειακού κόστους. Παραπάνω, σχολιάστηκε το αρνητικό αποτύπωμα του αυξημένου ενεργειακού κόστους στη βιομηχανία. Στο λιανικό εμπόριο η επίδραση των αυξημένων λογαριασμών (ειδικά για το 2022) εξώθησε το 76,7% των εμπορικών επιχειρήσεων να αυξήσουν τις τιμές πώλησης των εμπορευμάτων τους. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι για τις εμπορικές επιχειρήσεις οι νομοθετημένοι περιορισμοί στο μικτό περιθώριο κέρδους εμποδίζουν την ενσωμάτωση των αυξήσεων αυτών στις τελικές τιμές.

Πηγή: INEMY/ΕΣΣΕ (2023)

Σύμφωνα με τα δεδομένα του γραφήματος 15, είναι εμφανές ότι η αύξηση του ενεργειακού κόστους μεταφράστηκε σε (ιδιαίτερα) αυξημένους λογαριασμούς ρεύματος. Πιο συγκεκριμένα, περίπου μια στις τρεις επιχειρήσεις (32,3%) καταγράφει αύξηση του λογαριασμού ρεύματος από 11% έως 30%, ενώ αύξηση μεταξύ 31% έως 50% καταγράφει το 28,3% των εμπορικών επιχειρήσεων. Συνολικά, η πλειονότητα των εμπορικών επιχειρήσεων καταγράφει αυξήσεις μεταξύ 21% και 40% στο λογαριασμό ενέργειας τους, ενώ για τις μεγαλύτερες εμπορικές αλυσίδες, για τις οποίες τα ποσοστά επιδότησης για αντιστάθμιση των αυξήσεων αυτών ήταν μικρότερα, οι αυξήσεις στους λογαριασμούς ενέργειας ήταν της τάξης 120-150%. Το ποσοστό αυτό είναι ιδιαίτερα υψηλό, αν αναλογιστεί κανείς πως ο κύκλος

εργασιών των εμπορικών επιχειρήσεων επηρεάζεται αρνητικά από τη μείωση της (πραγματικής) αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών.

Οι επιπτώσεις των αυξημένων τιμών στον τομέα μεταποίησης

Οι τιμές της ενέργειας έχουν σημαντική επίδραση στη μεταποιητική βιομηχανία, καθώς η ενέργεια αποτελεί ένα κύριο λειτουργικό κόστος σε πολλές διαδικασίες παραγωγής. Η κλιμάκωση των τιμών της ενέργειας μπορεί να αυξήσει τα λειτουργικά έξοδα των επιχειρήσεων, μειώνοντας την ανταγωνιστικότητά τους στην αγορά. Επιπλέον, η αβεβαιότητα σχετικά με τις τιμές της ενέργειας μπορεί να δυσχεράνει το σχεδιασμό των επιχειρήσεων και να περιορίσει τις επενδυτικές τους προοπτικές.

Ενδεικτικά, στην έρευνα του ΣΕΒ Business Pulse 2023 και όσον αφορά στις απαραίτητες βελτιώσεις για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων, το κόστος ενέργειας καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση με ποσοστό 55%, πίσω από το «Σταθερό και απλό φορολογικό πλαίσιο» (64%), ενώ σε ότι αφορά τους επιμέρους κλάδους για τον κλάδο της μεταποίησης, το κόστος ενέργειας παραμένει από τα δυο σημαντικότερα στην ιεράρχηση των πεδίων που χρειάζονται βελτίωση.

Επομένως, η διασφάλιση σταθερών και προβλέψιμων τιμών ενέργειας είναι μια κρίσιμη μεταβλητή για τη βιώσιμη ανάπτυξη της μεταποιητικής βιομηχανίας. Ειδικά οι επιχειρήσεις με υψηλή ένταση ενέργειας χρειάζονται σταθερές τιμές ενέργειας για να λειτουργήσουν αποτελεσματικά. Πολλές ευρωπαϊκές χώρες έχουν ήδη θέσει σε εφαρμογή μέτρα στήριξης, προκειμένου να αντιμετωπίσουν την αύξηση του κόστους ενέργειας για τις ενεργοβόρες επιχειρήσεις. Μια χαρακτηριστική προσέγγιση είναι η δέσμευση για σταθερές τιμές ενέργειας σε επίπεδα περίπου 40-60€/MWh.

Σε αυτό το πλαίσιο η συνέχιση των επιδοτήσεων στο κόστος ενέργειας, τόσο στα νοικοκυριά, όσο και στις επιχειρήσεις κρίνεται αναγκαία για να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων και η κοινωνική συνοχή. Σε ό,τι αφορά τα δικαιώματα ρύπων, προτείνεται στον βαθμό που ο σχετικός φόρος κρίνεται ότι συμβάλει στην πράσινη ανάπτυξη, να πάψουν να αποτελούν αντικείμενο χρηματιστηριακής διαπραγμάτευσης. Η σταθεροποίηση της τιμής τους θα διασφαλίσει υγιείς συνθήκες στην αγορά και θα δώσει σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά τη δυνατότητα προγραμματισμού του κόστους παραγωγής ή διαβίωσης.

Επιπρόσθετα, η επίτευξη ανταγωνιστικού κόστους ηλεκτρικής ενέργειας στη βιομηχανία απαιτεί την ανάπτυξη μακροχρόνιων συμβάσεων ΑΠΕ (PPAs) για "πράσινη" ενέργεια με ανταγωνιστικό κόστος. Παράλληλα, σημαντικό είναι να εφαρμοστούν εργαλεία που επιταχύνουν τη διαδικασία μετάβασης, μειώνουν το κόστος και διαχειρίζονται το ρίσκο, όπως ο μηχανισμός ευελιξίας της ζήτησης (demand-side flexibility mechanism), η προσαρμογή των χρεώσεων χρήσης συστήματος (ΑΔΜΗΕ) και δικτύου (ΔΕΔΔΗΕ), καθώς και η υποστήριξη επενδύσεων σε μπαταρίες "behind the meter" για βιομηχανικούς καταναλωτές. Παράλληλα, προκειμένου να μπορεί να λειτουργεί το ενεργειακό σύστημα σε συνθήκες πολύ μεγάλης διείσδυσης των ΑΠΕ, είναι αναγκαία η επιτάχυνση των απαραίτητων έργων υποδομών και η αποφυγή καθυστερήσεων στα έργα εσωτερικών και διεθνών διασυνδέσεων, ειδικά εκείνων που εξυπηρετούν την εξαγωγή ενέργειας από την Ελλάδα. Τέλος, σημειώνεται ότι παραμένουν προς αντιμετώπιση εκκρεμότητες όπως η διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού πλαισίου αδειοδότησης και χωροθέτησης κρίσιμων επενδύσεων.

Η βιομηχανία και οι επιχειρήσεις έντασης ενέργειας θα μπορούσαν να έχουν καθοριστικό ρόλο στην πράσινη μετάβαση, κάνοντας τις αντίστοιχες επενδύσεις και προσφέροντας υπηρεσίες που βοηθούν στη διαχείριση του συστήματος με υψηλό βαθμό διείσδυσης ΑΠΕ. Προκειμένου να στηρίξουν όμως την προσπάθεια αυτή, διατηρώντας την ανταγωνιστικότητά τους, είναι απαραίτητη μία σειρά από ρυθμιστικές αλλαγές και η υλοποίηση αντίστοιχων, με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, σχημάτων χρηματοδοτικής στήριξης.

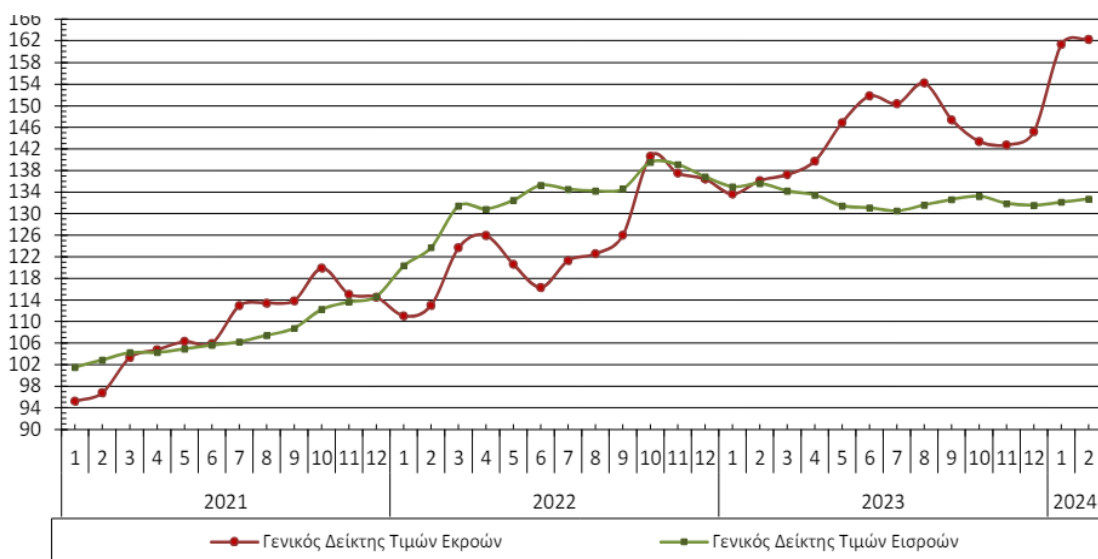
Οι επιπτώσεις των αυξημένων τιμών στον αγροδιατροφικό τομέα και την περιφερειακή ανάπτυξη

Στη διαμόρφωση των τιμών των αγροτικών προϊόντων συνέβαλε (και εξακολουθεί να συμβάλει) η άνοδος του κόστους παραγωγής (λιπάσματα, ζωοτροφές, εργατικό δυναμικό, κλιματική αλλαγή). Η παγκόσμια ενεργειακή κρίση του 2021 συνδέθηκε με την αλματώδη αύξηση των τιμών της, η οποία επηρέασε σημαντικά τον παγκόσμιο χάρτη. Χαρακτηριστικά, η ραγδαία άνοδος των τιμών του πετρελαίου και του φυσικού αερίου οδήγησε σε σημαντική αύξηση του κόστους παραγωγής για τους αγρότες, μολονότι ο πρωτογενής τομέας βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στα ορυκτά καύσιμα για την τροφοδοσία μηχανημάτων, την άρδευση και τη θέρμανση θερμοκηπίων.

Ταυτόχρονα, η ενεργειακή κρίση και ο πληθωρισμός ενεργοποίησαν αλληπάλληλες πιέσεις σε τρόφιμα και πρώτες ύλες διεθνώς, προκαλώντας διακυμάνσεις στην αγορά. Αρχικά, δημιουργήθηκαν σημαντικές ελλείψεις στην αγορά λιπασμάτων της Ευρώπης, εκτοξεύοντας τις τιμές, οι οποίες, αν και τείνουν προς αποκλιμάκωση, επηρεάζουν μέχρι και σήμερα το εισόδημα των αγροτών, όπως αντίστοιχα συνέβη και με τα φυτοφάρμακα. Οι τιμές των αγροτικών προϊόντων εξακολουθούν να παρουσιάζουν σημαντικές ανατιμήσεις, κρίνοντας επιτακτική την ανάγκη για εντατικοποίηση των ελέγχων, καθώς και την επιβολή προστίμων σε περιπτώσεις παραβάσεων. Βέβαια, θα πρέπει να σημειωθεί πως η ανοδική πίεση της ενεργειακής κρίσης στις αξίες των γεωργικών προϊόντων επεκτάθηκε και σε άλλα είδη επηρεάζοντας συνολικά το κόστος όλων των βασικών αναγκών σε κάποιο βαθμό.

Σύμφωνα με τα πρόσφατα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, ο Γενικός Δείκτης Τιμών Εισροών στη Γεωργία – Κτηνοτροφία του μηνός Φεβρουαρίου 2024 παρουσίασε μείωση 2,1% σε σύγκριση με τον αντίστοιχο δείκτη του Φεβρουαρίου 2023, έναντι ωστόσο της αύξησης κατά 9,6% που σημειώθηκε κατά τη σύγκριση του Φεβρουαρίου 2023 με τον Φεβρουάριο 2022.

Γράφημα 16: Εξέλιξη Δεικτών Τιμών Εισροών και Εκροών στη Γεωργία – Κτηνοτροφία (2015=100)

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2024

Η μείωση του Γενικού Δείκτη Τιμών Εισροών κατά 2,1% τον μήνα Φεβρουάριο 2024, σε σύγκριση με τον αντίστοιχο δείκτη του Φεβρουαρίου 2023 οφείλεται: α) στη μείωση κατά 3,2% του δείκτη τιμών των αναλώσιμων μέσων και κυρίως στη μεταβολή της ομάδας ζωοτροφές και β) στην αύξηση κατά 3,7% του δείκτη τιμών του σχηματισμού παγίου κεφαλαίου.

Τιμές παραγωγής

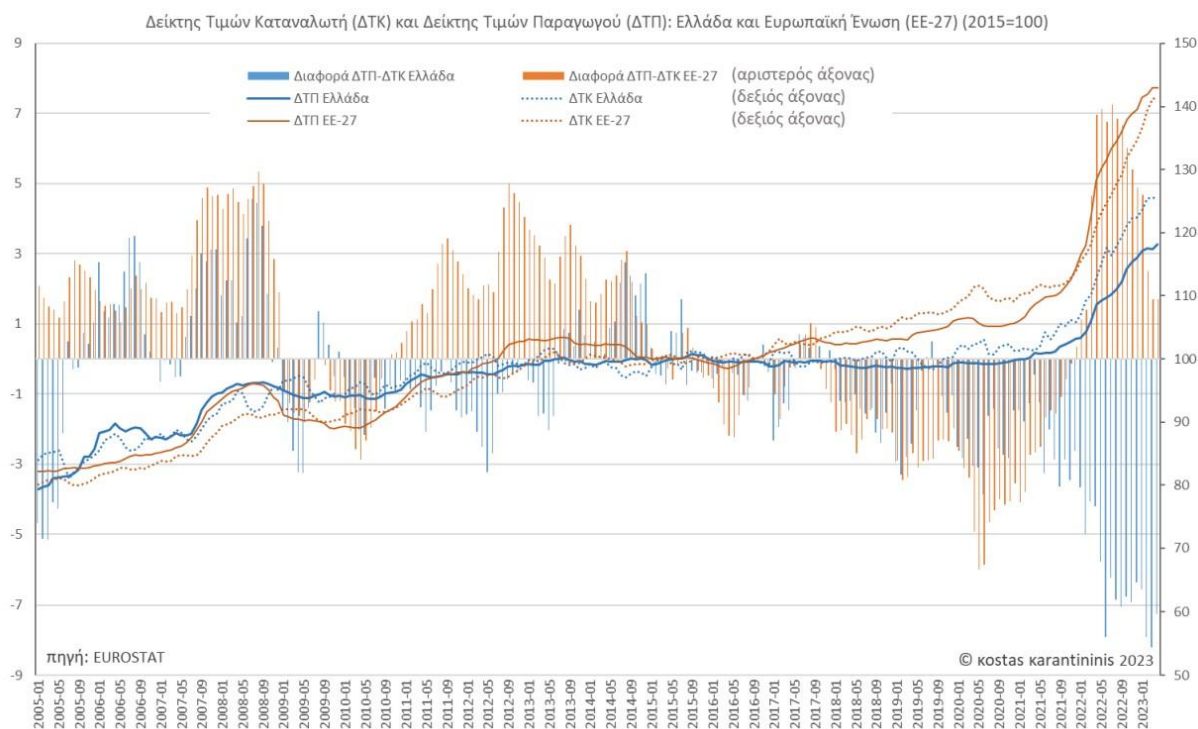
Από τα στοιχεία που παρατίθενται παρακάτω προκύπτει ότι ειδικά για την Ελλάδα σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ, η κατανομή του πληθωρισμού διαφέρει.

Στο γράφημα 17 απεικονίζεται αφενός μια σημαντική απόκλιση ανάμεσα στις μεταβολές των τιμών παραγωγού (ΔΤΠ) – καταναλωτή (ΔΤΚ) και αφετέρου αναδεικνύεται πως η απόκλιση αυτή, από το 2022 και μετά, έχει διαφορετικό πρόσημο στην Ελλάδα συγκριτικά με τον μέσο όρο της ΕΕ. Ενώ στην ΕΕ-27 οι τιμές παραγωγού τα τελευταία χρόνια αυξήθηκαν γρηγορότερα από τις τιμές καταναλωτή, στην Ελλάδα συνέβη το αντίθετο: οι τιμές στο χωράφι δεν ακολούθησαν τις τιμές καταναλωτή, έχοντας ως αποτέλεσμα το άνοιγμα της ψαλίδας παραγωγού-καταναλωτή. Αλλά και πριν το 2022, στην Ελλάδα η αύξηση των τιμών καταναλωτή παρέμεινε, όπως και στην Ευρώπη τότε, πάνω από την αύξηση των τιμών παραγωγού.

Ο πληθωρισμός τροφίμων είναι χαμηλότερος στην Ελλάδα, καθώς οι τιμές – παραγωγού και καταναλωτή – στην Ελλάδα έχουν ανεβεί με χαμηλότερους ρυθμούς από αυτές της ΕΕ. Σε σχέση με το 2015, ο ΔΤΚ τον Απρίλιο του 2023 ανερχόταν σε 125.45 στην Ελλάδα και 141.33 στην Ευρώπη. Οι καταναλωτές πληρώνουν, δηλαδή, για τρόφιμα 25.4% περισσότερο σε σχέση με το 2015. Όμως στην Ελλάδα – αντίθετα από ό,τι συμβαίνει στην ΕΕ-27 – οι τιμές παραγωγού, ενώ ανεβαίνουν σταθερά (18,2% σε σχέση με το 2015), ανεβαίνουν με ρυθμούς χαμηλότερους από τις τιμές καταναλωτή.

Στο γράφημα 17 φαίνεται καθαρά η εξέλιξη και οι διαφορές των δεικτών με βάση το 2015. Παρατηρείται η αύξηση και των δύο δεικτών -καταναλωτή (ΔΤΚ) και παραγωγού (ΔΤΠ)- να έχει ξεκινήσει ήδη πριν την πανδημία του 2019 και να αυξάνεται ταχύτερα μετά την πανδημία και με ακόμα πιο ραγδαίους ρυθμούς μετά την έναρξη του πολέμου στην Ουκρανία το 2022.

Γράφημα 17: Δείκτες τιμών καταναλωτή και παραγωγού

Από το ίδιο γράφημα προκύπτει διαφορά μεταξύ των δύο δεικτών ΔΤΠ-ΔΤΚ. Η θετική διαφορά (μπάρες πάνω από το μηδέν) δείχνει ότι οι τιμές παραγωγού έχουν αυξηθεί περισσότερο από τις τιμές καταναλωτή, ενώ το αντίστροφο δείχνουν οι μπάρες κάτω από το μηδέν. Στην εικοσαετία από την οποία αντλήθηκαν τα μηνιαία αυτά στοιχεία (και συγκεκριμένα από το 2005), προκύπτει ότι για το 68% των μηνών η διαφορά αποβαίνει σε βάρος των τιμών του Έλληνα παραγωγού (42% στην ΕΕ-27), με τις τιμές του καταναλωτή να φαίνεται παράλληλα ότι ανεβαίνουν ταχύτερα και συχνότερα από αυτές που εισπράττει ο παραγωγός στο χωράφι. Επίσης, είναι κρίσιμο να εξεταστεί κατά πόσο η εξάρτηση της ελληνικής αγοράς από εισαγόμενα τρόφιμα, σε βαθμό μεγαλύτερο του μέσου όρου της Ευρώπης, μπορεί να αποτελεί κρίσιμο παράγοντα εισαγωγής στη χώρα των αυξημένων τιμών παραγωγού που καταγράφονται στο εξωτερικό, την ώρα που οι τιμές των εγχώριων παραγωγών δεν αυξάνουν αντίστοιχα.

Σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ, θα πρέπει να εξεταστεί και κατά πόσο το άνοιγμα της ψαλίδας εις βάρος του παραγωγού, μπορεί να οφείλεται σε δυσανάλογη αύξηση των συντελεστών κόστους των επιχειρήσεων της εφοδιαστικής αλυσίδας της Ελλάδας σε σχέση με αυτών της υπόλοιπης ΕΕ. Είναι λογικό να υποθέσουμε ότι ορισμένα από τα κόστη επεξεργασίας, μεταφορών, ενέργειας κλπ στην Ελλάδα επηρεάζονται από τους ίδιους συντελεστές κόστους με τις Ευρωπαϊκές χώρες. Παράλληλα, όμως η υστέρηση της χώρας σε υποδομές εφοδιαστικής αλυσίδας (βλ. Κέντρα αποθήκευσης, διασύνδεση με σιδηρόδρομο για εμπορευματικές μεταφορές με συνέπεια την εξάρτηση από τις ακριβότερες συγκριτικά

οδικές μεταφορές⁴⁷, επάρκεια συνδέσεων οδικών αξόνων με κέντρα παραγωγής και διανομής, ποιότητα δευτερογενούς δικτύου και υποδομές όπως τελωνεία κλπ) είναι δυνατόν να ασκεί επίδραση, τόσο στο επίπεδο κοστολογίων, όσο και στην μεταβολή τους, όταν ενδεικτικά αυξάνονται οι τιμές καυσίμων. Εντούτοις, η διαφοροποίηση κόστους μεταξύ των Ελληνικών και των άλλων Ευρωπαϊκών επιχειρήσεων της εφοδιαστικής αλυσίδας αποτελεί ένα σημαντικό σημείο που χρήζει περαιτέρω ανάλυσης και δυνητικά αυξάνει το χάσμα ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων στον πρωτογενή τομέα. Ο μεγάλος κατακερματισμός της αγοράς μεταφορών στην χώρα σε πολλές μικρές εταιρείες που δεν επιτυγχάνουν οικονομίες κλίμακος, με παράλληλη την έμφαση στις οδικές μεταφορές, καθώς και η παράβλεψη ανάπτυξης των υποδομών που έχουν σήμερα οι άλλες ευρωπαϊκές χώρες έχει αφήσει την εγχώρια αγορά χωρίς δυνατότητα μείωσης κόστους και των ρύπων, μέσω σιδηροδρομικών μεταφορών και της ενιαίας χρήσης λιμανιών, διαμετακομιστικών κέντρων και συνδυασμένων μεταφορών. Λαμβάνοντας υπόψη και τον ιδιαίτερα γερασμένο και άρα δαπανηρό και ρυπογόνο στόλο σίγουρα αποτελούν παράγοντες που συμβάλλουν στη σημαντική αύξηση του κόστους μεταφορών στην Ελλάδα.

Τελικά, για τους ημεδαπούς παραγωγούς, οι εξελίξεις αυτές κρίνονται ως ιδιαίτερα δυσμενείς, αν ληφθεί υπόψη ότι οι παραγωγοί είναι εκείνοι που επωμίζονται το κομμάτι του πληθωρισμού που προέρχεται από τις αυξήσεις των τιμών των εισροών – κυρίως ενέργειας και λιπασμάτων.

Ένα επιπλέον σημείο που χρήζει πιο προσεκτικής έρευνας είναι οι επιπτώσεις που έχει η θέση της χώρας μας στην περιφέρεια της Ευρώπης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να συνδέεται με πιο αραιά και από πιο απομακρυσμένη θέση με το κέντρο, στο οποίο οι μεγαλύτεροι όγκοι διακίνησης μειώνουν το ανά μονάδα κόστος. Επιπλέον, η χώρα μας πολλές φορές, ενώ διαθέτει την πρώτη ύλη, δεν έχει δυνατότητα επεξεργασίας της με αποτέλεσμα να εισάγει ή και να επανεισάγει τρόφιμα, με αυξητικές επιπτώσεις στο κόστος και αναπόφευκτα στην τιμή.

Δυστυχώς, τα διαθέσιμα στοιχεία δεν επιτρέπουν μια λεπτομερέστερη ανάλυση των “κρίκων” της αλυσίδας, ώστε να καθίσταται δυνατό να ανιχνευθεί σε ποιο συγκεκριμένο κομμάτι -βιομηχανία, μεταφορές, λιανεμπόριο, κλπ- απορροφάται αυτή η προστιθέμενη αξία ανάμεσα στον παραγωγό και στον καταναλωτή.

---

⁴⁷ Και επλήγησαν περισσότερο από την αύξηση τιμών καυσίμων που μάλιστα στην Ελλάδα μέσω του υψηλού ΦΠΑ 24% και των αυξημένων ειδικών φόρων κατανάλωσης έχουν τους υψηλότερους, αναλογικά, φόρους στην ΕΕ

Το ίδιο θα πρέπει να ερευνηθεί και για τις επιχειρήσεις παραγωγής και εμπορίας εισροών και πρώτων υλών, με την εκπόνηση ειδικής έρευνας και παρέμβαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού σε ολόκληρη την Ελληνική εφοδιαστική αλυσίδα τροφίμων.

Τα στοιχεία, η ανάλυση και τα συμπεράσματα όμως στην παρούσα υποενότητα, αφορούν κυρίως στους παραγωγούς. Αυτό που παρατηρείται δεν είναι μόνο χάσμα ανταγωνιστικότητας ή απόσπαση μεριδίων αγοράς από ενδιάμεσους, αλλά κυρίως ύφεση του συνεργατισμού των αγροτών. Το χάσμα των τιμών παραγωγού-καταναλωτή εις βάρος του πρώτου αντανάκλα κυρίως τον κατακερματισμό και την έλλειψη αγοραίας δύναμης των παραγωγών έναντι των μεταποιητών/ εμπόρων.

Κρίνεται, έτσι, απαραίτητη η συνεχής και περαιτέρω στήριξη των αγροτών και των Αγροτικών Συνεταιρισμών, προκειμένου, οι αγρότες να μην εγκαταλείψουν την ύπαιθρο, καθώς η ερήμωση των αγροτικών περιοχών, θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στην κοινωνία και στην τοπική οικονομία και την αυτάρκεια της χώρας μας σε τρόφιμα, αλλά και περαιτέρω στο δημογραφικό πρόβλημα της ελληνικής περιφέρειας.

Οι επιπτώσεις των αυξημένων τιμών στον κλάδο του τουρισμού και τις κατασκευές

Η κρίση της πανδημίας και οι περιορισμοί που εξαιτίας της επιβλήθηκαν κατά τη διάρκεια των ετών 2020 και 2021, στέρησαν από τις τουριστικές και κατασκευαστικές επιχειρήσεις ένα μεγάλο μέρος της δραστηριότητάς τους. Τη διαδέχθηκαν ο πόλεμος στην Ουκρανία και το κλίμα ανασφάλειας που δημιούργησε η ενεργειακή κρίση, οι έντονες πληθωριστικές πιέσεις και η ακρίβεια. Οι διαμορφωθείσες οικονομικές συνθήκες πλήττουν το σύνολο της τουριστικής δραστηριότητας της χώρας, τόσο λόγω των σημαντικών αυξήσεων που προκαλούν στο λειτουργικό κόστος των επιχειρήσεων, όσο και εξαιτίας του περιορισμού του διαθέσιμου προϋπολογισμού των τουριστών. Επίσης, αυξάνουν σημαντικά το κατασκευαστικό κόστος για κατοικία ή γραφεία.

Αναφορικά με τις επιβαρύνσεις στο λειτουργικό κόστος των επιχειρήσεων, θα πρέπει να αναφερθούν συνοπτικά τα εξής:

- **Κόστος Στέγασης**

Επιβάρυνση προκαλείται στις τουριστικές επιχειρήσεις και λόγω της αύξησης των ενοικίων και αυτό διότι μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων παρέχει στους εργαζομένους τους,

που μετακινούνται από άλλες περιοχές, στέγη, η οποία λόγω της ανεξέλεγκτης επέκτασης της βραχυχρόνιας μίσθωσης είναι εξαιρετικά δυσχερές και δαπανηρό να βρεθεί.

- **Αυξημένο κόστος λειτουργίας**

Με εξαίρεση το κόστος εργασίας, οι σημαντικότερες δαπάνες των τουριστικών καταλυμάτων και άλλων τουριστικών επιχειρήσεων είναι για την ενέργεια και τα τρόφιμα & ποτά. Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, ενώ ο Γενικός Δείκτης Τιμών μεταξύ Δεκεμβρίου 2019 και Δεκεμβρίου 2023 είχε αυξηθεί κατά 13,9%, οι αυξήσεις των τιμών ενέργειας και τροφίμων ήταν πολύ μεγαλύτερες. Ενδεικτικά: 29,9% στην ηλεκτρική ενέργεια, 27,1% στο Φυσικό Αέριο, 22,5% στο πετρέλαιο θέρμανσης, 33,4% στα άλλα στερεά καύσιμα, 30,1% στα κρέατα, 34,5% στα γαλακτοκομικά και αυγά, 26,7% στο ψωμί και δημητριακά, 114,1% στο ελαιόλαδο, 39,8% στα λαχανικά, 25,8% στα φρούτα, 57,3% στη Ζάχαρη, 22,1% στον καφέ-κακάο-τσάι, κ.λπ..

- **Κατασκευαστικό κόστος**

Εκτός από τα κόστη λειτουργίας, υπάρχει σημαντική αύξηση του κόστους κατασκευής, όπως και συντήρησης ή ανακαίνισης των τουριστικών καταλυμάτων, όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα που αποτυπώνει το κόστος κατασκευής/δωμάτιο.

Πίνακας 4: Κόστος κατασκευής ανά δωμάτιο

Πίνακας 4 Κόστος κατασκευής ανά δωμάτιο σε ευρώ						
Κατηγορία	2019	2020	2021	2022	2023	2023/2019
1*	30.000	30.600	31.212	31.836	40.000	133%
2*	50.000	51.000	52.020	53.060	68.000	136%
3*	85.000	86.700	87.125	89.250	120.000	141%
4*	110.000	112.200	114.500	119.000	160.000	145%
5*	130.000	132.600	137.250	144.500	200.000	154%

Πηγή: Εκτιμήσεις INΣΕΤΕ Intelligence

Συνολικά, ο κλάδος κατασκευών καταγράφει μια μεγάλη αύξηση στο κόστος υλικών μεσοσταθμικά από το 2021 έως και 25%, ενώ μόνο τον τελευταίο χρόνο η αύξηση προσέγγισε το 6% (Μάρτιος 2023-Μάρτιος 2024). Τούτο είναι προφανές ότι επηρεάζει όλη την αλυσίδα της αγοράς κατοικίας, γραφείων και ενοικίων, και εν γένει αυξάνει σημαντικά το κόστος στέγασης. Παρακάτω παρουσιάζονται ενδεικτικές μεταβολές των τιμών των υλικών (ΕΛΣΤΑΤ, Πίνακας 5).

Πίνακας 5: Μεταβολές τιμών υλικών κατασκευών, Μάρτιος 2024/2023

Κατηγορίες υλικών	Μεταβολή %
Τούβλα	13,2
Υαλοπίνακες ασφαλείας	9,7
Πλαστικοί σωλήνες	8,3
Αγωγοί χάλκινοι	7,8
Θερμαντικά σώματα	7,5
Σωλήνες πλαστικοί, συνθετικοί, ινοτσιμέντου	7,4
Ηλιακοί θερμοσίφωνες	7,3
Μαρμαρόπλακες	7,1
Παρκέτα	7,1
Διακόπτες	6,8
Τσιμέντο	6,4
Ντουλάπες ξύλινες	6,4
Πλακίδια γενικά (δαπέδου, τοίχου)	6,3
Κουφώματα αλουμινίου	6,2
Ενισχυτικά κονιαμάτων και έτοιμου σκυροδέματος	5,7
Πλαστικό, ακρυλικό, νερού	4,9
Έτοιμο σκυρόδεμα	4,4
Σίδηρος σπλισμού	3,6
Ηλεκτρική ενέργεια	-4,6

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Μάρτιος 2024

- **Αυξημένο κόστος χρήματος συνεπεία των αυξημένων επιτοκίων**

Η επιβάρυνση από το αυξημένο επενδυτικό κόστος είναι ακόμα μεγαλύτερη, καθώς μεταξύ 2019 και 2023 έχει καταγραφεί σημαντική αύξηση του κόστους δανεισμού, κάτι που ισχύει σε όλους τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Συγκεκριμένα, μεταξύ Δεκεμβρίου 2019 και 2023, ο σύνθετος δείκτης κόστους δανεισμού (composite cost-of-borrowing indicator) της ΕΚΤ για την Ελλάδα, ανήλθε από 3,85% σε 6,03%, παρά το γεγονός ότι εντωμεταξύ τα κρατικά ομόλογα της Ελλάδας απέκτησαν επενδυτική βαθμίδα. Συγκρίνοντας με χώρες που η Ελλάδα ανταγωνίζεται διεθνώς στον τουρισμό, προκύπτει ότι ο σύνθετος δείκτης κόστους δανεισμού τον Δεκέμβριο 2023 ανερχόταν σε ποσοστά 4,99% για την Ισπανία, 5,81% για την Πορτογαλία, 5,29% για την Κροατία και 5,50% για την Ιταλία.

Παρόμοια είναι η εικόνα και για το επιτόκιο δανεισμού. Σημειώνεται ότι για την Ελλάδα τον Δεκέμβριο 2023 το επιτόκιο για τα δάνεια επιχειρήσεων ανερχόταν σε ποσοστό 6,87% έναντι 4,71% τον Δεκέμβριο 2019 και παρά την απόκτηση της επενδυτικής βαθμίδας. Αντίστοιχα, τον Δεκέμβριο του 2023 το επιτόκιο δανεισμού των επιχειρήσεων ανερχόταν σε ποσοστό 4,79 % για την Ισπανία, 6,20% για την Πορτογαλία, 4,74% για την Κροατία και 5,84% για την Ιταλία.

- **Επιβάρυνση αποτελεσμάτων**

Παρατηρείται ότι μεταξύ 2019 (την τελευταία χρονιά προ COVID-19 και προ των πολεμικών συρράξεων σε Ουκρανία και Ισραήλ) και σήμερα τα λειτουργικά κόστη έχουν αυξηθεί κατά 30% – 40% και τα κατασκευαστικά κόστη κατά ~50% στις κατηγορίες 4* και 5* ξενοδοχείων, όπου γίνονται οι περισσότερες ξενοδοχειακές επενδύσεις. Παράλληλα, υφίσταται σημαντική αύξηση των επιτοκίων δανεισμού των επιχειρήσεων και μάλιστα σε επίπεδα υψηλότερα από αυτά των ανταγωνιστικών χωρών. Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με την ΤτΕ, τα συνολικά έσοδα του εισερχόμενου τουρισμού μεταξύ 2019 και 2023 αυξήθηκαν κατά 12,5%, ενώ υπήρξε και σημαντική αύξηση δυναμικού/προσφοράς.

Κατά μέσο όρο, η αύξηση κύκλου εργασιών ανά επιχείρηση ήταν πολύ μικρότερη από 12,5% που ήταν σε επίπεδο χώρας, ενώ για αρκετές επιχειρήσεις ενδεχομένως να υφίσταται και μείωση. Εν κατακλείδι, οι ποσοστιαίες αυξήσεις του κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων υπερβαίνουν κατά πολύ τις ποσοστιαίες αυξήσεις εσόδων, επιβαρύνοντας τα αποτελέσματά τους, συχνά σε μεγάλο βαθμό.

Η επίδραση της κλιματικής κρίσης και της έλλειψης εργατικού δυναμικού

Η Ο.Κ.Ε. μόλις τα τελευταία δύο χρόνια εκπόνησε δύο διακριτές και εκτενείς Γνώμες Πρωτοβουλίας, οι οποίες αποσκοπούσαν στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των πολιτικών πράσινης και ενεργειακής μετάβασης⁴⁸ και την αντιμετώπιση των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής⁴⁹. Παράλληλα, με αφετηρία το εντεινόμενο πρόβλημα έλλειψης του εργατικού δυναμικού που σημειώθηκε τη μεταπανδημική περίοδο, εκπόνησε επιπρόσθετα Γνώμη Πρωτοβουλίας για την αντιμετώπιση των ελλείψεων στην αγορά εργασίας⁵⁰ μέσα από τη διαδικασία μετακλήσεων πολιτών τρίτων χωρών, στην οποία εντοπίστηκαν παράγοντες σπειροειδούς αύξησης του κόστους διαβίωσης και σημαντικής αύξησης του κόστους παραγωγής, εξαιτίας του αυξημένου κόστους στέγασης, διαβίωσης και ισχυρών κινήτρων μετανάστευσης εργατικού δυναμικού σε άλλες χώρες της ΕΕ.

Όπως προκύπτει από τα συμπεράσματα που εξάχθηκαν, η αύξηση του κόστους ενέργειας, οι διαδοχικές περιβαλλοντικές καταστροφές και η απόπειρα ταχύτερης μετάβασης προς την κλιματικά ουδέτερη οικονομία τροφοδότησαν μεσοπρόθεσμα σημαντικές επιβαρύνσεις στην αλυσίδα της εγχώριας παραγωγής, της μεταποίησης και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι πρόσφατες φυσικές καταστροφές που έπληξαν τη Θεσσαλία (αλλά και προηγουμένως την Εύβοια και τη Ρόδο), με τις τεράστιες επιπτώσεις που επέφεραν σε ανθρώπινο, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, δρομολόγησαν αναπόφευκτα σημαντικές μεταβολές σε μείζονες οικονομικές δραστηριότητες, συνέβαλλαν δυναμικά στην αύξηση του πληθωρισμού, μετασχημάτισαν τη δομή απασχόλησης στις πληγείσες περιοχές, αλλά και την ίδια τη σύνθεση του πληθυσμού αυτών των περιοχών.

Τα δυσμενή καιρικά φαινόμενα και εν γένει η κλιματική αλλαγή, τα τελευταία τουλάχιστον τέσσερα χρόνια, έχουν επηρεάσει σημαντικά την αγροτική παραγωγή της Ελλάδας, η οποία επηρεάζει με τη σειρά της τους τελικούς καταναλωτές. Η σχέση μεταξύ της κλιματικής αλλαγής και του πρωτογενούς τομέα είναι αμφίδρομη. Αφενός σε ορισμένες

⁴⁸ Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (2023): Γνώμη Πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε. με αριθμό 331 για την «Ενέργεια και ενεργειακή κρίση: Αντιμετώπιση των οικονομικών και κοινωνικών συνεπειών», ΟΚΕ, Αθήνα. https://oke.gr/sites/default/files/gnomi_oke_energeia-energeiaki_krisi_teliko_-_331.pdf

⁴⁹ Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (2022): Γνώμη Πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε. με αριθμό 328 για το «Κλιματική αλλαγή και πολιτικές αντιμετώπισής της στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση», ΟΚΕ, Αθήνα. https://oke.gr/sites/default/files/oke_-_gn_prot_klimatiki_allagi-328.pdf

⁵⁰ Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (2023): Γνώμη Πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε. με αριθμό 335 για τις «Προϋποθέσεις και διαδικασίες εισόδου, διαμονής και εργασίας εργαζομένων πολιτών από τρίτες χώρες», ΟΚΕ, Αθήνα. https://oke.gr/sites/default/files/335_oke-gnomi_protovoylias_proypotheseis_kai_diadikasies_eisodoy_diamonis_kai_ergasias_ergazomenon_politon_triton_horon_teliko.pdf

περιπτώσεις, τομείς της παραγωγικής διαδικασίας συμβάλλουν στην κλιματική αλλαγή, αφετέρου δε και η κλιματική αλλαγή έχει ποικίλες επιπτώσεις στον πρωτογενή τομέα.

Πλέον, οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής είναι εμφανείς σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, με την ευρωπαϊκή ηγεσία να έχει θεσπίσει μια σειρά δράσεων για τον μετριασμό αυτής. Σε αυτό ακριβώς το σημείο, εδράζεται και η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, η οποία καθορίζει το σχέδιο στρατηγικής για τον μετασχηματισμό της οικονομίας και των κοινωνιών, που όμως στο μεταξύ θα έχει και σημαντικό κόστος για την υλοποίηση των απαραίτητων δράσεων και αλλαγών, κόστη που αναπόφευκτα θα επιβαρύνουν τους καταναλωτές, τις επιχειρήσεις και τους φορολογούμενους. Μια τέτοια αλλαγή θα αποφέρει πολλά οφέλη: από τη δημιουργία νέων ευκαιριών για καινοτομία, επενδύσεις και πράσινες θέσεις εργασίας έως τη βελτίωση στους τομείς της υγείας και της ευημερίας. Τα 27 κράτη μέλη δεσμεύτηκαν να μετατρέψουν την ΕΕ στην πρώτη κλιματικά ουδέτερη ήπειρο έως το 2050 και για να το επιτύχουν αυτό, συμφώνησαν να μειώσουν τις εκπομπές κατά τουλάχιστον 55% έως το 2030, σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990. Το βασικό ζητούμενο είναι να υπάρξει μια δίκαιη κατανομή του κόστους μετάβασης.

Ωστόσο, καθίσταται σαφές πως η κλιματική αλλαγή θα επηρεάζει σημαντικά στο μέλλον τον αγροτικό τομέα και κατά συνέπεια τις αλυσίδες εφοδιασμού τροφίμων. Αλλαγές που αποτελούν απόρροια της κλιματικής αλλαγής είναι η αύξηση της θερμοκρασίας, το φαινόμενο του θερμοκηπίου (αύξηση συγκέντρωσης διοξειδίου του άνθρακα), η μεταβολή στο ύψος και στην κατανομή των βροχοπτώσεων, η αύξηση της συχνότητας και των άκαιρων για την εποχή ακραίων καιρικών φαινομένων, όπως είναι η ξηρασία, οι πλημμύρες και ο καύσωνας. Οι ανωτέρω συνθήκες προκαλούν σημαντικές καταστροφές στις καλλιέργειες, με αποτέλεσμα την απώλεια παραγωγής και την αύξηση των τιμών στα προϊόντα. Η αστάθεια στην παραγωγή εξαιτίας της κλιματικής κρίσης αλλάζει το σύστημα προμήθειας των τροφίμων και τις τιμές καταναλωτή. Όπως δε, έχει γίνει γνωστό, από το 2015 και μετά η αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας για την παραγωγή αγροτικών προϊόντων δεν καλύπτει την αύξηση ζήτησης σε τρόφιμα παγκοσμίως εξαιτίας και της αύξησης του παγκόσμιου πληθυσμού, τη στιγμή που στην Ελλάδα οι τάσεις είναι μειωτικές.

Επιπλέον, η κλιματική αλλαγή σε συνδυασμό με τις παρεμβάσεις για την κλιματική μετάβαση μεγέθυνε την έκθεση των πιο ευάλωτων νοικοκυριών στην ενεργειακή φτώχεια.

Ενόψει των ανωτέρω, καθώς η κλιματική αλλαγή και οι επιπτώσεις της στη γεωργία δημιουργούν πολλά προβλήματα και αβεβαιότητα ακόμα για το μέλλον του κλάδου,

επιβάλλεται να ληφθούν μέτρα, ώστε ο αγροτικός τομέας να προσαρμοστεί στο νέο περιβάλλον που διαμορφώνει η κλιματική αλλαγή, προκειμένου να καθίσταται δυνατή σταθερά η παραγωγή των αναγκαίων τροφίμων, η διαθεσιμότητα των οποίων θα αποτρέψει την δυσκολία πρόσβασης σε αυτά των πολιτών και κυρίως των ατόμων που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

Περαιτέρω, η έλλειψη του εργατικού δυναμικού προκάλεσε δευτερογενείς επιπτώσεις αύξησης του κόστους λειτουργίας στις επιχειρήσεις, οι οποίες λειτούργησαν σωρευτικά με τις αυξήσεις στο δομικό πληθωρισμό, το κόστος οικοδομικών υλικών και μεταφορών.

Στο ήδη αυξημένο κόστος παραγωγής, με το οποίο βρίσκονται αντιμέτωποι οι παραγωγοί και οι εγχώριες επιχειρήσεις, συγκαταλέγεται και το εργατικό δυναμικό. Στην προαναφερθείσα Γνώμη Πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε. για την απασχόληση εργαζομένων από τρίτες χώρες στην Ελλάδα, είχε εξεταστεί ενδελεχώς το μείζον πρόβλημα της έλλειψης εργατικού δυναμικού που συναντάται σε κλάδους της χώρας μας.

Σε αντίθεση με χώρες της Ευρώπης, στις οποίες προσφέρονται οικίσκοι για τη διαμονή των εργατών Τρίτων Χωρών, στην Ελλάδα το πρόβλημα της στέγασης παραμένει. Συγκεκριμένα, για τους εποχικούς εργάτες που μετακαλούνται από τρίτες χώρες για να εργαστούν στη χώρα μας, είναι σημαντικό να υφίσταται μέριμνα για τη στέγασή τους, δεδομένου ότι εργάζονται περιορισμένο χρονικό διάστημα και προέρχονται από απομακρυσμένες χώρες, προσφέροντας έτσι ένα επιπρόσθετο κίνητρο. Μάλιστα, σε ορισμένες περιπτώσεις, σημαντικό είναι να προβλέπεται η δυνατότητα επανένωσης των εργαζομένων με την οικογένειά τους, καθώς με αυτόν τον τρόπο καλύπτεται το «κενό», που θα συνδράμει για την υγιή και ομαλή διαβίωσή τους.

Το θέμα της έλλειψης εργατικού δυναμικού στον πρωτογενή τομέα, αλλά και στον κατασκευαστικό κλάδο επιδρά διπλά στην αύξηση του κόστους παραγωγής και κατ' επέκταση στις τιμές αγοράς κατοικίας, στις τιμές των τροφίμων και των αγροτικών προϊόντων. Από τη μια πλευρά υφίσταται δυσανάλογη αύξηση των ημερομισθίων, πέρα από τις δυνατότητες αφομοίωσης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και από την άλλη αδυναμία συλλογής προϊόντων, για τα οποία οι γεωργοί υποβλήθηκαν σε δαπάνες για την καλλιέργεια τους με συνέπεια την αύξηση του κόστους παραγωγής.

Επιχειρηματικό περιβάλλον και παράγοντες κόστους

Θέματα ανταγωνισμού

Στην παρούσα υποενότητα γίνεται αναφορά σε βιβλιογραφία και στατιστικά στοιχεία που δείχνουν ότι τα διαρθρωτικά ζητήματα της ελληνικής οικονομίας επιδρούν στο κόστος παραγωγής και διάθεσης προϊόντων ή παροχής υπηρεσιών και άρα και στις τιμές, καθώς και στη λειτουργία του ανταγωνισμού. Αυτός, όταν οι ρυθμίσεις του επιτρέπουν να λειτουργεί, τελικά διασφαλίζει τη μετακύλιση των χαμηλότερων κοστολογίων και της ωφέλειας από την τεχνολογική πρόοδο στον καταναλωτή.

Τα σχετικά στοιχεία δείχνουν ότι τα διαρθρωτικά ζητήματα, όπως καταγράφονται από νόμους και ρυθμίσεις που περιορίζουν τον ανταγωνισμό, επιδρούν και στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας σαν σύνολο, την απασχόληση και τα εισοδήματα των μελών μιας κοινωνίας.

Επίσης, αναφέρονται έρευνες που δείχνουν ότι η άνοδος των εισοδημάτων (και άρα ενίσχυση της ζήτησης), που αποτελεί φυσικά επιθυμητό στόχο, οδηγεί και σε ανοδικές πιέσεις στις τιμές. Προκύπτει δε, από αυτές ότι είναι κρίσιμης σημασίας και ο τρόπος επίτευξης της αύξησης των εισοδημάτων, καθώς μόνο όταν βασίζεται σε αντίστοιχη αύξηση της παραγωγικότητας, η αύξηση των εισοδημάτων βασίζεται σε στέρεες βάσεις.

Τέλος, δεν πρέπει να παραγνωριστεί ότι παρά τη σημαντική προσπάθεια εξορθολογισμού που έγινε κατά τα προηγούμενα χρόνια, προσπάθεια η οποία συνέβαλε ουσιαστικά στο μεταρρυθμιστικό έργο που οδήγησε στην ανάκαμψη της οικονομίας της χώρας, πολλοί φόροι κατανάλωσης παραμένουν υψηλοί σε σχέση με την Ευρώπη, γεγονός που φυσικά επιδρά στις τιμές που πληρώνει ο καταναλωτής. Συνεπώς, τουλάχιστον, κάθε ευκαιρία ενίσχυσης της μη μισθολογικής ανταγωνιστικότητας, μέσω διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και ενίσχυσης της ανταγωνιστικής λειτουργίας αγορών προϊόντων και υπηρεσιών, είναι σημαντικό να αξιοποιείται.

Η μείωση της γραφειοκρατίας, οι νόμοι και ρυθμίσεις που αποσκοπούν στη μείωση σε διοικητικά και παρεμφερή κόστη για τις επιχειρήσεις και που διασφαλίζουν την ανταγωνιστική λειτουργία των αγορών ακριβώς επειδή δεν ορθώνουν εμπόδια εισόδου ή δεν αυξάνουν αναίτια τα κόστη εισόδου ή λειτουργίας, έχουν τα ακόλουθα αποτελέσματα:

- Μειώνουν τα κοστολόγια δημιουργώντας, έτσι, τις προϋποθέσεις για χαμηλότερες τιμές στον καταναλωτή.
- Ενισχύουν την λειτουργία του ανταγωνισμού, την πίεση, δηλαδή, στην αγορά να μετακυλήσει στον καταναλωτή τα περισσότερα οφέλη από τα μειωμένα κοστολόγια και πίεση, ώστε να διεκδικούν οι επιχειρήσεις την προτίμηση του καταναλωτή με καλύτερη ποιότητα και χαμηλότερη τιμή, κάτι που επιτυγχάνεται και με επένδυση σε καινοτομία.
- Συνεισφέρουν και για τους παραπάνω λόγους στη συνεχή ενίσχυση της μη μισθολογικής ανταγωνιστικότητας, προσελκύοντας τελικά επενδύσεις και δημιουργώντας απασχόληση, η οποία μάλιστα, όσο το επιτρέπει το φορολογικό και ασφαλιστικό σύστημα, θα στρέφεται και σε υψηλότερης ποιότητας θέσεις εργασίας.

Μάλιστα, διαχρονικά όλες οι σχετικές μελέτες δείχνουν ότι πρόοδος στα πεδία αυτά οδηγεί σε αδιαμφισβήτητα θετικά αποτελέσματα σε κρίσιμες παραμέτρους. Αυτές οι παράμετροι περιλαμβάνουν το επίπεδο και το ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας, καθώς και των εισοδημάτων, την επιτάχυνση της τεχνολογικής προόδου κατά μήκος αλυσίδων αξίας και της σχετικής έρευνας και ανάπτυξης, με ενσωμάτωση αυτής στην οικονομία χάρη της ενίσχυσης της παραγωγικότητας⁵¹ και του πλεονάσματος καταναλωτή και τέλος, την ενίσχυση της απασχόλησης. Ειδικά σε ότι αφορά την τελευταία παράμετρο, τα ζητήματα του μη μισθολογικού κόστους και της ρύθμισης αγορών προϊόντων, προκύπτει από σχετικές έρευνες ότι σχετίζονται θετικά και σημαντικά με την απασχόληση. Έχει σημασία, μάλιστα, ότι οι ρυθμίσεις της αγοράς προϊόντων επιδρούν κυρίως στην απασχόληση των γυναικών και ευπαθών ομάδων, όπως οι μεγαλύτερης ηλικίας εργαζόμενοι⁵². Σύμφωνα με την έρευνα Business Pulse 2023 του ΣΕΒ⁵³ προκύπτει ότι και οι επιχειρήσεις αναγνωρίζουν την ανάγκη αύξησης των αποδοχών των εργαζομένων, αν και θεωρούν ότι το μη μισθολογικό κόστος, που στη χώρα μας παραμένει από τα υψηλότερα στην ΕΕ, πρέπει να μειωθεί.

Μάλιστα, τα οφέλη αυτά προκύπτουν, όχι μόνο από τη μείωση αναίτιων κοστολογίων, που αναπόφευκτα όταν υπάρχουν μειώνουν την ανταγωνιστικότητα και αυξάνουν την τιμή για τον καταναλωτή, αλλά και από το γεγονός ότι με τον τρόπο αυτό

⁵¹ Cetto, G., J. Lopez and J. Mairesse (2013), “Upstream product market regulations, ICT, R&D and productivity”, NBER Working Papers No. 19488.

⁵² Andrea Bassanini, Romain Duval (2006), “Employment Patterns in OECD Countries: Reassessing the Role of Policies and Institutions”, OECD Economics Department Working Papers No. 486.DOI:10.1787/702031136412 Corpus ID: 264644552.

⁵³ ΣΕΒ (2024). Business Pulse 2023 Για να γίνει ένα άλμα προς τα εμπρός, πρέπει να αντιμετωπιστούν παλιές και νέες προκλήσεις, τόσο για τις επιχειρήσεις, όσο και για την Πολιτεία. Flash Report, Τεύχος 80, 29 Ιανουαρίου 2024 <https://www.sev.org.gr/ekdoseis/business-pulse-2023-gia-na-ginei-ena-alma-pros-ta-ebros-prepei-na-antimetopistoun-palies-kai-nees-prokliseis-toso-gia-tis-epicheiriseis-oso-kai-gia-tin-politeia/>

ενισχύεται η ανταγωνιστική λειτουργία των αγορών. Ενδεικτικά, οι βελτιωμένες επιδόσεις μιας χώρας στους δείκτες ρύθμισης αγορών προϊόντων του ΟΟΣΑ, που υπολογίζουν το βαθμό στον οποίο οι νόμοι και ρυθμίσεις περιορίζουν τον ανταγωνισμό σε κρίσιμες αγορές δικτύων, σχετίζονται, μεταξύ άλλων, θετικά⁵⁴ με την ανάπτυξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ, την αύξηση των επενδύσεων, την απασχόληση και τη συμμετοχή γυναικών στην αγορά εργασίας.

Πέρα από τους παράγοντες που συνεισφέρουν στην ανταγωνιστικότητα και την ευημερία, η βιβλιογραφία έχει αναζητήσει και τις σχέσεις διάφορων παραμέτρων με τα επίπεδα και τις τάσεις εξέλιξης τιμών. Η σχετική βιβλιογραφία έχει ενδιαφέρον, καθώς καταγράφει βασικούς παράγοντες διαμόρφωσης της μακροχρόνιας διαφοράς πληθωρισμού, αλλά τελικά και επιπέδου τιμών⁵⁵. Χρησιμοποιώντας προσεκτικές οικονομετρικές προσεγγίσεις οι ερευνητές της ΕΚΤ, ενδεικτικά, συμπεραίνουν ότι διαρθρωτικές πολιτικές και ο διοικητικός καθορισμός τιμών συνεισφέρουν στην μακροχρόνια ενίσχυση πληθωριστικών πιέσεων σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Επίσης, είναι σημαντικό ότι όταν μια χώρα επιτυγχάνει υψηλότερο ΑΕΠ κατά κεφαλή, αυτό φαίνεται να οδηγεί γρήγορα σε υψηλότερες τιμές, σε αναλογία 1-1 στις βιομηχανοποιημένες χώρες και σε μικρότερο βαθμό σε μη βιομηχανοποιημένες χώρες. Αυτό συμβαίνει ως λογική αντανάκλαση της αυξημένης αγοραστικής δύναμης και γενικότερα του αυξημένου επιπέδου διαβίωσης. Ως κρίσιμο σημείο αναδεικνύεται όμως εδώ, ο βαθμός στον οποίο η αύξηση αυτή του ΑΕΠ στηρίζεται ή όχι σε αύξηση της παραγωγικότητας, και συνεπώς αν τελικά είναι διατηρήσιμη. Συνεπώς, τίθενται και τα ερωτήματα που εκφράστηκαν και για την Ελλάδα πριν την επίσημη έναρξη της «Ελληνικής κρίσης», μια εποχή στην οποία εισροές (τουρισμός, ευρωπαϊκά προγράμματα, δανεισμός από το εξωτερικό) υποστήριζαν εισοδήματα και αγοραστική δύναμη, χωρίς, όμως, η παραγωγική βάση της χώρας να στηρίζεται σε μια μη μισθολογική ανταγωνιστικότητα που να μπορεί να υποστηρίξει διαχρονικά αυτά τα εισοδήματα.⁵⁶

⁵⁴ Égert, B. and P. Gal (2018), "The quantification of structural reforms: Introducing country-specific policy effects", OECD Economics Department Working Papers, No. 1487, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/885727c3-en>.

Égert B., 2016. "Regulation, Institutions, and Productivity: New Macroeconomic Evidence from OECD Countries," *American Economic Review*, American Economic Association, vol. 106(5), pages 109-113, May.

-Cette, G., J. Lopez and J. Mairesse (2013), "Upstream product market regulations, ICT, R&D and productivity", NBER Working Papers No. 19488.

-Demmou, L. and G. Franco (2020), "Do sound infrastructure governance and regulation affect productivity growth? New insights from firm level data", OECD Economics Department Working Papers, No. 1609, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/410535403555>.

-Gal, P. and A. Theising (2015), "The macroeconomic impact of structural policies on labour market outcomes in OECD countries: A reassessment", OECD Economics Department Working Papers, No. 1271, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5jrqc6t8ktjf-en>.

-Rachel Griffith & Rupert Harrison & Gareth Macartney, 2007. "Product Market Reforms, Labour Market Institutions and Unemployment," *Economic Journal*, Royal Economic Society, vol. 117(519), pages 142-166, March.

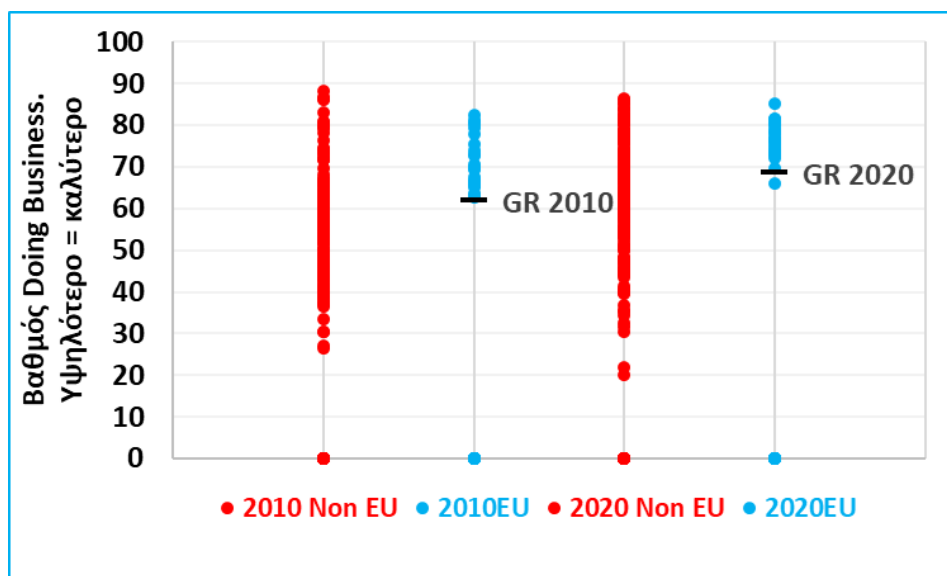
⁵⁵ Andersson, Malin and Masuch, Klaus and Schiffbauer, Marc, (2009). Determinants of Inflation and Price Level Differentials Across the Euro Area Countries. ECB Working Paper No. 1129.

⁵⁶ Βλέπε πχ Ομιλία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Νικολάου Χ. Γκαργκάνα προς την 70η Ετήσια Τακτική Γενική Συνέλευση των Μετόχων 22/04/2003 – «Εξελίξεις και προοπτικές της ελληνικής οικονομίας και προκλήσεις για την οικονομική πολιτική», COUNCIL DECISION, of 16 February 2010 making public Recommendation 2010/190/EU with a view to ending the inconsistency with the broad guidelines of the economic policies in Greece and removing the risk of jeopardising the proper

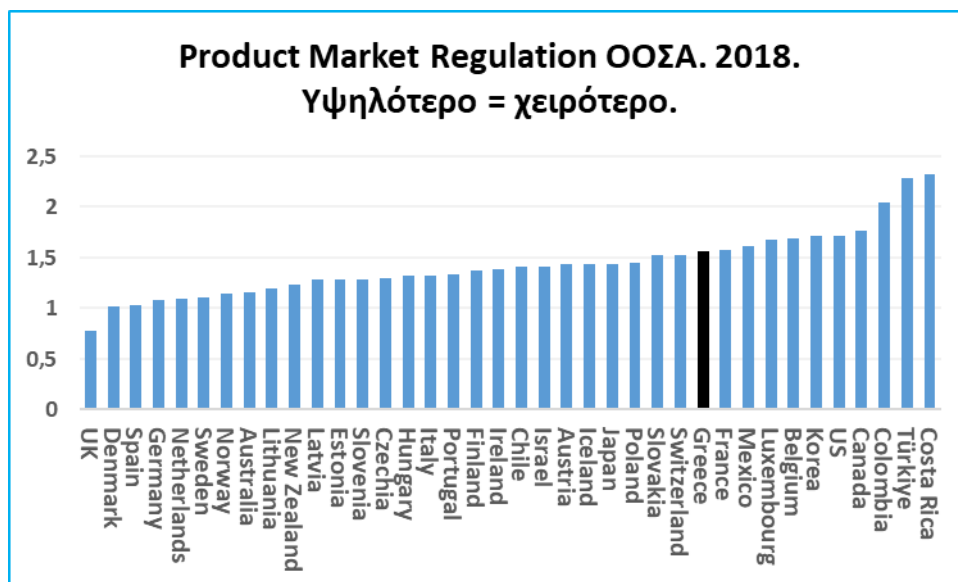
Συγκριτική επισκόπηση με ευρωπαϊκές χώρες και χώρες μέλη ΟΟΣΑ

Η θέση της Ελλάδας σε ότι αφορά τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και τη ρύθμιση αγορών προϊόντων.

Γράφημα 18. Θέση της Ελλάδας στην κατάταξη Doing Business το 2010 και 2020.

Γράφημα 19. Κατάταξη ρύθμισης αγορών προϊόντων ΟΟΣΑ για το 2018.

functioning of the economic and monetary union (2010/181/EU), COUNCIL RECOMMENDATION TO GREECE of 16 February 2010 with a view to ending the inconsistency with the broad guidelines of the economic policies in Greece and removing the risk of jeopardising the proper functioning of the economic and monetary union (2010/190/EU).

Το σημείο εκκίνησης της χώρας, τόσο κατά το 2010 -αλλά ακόμα και κατά την έξοδο από τα προγράμματα προσαρμογής και ακόμα κατά το 2020- δεν ήταν ανταγωνιστικό στις σχετικές εκθέσεις που συγκρίνουν χώρες σε θέματα ρυθμίσεων και επιχειρηματικού περιβάλλοντος γενικότερα και σε θέματα ποιότητας ρυθμίσεων και γραφειοκρατίας που εξετάζεται εδώ ειδικότερα. Μάλιστα, η θέση της χώρας σε κάθε συγκριτική ανάλυση παραμέτρων του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ειδικά το 2010, αλλά και κατά την έξοδο από τα προγράμματα προσαρμογής, βρισκόταν συστηματικά μεταξύ των χωρών με τις χειρότερες επιδόσεις στην ΕΕ και τον ΟΟΣΑ. Ήταν μια θέση που δεν ήταν συμβατή, σύμφωνα με όλες τις μεθοδολογικά προσεκτικές οικονομικές αναλύσεις, ούτε με την ευημερία, ούτε με την ταχεία ανάπτυξη που καταγράφεται στις χώρες με κορυφαίες επιδόσεις σε ευημερία και ανάπτυξη, ειδικά στις προνομιούχες ομάδες κρατών της ΕΕ και του ΟΟΣΑ. Αντίθετα, καταγραφόταν μια θέση πιο συμβατή με μια ενδιάμεση ομάδα κρατών, που δεν ανήκουν ούτε στην ομάδα των πλέον ανεπτυγμένων κρατών, ούτε σε μια ομάδα που μπορεί να περιγραφεί ως το 1/3 των κρατών με τις λιγότερο καλές επιδόσεις.

Η εικόνα αυτή επαναλαμβανόταν τόσο στην ετήσια έκθεση Doing Business της Παγκόσμιας Τράπεζας (**Γράφημα 18**), όσο και στην έκθεση Global Competitiveness Report του World Economic Forum, τους δείκτες Global Governance Indicators της Παγκόσμιας Τράπεζας και τους Product Market Regulation Index του ΟΟΣΑ (**Γράφημα 19**). Από τους δείκτες αυτούς ορισμένοι, όπως του Doing Business και ο δείκτης ρύθμισης αγορών του ΟΟΣΑ, βασίζονταν κυρίως σε ανάλυση συγκεκριμένων προβλέψεων της νομοθεσίας, ενώ οι δείκτες του WEF και διακυβέρνησης στηριζόταν σε ένα μείγμα στοιχείων άλλων οργανισμών, του Doing Business και του ΟΟΣΑ περιλαμβανομένων, αλλά και έρευνας γνώμης επιχειρήσεων και του κοινού.

Αυτό σημαίνει δε ότι και κατά την περίοδο των προγραμμάτων προσαρμογής δεν υλοποιήθηκαν μεταρρυθμίσεις με θετικό αντίκτυπο στο επιχειρηματικό περιβάλλον και συγκεκριμένα στη διάσταση των ρυθμίσεων, των υποδομών και της γραφειοκρατίας. Αντίστοιχα, η ανάλυση των δεδομένων προ αναθεώρησης του 2018 του Global Competitiveness Index του World Economic Forum (δεδομένα 2007-2017) αποτυπώνει ορισμένες ενδιαφέρουσες διαστάσεις προόδου μεταρρυθμίσεων, αλλά και σημαντικών άλλων εξελίξεων στην Ελλάδα. Αλλά παραμένει, σύμφωνα με τα εν λόγω στοιχεία, ότι θεσμικά η χώρα μας ήταν, πριν την κρίση, αδύναμη στις επιδόσεις αυτές σε σχέση με τα άλλα κράτη μέλη της Ε.Ε. και του ΟΟΣΑ, ενώ κατά τη διάρκεια των προγραμμάτων προσαρμογής υπήρξε ταυτόχρονα σημαντική υποχώρηση σε σημαντικές διαστάσεις θεσμικής ποιότητας, αλλά και πρόοδος σε ορισμένες διαστάσεις ρυθμίσεων.

Μια πρόκληση που αντιμετωπίζει η παρούσα ανάλυση είναι το γεγονός ότι η σημαντική πρόοδος που έχει αδιαμφισβήτητα πραγματοποιηθεί σε πολλά πεδία μετά το 2020 δεν έχει αποτυπωθεί ακόμα επαρκώς σε διεθνή συγκριτικά μεγέθη και δείκτες, λόγω της μη δημοσίευσης εκθέσεων ή συμβατών στοιχείων από τις εκθέσεις που δημοσιεύτηκαν.

Το γεγονός ότι η πρόοδος συνεχίστηκε πάντως αποτυπώνεται στις διεθνείς εκθέσεις που συνεχίζουν να δημοσιεύονται και μετά το 2020, όπως ενδεικτικά την έκθεση του Economist Intelligence Unit, που επιτρέπει μια έστω κατά προσέγγιση εκτίμηση της εξέλιξης της σχετικής θέσης της χώρας στο ζήτημα αυτό. Συγκεκριμένα, η έκθεση “Business environment rankings”, του Economist Intelligence Unit (EIU) αναφέρει το 2024 ότι η Ελλάδα καταγράφει μεγάλη προσδοκώμενη βελτίωση στο επιχειρηματικό περιβάλλον, μεταξύ 82 χωρών για την περίοδο 2024-2028, σημειώνοντας ότι η χώρα βελτίωσε την επίδοση της κατά 1,38 μονάδες (με συνολικό καλύτερο σκορ το 10), καταλαμβάνοντας την 34η θέση, από την 62η θέση που βρισκόταν κατά την περίοδο 2014-2018. Η έκθεση αναφέρει, επίσης, ότι παραμένουν περιθώρια βελτίωσης, ειδικά σε σύγκριση με τα άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ.

Πέρα από τις καταγραφές σε επίπεδο γενικού δείκτη του EIU υπάρχουν και επιμέρους μεταρρυθμίσεις που μπορεί να αξιολογηθούν, βάσει διεθνώς διαθεσίμων συγκριτικών στοιχείων. Για παράδειγμα η μεταρρύθμιση και δημιουργία ενός λειτουργικού πλαισίου διαχείρισης της επιχειρηματικής αποτυχίας αξιολογείται ιδιαίτερα θετικά από τον ΟΟΣΑ και μάλιστα καταλήγει να κατατάσσει βάσει της μεθοδολογίας του ότι πλέον η Ελλάδα έχει από τα καλύτερα σχετικά πλαίσια στον ΟΟΣΑ⁵⁷.

Διαθέσιμη υπάρχει επίσης και μια εγχώρια αξιολόγηση, όπως προκύπτει από την ετήσια έρευνα Business Pulse που πραγματοποιεί η MRB για τον ΣΕΒ κάθε χρόνο⁵⁸. Η αξιολόγηση αυτή καταγράφει καταρχήν την ανοδική πορεία της αισιοδοξίας του επιχειρηματικού κόσμου, που πλαισιώνεται από μια σημαντική υποχώρηση όσων θεωρούν τις μακροοικονομικές παραμέτρους της χώρας σημαντικό εμπόδιο στην ανάπτυξη της επιχείρησής τους, καθώς και μια σημαντική αύξηση όσων αναγνωρίζουν την πρόοδο σε σημαντικές παραμέτρους του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Ενδεικτικά, τέτοιες παράμετροι είναι οι ψηφιακές υπηρεσίες που παρέχει το κράτος, η φορολογία επιχειρήσεων και φυσικών προσώπων, αλλά και ζητήματα που αφορούν τα χρηματοδοτικά προγράμματα.

---

⁵⁷ André, C. and L. Demmou (2022), "Enhancing insolvency frameworks to support economic renewal", *OECD Economics Department Working Papers*, No. 1738, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/8ef45b50-en>.

⁵⁸ Business Pulse 2023: Για να γίνει ένα άλμα προς τα εμπρός, πρέπει να αντιμετωπιστούν παλιές και νέες προκλήσεις, τόσο για τις επιχειρήσεις, όσο και για την Πολιτεία 29 Ιανουαρίου 2024. [Θεματικές: Οικονομία & Ανάπτυξη, Επιχειρηματικό περιβάλλον](#). Business Pulse 2022: Οι επιχειρήσεις προσανατολίζονται στην ανάπτυξη αλλά βρίσκονται αντιμετώπιες με σημαντικές προκλήσεις 31 Ιανουαρίου 2023 Θεματικές: [Οικονομία & Ανάπτυξη, Επιχειρηματικό περιβάλλον](#).

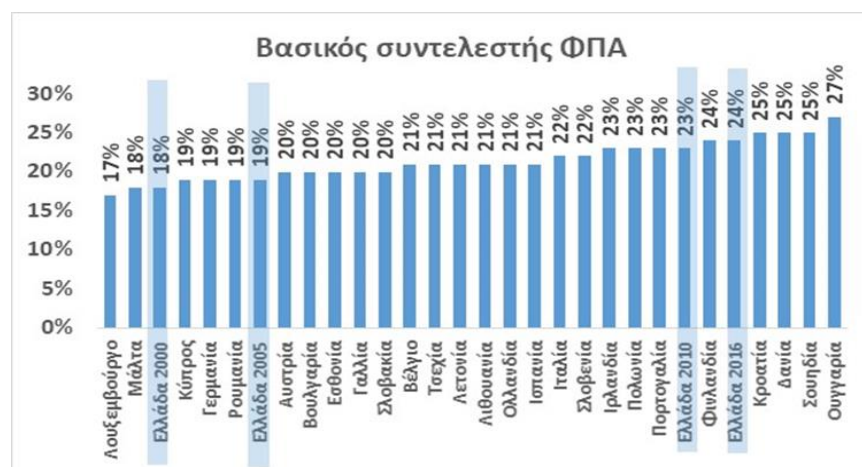
Συμπερασματικά, παρά τη σημαντική πρόοδο που έχει ήδη πραγματοποιηθεί στη χώρα μας στη διάσταση βελτίωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος -μέσω βελτίωσης ρυθμίσεων που διευκολύνουν τον ανταγωνισμό και μειώνουν το κόστος γραφειοκρατίας και των αναίτιων κοστολογίων για τις επιχειρήσεις, καθώς και βελτίωσης σχετικών υποδομών- παραμένουν συνεπώς σημαντικά περιθώρια παραπέρα βελτίωσης. Η εξάντληση αυτών των περιθωρίων, βάσει των διαθέσιμων στοιχείων, μπορεί να συνεισφέρει περαιτέρω στην αύξηση της αποδοτικότητας λειτουργίας της αγοράς και στην ενίσχυση των συνθηκών ανταγωνισμού και, συνεπώς, στη βελτίωση των εισοδημάτων σε στέρεες βάσεις, διασφαλίζοντας έτσι, ότι μια αύξηση ευημερίας θα έχει αντοχή στο χρόνο.

Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία στο βαθμό που μέσω της λειτουργίας του ανταγωνισμού τα κέρδη αποδοτικότητας τελικά μετακυλίνουν στον καταναλωτή, ενώ τα οφέλη στην μη μισθολογική ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση διασφαλίζουν ένα ισοζύγιο εισοδημάτων και τιμών που προστατεύουν καλύτερα την κοινωνία από έκτακτες πιέσεις στις τιμές, αλλά και από μια σταθερή διάβρωση της αγοραστικής τους δύναμης.

Φορολογία και τιμές

Ένα βασικό χαρακτηριστικό των στοιχείων που δημοσιεύει η Eurostat για το επίπεδο τιμών, που είναι προσαρμοσμένα για αγοραστική δύναμη, είναι ότι περιλαμβάνουν όλους τους φόρους και ότι δεν είναι διαθέσιμα με μια ανάλυση χωρίς φόρους ή «με σταθερούς φόρους», όπως πλέον συμβαίνει εδώ και χρόνια με τον εναρμονισμένο δείκτη τιμών καταναλωτή (ΕΔΤΚ)⁵⁹.

Γράφημα 20. Βασικός συντελεστής ΦΠΑ. Taxes in Europe Database, European Commission. 2022.

⁵⁹ Ο ΕΔΤΚ επιτρέπει την παρακολούθηση των αυξήσεων σε κάθε κράτος μέλος, η σύγκριση ανάμεσα σε κράτη των ρυθμών αυξήσεων, αλλά όχι σύγκριση επιπέδου τιμών.

Αυτό έχει σημασία, καθώς σε συνέχεια των προγραμμάτων προσαρμογής, η χώρα είχε από τους υψηλότερους ή και τους υψηλότερους φόρους στην Ε.Ε. και στον ΟΟΣΑ σε όλες τις διαστάσεις ενός φορολογικού συστήματος (φόρο σε επιχειρηματικά κέρδη, εισοδήματα φυσικών προσώπων και ιδιαίτερα μισθούς, κατοχή ακινήτων, φόρο προστιθέμενης αξίας και ειδικούς φόρους κατανάλωσης). Στη συνέχεια, υπήρξαν σειρά μειώσεων, που εκλογικεύσανε αρκετούς φόρους, όπως ενδεικτικά η φορολογία διανομής μερισμάτων που πλέον είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστική. Κρίσιμες για την οικονομία εκλογικεύσεις υπήρξαν και σε σειρά φόρων κατανάλωσης, κυρίως σε υπηρεσίες. Παραμένουν, όμως, φόροι που είναι ιδιαίτερα ψηλοί σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Αυτοί περιλαμβάνουν, όχι μόνο τις επιβαρύνσεις με φόρους και εισφορές μισθωτών με καλύτερες αποδοχές, αλλά και ένα μεγάλο φάσμα φόρων κατανάλωσης. Έτσι, ο βασικός συντελεστής ΦΠΑ (**Γράφημα 20**) παραμένει από τους υψηλότερους στην ΕΕ, τα προϊόντα που εντάσσονται σε χαμηλότερους συντελεστές, παρά ορισμένες σημαντικές βελτιώσεις που υπήρξαν τα προηγούμενα χρόνια, παραμένουν λιγότερα από όσα ισχύουν σε άλλα κράτη μέλη και σειρά ειδικών φόρων κατανάλωσης, από αλκοόλ, καπνικά και ενέργεια, παραμένουν οι υψηλότεροι στην ΕΕ, είτε σε απόλυτο μέγεθος, είτε όταν προσαρμόζονται για το μέσο εισόδημα. Παραμένουν και περαιτέρω επιβαρύνσεις, από χαρτόσημα και τέλη διανυκτέρευσης έως μερικούς ιδιαίτερα χαμηλής απόδοσης φόροι, όπως ο «φόρος πολυτελείας» του άρθρου 17 του Ν3833/2010 που επιβάλλεται πλέον, μετά από πολλές αλλαγές, βασικά στα κοσμήματα, έχοντας όμως στην πράξη απλά προκαλέσει τεράστια ζημιά στην εγχώρια βιοτεχνική παραγωγή του κλάδου Η υψηλή σχετικά φορολογία συνεχίζει να επιβαρύνει τον καταναλωτή στην Ελλάδα και στο βαθμό που δεν μπορούν να προωθηθούν μειώσεις των φόρων αυτών, αναδεικνύεται ακόμα περισσότερο η ανάγκη να εξαντληθούν τα όποια περιθώρια βελτίωσης της αποδοτικότητας της οικονομίας. Αυτό ισχύει ακόμα περισσότερο στο βαθμό που παραμένει και μια δομή του φορολογικού συστήματος που δεν ενθαρρύνει την αύξηση των μισθών.

Προτάσεις πολιτικής

Μέτρα για την αντιμετώπιση του πληθωρισμού

Με βάση την προηγούμενη ανάλυση η Ο.Κ.Ε. θεωρεί εξαιρετικά χρήσιμη την κατάθεση ορισμένων προτάσεων πολιτικής για την αντιμετώπιση των κοινωνικοοικονομικών συνεπειών του αυξημένου κόστους διαβίωσης και παραγωγής. Τα μέτρα αυτά θα είναι αποτελεσματικότερο να εφαρμοστούν προς δύο κατευθύνσεις: αφενός τη μείωση του πληθωρισμού και αφετέρου την εξασφάλιση της αγοραστικής ικανότητας των καταναλωτών. Σε επίπεδο οικονομικής πολιτικής, ξεχωρίζουν τα εξής:

- Μείωση των φόρων, ειδικά των Ειδικών Φόρων Κατανάλωσης στα ενεργειακά αγαθά, δεδομένου ότι η αύξηση των τιμών έχει οδηγήσει σε υψηλότερες εισπράξεις φόρων μέσα από άλλα κανάλια κατανομής φόρων και επομένως έχει συντελέσει ήδη στην εκπλήρωση των στόχων του κρατικού προϋπολογισμού. Η στρέβλωση όμως αυτή, της αύξησης των φορολογικών εσόδων, μέσω της αύξησης των τιμών, είναι σημαντικό να αντιμετωπιστεί και να υποκατασταθεί από περισσότερο λελογισμένους μηχανισμούς συλλογής εσόδων, μέσα από την αναπτυξιακή διαδικασία.
- Διαμόρφωση πολιτικών για την αναμόρφωση της σχέσης έμμεσων- άμεσων φόρων, ώστε να αποκλιμακωθεί στοχευμένα ο πληθωρισμός.
- Πρόβλεψη παρεμβάσεων ώστε η αγορά να μπορέσει να κινηθεί σε υψηλότερους μέσους μισθούς, με έμφαση τη μείωση των επιβαρύνσεων σε φόρους και ασφαλιστικές εισφορές, προκειμένου η μισθωτή εργασία για ό,τι θεωρείται διεθνώς μεσαία και ανώτερα εισοδήματα να καταστεί διεθνώς ανταγωνιστική, συμβάλλοντας έτσι στην προσέλκυση επενδύσεων που βασίζονται σε θέσεις εργασίας υψηλής προστιθέμενης αξίας, καθώς και παροχή κινήτρων επανόδου στην αγορά εργασίας σε κλάδους που παρουσιάζουν έλλειψη προσωπικού.
- Η εφαρμογή μέτρων με στόχο τον μετριασμό των επιπτώσεων από την κρίση κόστους ενέργειας είναι ζωτικής σημασίας για τα άτομα με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους, που διαχρονικά ανήκουν στις ασθενέστερες οικονομικά ομάδες πολιτών, καθώς οι υψηλές τιμές ενέργειας ενδέχεται να έχουν τις παρακάτω αρνητικές συνέπειες σε αυτά: i) αύξηση του ήδη υψηλού ποσοστού φτώχειας που παρουσιάζουν, ii) εγκατάλειψη των υποστηρικτικών τεχνολογιών που τα άτομα με αναπηρία χρησιμοποιούν λόγω της αύξησης του κόστους αγοράς και λειτουργίας τους, εάν δεν υπάρχει στήριξη για την

απόκτηση και για τη λειτουργία τους, iii) επιδείνωση της αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης λόγω της μείωσης της χρήσης συστημάτων ψύξης ή θέρμανσης στις κατοικίες με στόχο τη μείωση των ενεργειακών δαπανών των νοικοκυριών τους, iv) αύξηση του κοινωνικού αποκλεισμού και διαχωρισμού των ατόμων με κινητική αναπηρία και μειωμένη κινητικότητα λόγω του περιορισμού των μετακινήσεών τους με τα δικά τους οχήματα, τα οποία αναγκάζονται να χρησιμοποιούν λόγω απουσίας προσβασιμότητας στα μέσα μαζικής μεταφοράς και στο δομημένο περιβάλλον, με στόχο τη μείωση των ενεργειακών δαπανών των νοικοκυριών τους κ.ά.

- Στήριξη των επιχειρήσεων με μέτρα, όπως διευκόλυνση της εξόφλησης συσσωρευμένων οφειλών, μείωση ΦΠΑ στην εστίαση, εξασφάλιση ισότιμης και συμπεριληπτικής πρόσβασης στα χρηματοδοτικά εργαλεία του ΕΣΠΑ, καθώς και στις χρηματοδοτήσεις του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.
- Προσαρμογή φόρου κατανάλωσης στα καύσιμα, σύμφωνα με τις μεταβολές του πληθωρισμού στα επίπεδα μέσου όρου της ΕΕ.
- Εξορθολογισμός των τραπεζικών χρεώσεων και αποκλιμάκωση των επιτοκίων δανεισμού. Πλήρης απαλοιφή χρεώσεων για βασικά σύγχρονα δικαιώματα πρόσβασης στο τραπεζικό σύστημα (δικαίωμα στην τήρηση λογαριασμού, ηλεκτρονικής τραπεζικής και χρεωστικής κάρτας). Προσαρμογή της διαφοράς επιτοκίων χορηγήσεων- καταθέσεων στο μέσο όρο της ΕΕ.
- Άμβλυνση του κόστους ψηφιακής προσαρμογής και χρήσης ψηφιακών εργαλείων, με μείωση φόρων στα τιμολόγια χονδρικής και λιανικής πώλησης τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών. Ενημέρωση καταναλωτών και συντονισμένοι έλεγχοι για την αντιμετώπιση παραβατικών συμπεριφορών.
- Χάραξη εθνικής στρατηγικής, στο πλαίσιο της πολιτικής στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ, για τη διασφάλιση των κρίσιμων πρώτων υλών και αγαθών στους τομείς διατροφής, ενέργειας, μεταφορών και επικοινωνιών.
- Δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου και διευκόλυνση «συνεργατικής» λειτουργίας φωτοβολταϊκών, με παράλληλη αύξηση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από μικρούς παραγωγούς – καταναλωτές (prosumers).
- Ισορροπη κατανομή των πόρων των ελεγκτικών μηχανισμών, ώστε οι νομοταγείς επιχειρήσεις, οι οποίες τηρούν τον τύπο και το πνεύμα της κρίσιμης για την υγεία και ασφάλεια του καταναλωτή και του εργαζόμενου νομοθεσίας, αλλά και ευρύτερα τη νομοθεσία καταβάλλοντας και τα αντίστοιχα κόστη συμμόρφωσης αλλά και φόρων,

εισφορών και τελών, να μην υφίστανται αθέμιτο ανταγωνισμό από την ευρέως διαδεδομένη δραστηριοποίηση επιχειρήσεων και επαγγελματιών που εξοικονομούν κόστη μέσω της μη τήρησης της νομοθεσίας.

Διοικητικές παρεμβάσεις/ ρυθμίσεις

Παράλληλα, σε διοικητικό/ ρυθμιστικό επίπεδο χρήσιμο θα ήταν:

- Να ενεργοποιηθούν οι φορείς ελέγχου της αγοράς: Συνεχής παρακολούθηση της αγοράς από τις αρμόδιες αρχές, ώστε, σε περίπτωση που αυξήσεις τιμών οφείλονται σε παραβίαση της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού ή άλλων διατάξεων που αποσκοπούν στην ομαλή λειτουργία της ανταγωνιστικής αγοράς, να επιβάλλονται οι αναλογικές και προβλεπόμενες ποινές και να αίρονται άμεσα οι στρεβλώσεις αποκαθιστώντας την ανταγωνιστική λειτουργία της αγοράς. Η παρακολούθηση των διακυμάνσεων των τιμών σε ορισμένες αγορές, ώστε να εντοπίζονται αδικαιολόγητες αυξήσεις, είναι απαραίτητη και πρέπει να επεκτείνεται πέραν της στατιστικής και του γενικού πληθωρισμού.
- Να ληφθούν περισσότερα μέτρα για τις τιμές της ενέργειας: Οι λογαριασμοί και οι προσφορές είναι επιβεβλημένο να γίνουν πιο διαφανείς και εύκολα συγκρίσιμοι.
  - Η αλλαγή παρόχου ορθό θα είναι να γίνει ευκολότερη και η χρέωση να εκκινά κατόπιν συμφωνίας καταναλωτή- παρόχου σε χρόνο που εξυπηρετεί και τα δύο μέρη. Σε κάθε περίπτωση, η υιοθέτηση και χρήση έξυπνων μετρητών δυνητικά θα οδηγήσει σε διαφανέστερη και δυναμική τιμολόγηση σε πραγματικό χρόνο.
  - Βοήθεια και συμβουλές στους καταναλωτές είναι απαραίτητο να παρέχονται, όχι μόνο από τους παρόχους ενέργειας, αλλά από τους εθνικούς ρυθμιστές, σε συνεργασία με τις Ενώσεις Καταναλωτών για εταιρικές πρακτικές και χρεώσεις, κρυφά κόστη, επιπρόσθετα τέλη κλπ. Η δε απαλλαγή των λογαριασμών ενέργειας από Φ.Π.Α. θα μπορούσε να αποτελέσει μια καλή λύση προς αυτήν την κατεύθυνση.
  - Ιδιαίτερα χρήσιμη θα ήταν, επίσης, η υιοθέτηση δέσμης μέτρων, συμπεριλαμβανομένων και ενισχύσεων για τη διατήρηση των τιμών ενέργειας για την αγορά σε σταθερά επίπεδα που είναι διεθνώς ανταγωνιστικά (40-60€/MWh), η αποτελεσματική εφαρμογή της αντιστάθμισης κόστους έμμεσων εκπομπών CO₂ για τα έτη 2021-2030 και η ανάπτυξη μακροχρόνιων συμβάσεων ΑΠΕ (PPAs) για "πράσινη" ενέργεια με ανταγωνιστικό κόστος και υποστήριξη των επενδύσεων ειδικά σε αποθήκευση ενέργειας και των λοιπών απαραίτητων υποδομών, τόσο με

συγκρίσιμα προς τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες ενδεδειγμένα εργαλεία όσο και μέσω ενός λειτουργικού πλαισίου αδειοδότησης.

- Να ελεγχθούν οι τυχόν αθέμιτες και εναρμονισμένες πρακτικές σε όλους τους στρατηγικούς τομείς της οικονομίας. Οι αρχές επιβολής της νομοθεσίας θα πρέπει να είναι σε θέση να ελέγξουν την αγορά, επιβάλλοντας κυρώσεις σε όσους δεν την τηρούν. Μια στενή και ενεργή συνεργασία μεταξύ αφενός των αρχών προστασίας των καταναλωτών, αφετέρου όλων των υπολοίπων αρχών, που εποπτεύουν την αγορά (Επιτροπή Ανταγωνισμού, Ε.Φ.Ε.Τ. – Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων, Ρ.Α.Ε. – Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Συνήγορος του Καταναλωτή κ.λπ.) καθώς και με τις Ενώσεις Καταναλωτών, θα ήταν προς την σωστή κατεύθυνση.
- Να ενδυναμωθεί η ενεργειακή επάρκεια των κατοικιών, κυρίως μέσω βελτίωσης της νομοθεσίας για την ενοικίαση ακινήτων.
- Τα υγιεινά τρόφιμα να είναι προσιτά και οικονομικά, για όλους: Επείγουσες δράσεις απαιτούνται, για να ανακόψουν τον κίνδυνο διατροφικής φτώχειας και να παρέχουν υγιεινά και θρεπτικά τρόφιμα, στην καλύτερη δυνατή τιμή, σε όλους. Σε μακροπρόθεσμο επίπεδο, πολύ σημαντική πρωτοβουλία αποτελεί το σχέδιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για μετάβαση σε ένα βιώσιμο και ισχυρό σύστημα τροφίμων. Το πλαίσιο αυτό για τα Βιώσιμα Συστήματα Τροφίμων αποτελεί μια σημαντική ευκαιρία στον τομέα αυτό. Το πλαίσιο αυτό αποτελεί μια σημαντική ευκαιρία για την προώθηση υγιεινών επιλογών τροφίμων και μιας βιώσιμης διατροφής, μέσα από βέλτιστες πρακτικές προς όφελος του καταναλωτή. Είναι σημαντικό να ληφθούν οικονομικά και διοικητικά μέτρα, όπως ορατή τιμή της μονάδας του είδους, πρόσβαση σε υγιεινές επιλογές τροφίμων, οικονομικές τιμές των βιώσιμων τροφίμων, καλύτερη προώθηση φρούτων και λαχανικών κ.λπ.
- Να αποφευχθεί η υπερχρέωση: Είναι εξαιρετικά σημαντικό να περιοριστούν οι επιπτώσεις του πληθωρισμού, κυρίως του «πληθωρισμού των φτωχών» και των αυξημένων τιμών του ηλεκτρικού ρεύματος στα εισοδήματα των νοικοκυριών, ώστε να αντιμετωπιστεί ο κίνδυνος της υπερχρέωσης. Οι τράπεζες θα είχαν ενδεχομένως τη δυνατότητα να καθοδηγήσουν τους καταναλωτές, ώστε να αντιμετωπίσουν δύσκολες οικονομικές καταστάσεις και να αποφύγουν την υπερχρέωση. Τα «πράσινα» δάνεια θα μπορούσε, ενδεχομένως, να αποτελέσουν μια λύση, προκειμένου να καταστεί δυνατόν για τους καταναλωτές να βελτιώσουν την ενεργειακή απόδοση των κατοικιών τους. Οι τράπεζες παροτρύνονται να προτείνουν σχέδια αποπληρωμής δανείων, με καλύτερους όρους, να υιοθετήσουν μέτρα αυτοσυγκράτησης και ανοχής για τους

καταναλωτές που δυσκολεύονται, να προσφέρουν συμβουλευτικές υπηρεσίες για την αντιμετώπιση του χρέους των καταναλωτών και να παρέχουν «πράσινα» δάνεια που να είναι οικονομικά συμφέροντα και εύκολα προσβάσιμα.

- Να ενισχυθεί η συνεργασία με τις Ενώσεις Καταναλωτών: Οι Ενώσεις Καταναλωτών μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη συμβουλευτική και στην υποστήριξη των καταναλωτών, λειτουργώντας ως πλοηγοί για την αντιμετώπιση της κρίσης. Είναι απαραίτητη η διεύρυνση της επικοινωνίας και της συνεργασίας της Πολιτείας με τις Ενώσεις Καταναλωτών, με σκοπό την σφαιρικότερη κατανόηση της πραγματικότητας της αγοράς, όπως τη βιώνουν οι καταναλωτές. Είναι, επίσης, σημαντική η υποστήριξη των Ενώσεων Καταναλωτών με χρηματοδότηση προγραμμάτων, συνεργασίες, κοινές δραστηριότητες, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στον επιπλέον φόρτο εργασίας, που καλούνται λόγω των συνθηκών να επωμιστούν.
- Να παρέχεται βοήθεια προς καταναλωτές που θέλουν να συμμετέχουν σε ενεργειακές κοινότητες, για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Ο συντονισμός από τους Δήμους θα μπορούσε να αποτελέσει μια πρωτοβουλία προς τη σωστή κατεύθυνση.
- Τα πρόστιμα που επιβάλλονται σε επιχειρήσεις που δεν τηρούν τη νομοθεσία να είναι αποτρεπτικά και όχι εξοντωτικά, ώστε να καθίστανται αποτελεσματικότερα.
- Να ελεγχθούν αποτελεσματικότερα οι ενδοομιλικές συναλλαγές των πολυεθνικών εταιριών, που αναγκάζουν τους καταναλωτές στη χώρα μας, να πληρώνουν το κέρδος των εταιριών αυτών και να φορολογούνται σε οποιαδήποτε άλλη χώρα της Ε.Ε. έχει χαμηλή φορολογία εταιριών. Στη χώρα μας και σε όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ υφίσταται ένα σύνθετο πλέγμα νόμων και διατάξεων, το οποίο πρέπει να αποσκοπεί στην ορθή και δίκαιη εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας (εκεί που κερδίζω, εκεί φορολογούμαι).
- Να συνεχιστεί η προσπάθεια για βελτίωση της νομοθεσίας σχετικά με την επιχειρηματική λειτουργία, ώστε να μην επιβαρύνονται οι επιχειρήσεις με αναίτια κόστη λειτουργίας. Προς την σωστή κατεύθυνση θα ήταν και η μείωση του κόστους εγκατάστασης και λειτουργίας, χωρίς όμως εκπτώσεις σε θέματα δημοσίου συμφέροντος, όπως η υγεία, ασφάλεια, προστασία περιβάλλοντος. Η συνέχιση του προγράμματος αναβάθμισης κρίσιμων δημόσιων υποδομών με σκοπό τη μείωση του κόστους εφοδιαστικής αλυσίδας (διασύνδεση με κατάλληλους κόμβους στους βασικούς οδικούς άξονες των κέντρων παραγωγής και εφοδιαστικής αλυσίδας, διασύνδεση λιμένων, τελωνείων, επιχειρηματικών συγκεντρώσεων με

εμπορευματικές σιδηροδρομικές υποδομές κλπ) και των υποδομών που θα επιτρέψουν σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά σύντομα να έχουν, μεταξύ άλλων, πρόσβαση σε φτηνή και πράσινη ενέργεια, θα ήταν επίσης εξαιρετικά χρήσιμη.

- Να δοθεί η δέουσα προσοχή στο ζήτημα της υγειονομικής και φαρμακευτικής κάλυψης του πληθυσμού, το οποίο παράλληλα με την εκπαίδευση αποτελεί ένα μεγάλο εθνικό και κοινωνικό ζητούμενο. Οι τομείς υγείας και παιδείας άλλωστε, αξιολογούνται ως εκείνοι οι κρίσιμοι τομείς της οικονομίας και του δημοσίου που παρέχουν για τα νοικοκυριά βασικά αγαθά και υπηρεσίες με κοινωνικό και αναπτυξιακό πρόσημο. Καθώς τα θέματα αυτά είναι ιδιαίτερα πολύπλοκα, θα χρειαστεί χωριστή ανάλυση και γνώμη για την τεκμηρίωση συγκεκριμένων προτάσεων.
- Να μειωθεί το μη μισθολογικό κόστος και ειδικά οι ασφαλιστικές εισφορές, με στόχο την αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος των εργαζομένων και την μείωση στα κόστη των επιχειρήσεων, απαλείφοντας με αυτόν τον τρόπο ένα σημαντικό αντικίνητρο για όσους εργοδότες και επιχειρήσεις επιθυμούν να αμείψουν με υψηλότερες αποδοχές τους εργαζόμενους στη χώρα μας.

Άλλες τομεακές δράσεις

Θέματα τιμολόγησης στον κατασκευαστικό κλάδο

Κοινή διαπίστωση όσων μετέχουν στην παραγωγή Τεχνικών Έργων είναι ότι η Ελλάδα στερείται τα τελευταία 30 χρόνια ενός ολοκληρωμένου, ενιαίου και συνεκτικού, αξιόπιστου και δυναμικού συστήματος αποτίμησης των συντελεστών παραγωγής, τιμολόγησης των τεχνικών έργων και τεκμηρίωσης της δαπάνης κατασκευής τους, σε συνδυασμό με ένα πλήρες σύστημα σύγχρονων και εναρμονισμένων τεχνικών προδιαγραφών και ως εκ τούτου

- καθίσταται κρίσιμη η κάλυψη αυτού του ελλείμματος, ώστε να μπορεί η Πολιτεία να προϋπολογίζει σωστά, άρα και να σχεδιάζει στρατηγικά τα έργα και τις υποδομές της χώρας αξιοποιώντας αξιόπιστα δεδομένα,
- επιβάλλεται η συγκρότηση, η ανάπτυξη και η λειτουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης των Τεχνικών Έργων και Μελετών, με επιστημονικά έγκυρο και οικονομικά βιώσιμο και ανταποδοτικό τρόπο, ανεξάρτητα από τις εκάστοτε πολιτικές και οικονομικές συγκυρίες.

- Το σύστημα αυτό οφείλει να υποστηρίζει τον κλάδο παραγωγής Τεχνικών Έργων και τη Δημόσια Διοίκηση σε θέματα όπως:

- Η προδιαγραφή του τρόπου εκτέλεσης των διαφόρων εργασιών (τεχνικές προδιαγραφές εκτέλεσης των έργων) και ο καθορισμός των απαιτήσεων ποιοτικής παραλαβής κάθε εργασίας.

- Η τεκμηρίωση της συμβολής των διαφόρων συντελεστών κόστους ανά μονάδα έργου (πώς αναλύεται το κόστος κάθε μονάδας έργου και πώς επηρεάζεται αυτό από τη μεταβολή του κόστους κάθε συντελεστή παραγωγής).

- Ο καθορισμός του τρόπου επιμέτρησης των εργασιών (τι επιμετρώνται στην τιμή μονάδος κάθε εργασίας και τι θεωρείται ότι αποζημιώνεται με αυτήν, π.χ. τα υλικά, η εργασία, τα λαμβανόμενα μέτρα υγείας και ασφάλειας, η χρησιμοποιούμενη ενέργεια, η αποθήκευση, οι σταλίες του εξοπλισμού κλπ).

- Η τεκμηρίωση της βασικής τιμής κάθε συντελεστή κόστους, της τιμής μονάδος κάθε εργασίας και του συνολικού προϋπολογισμού του έργου.

- Η τυποποίηση του περιεχομένου και της δομής των συμβατικών τευχών και ο σαφής καθορισμός της ιεραρχίας τους, ώστε να αποφεύγονται αυθαιρεσίες και σύγχυση κατά την ανάθεση και εκτέλεση των συμβάσεων (για παράδειγμα, περιγραφικά άρθρα τιμολογίων λειτουργούν ως τεχνικές προδιαγραφές, ενώ στην ΕΣΥ περιλαμβάνονται όροι που αλλοιώνουν τόσο το τιμολόγιο όσο και τις τεχνικές προδιαγραφές).

Η διαιώνιση του ελλείμματος ενός ολοκληρωμένου συστήματος Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης των Τεχνικών Έργων έχει ως αποτέλεσμα το Δημόσιο να στερείται της δυνατότητας ορθολογικού σχεδιασμού, αξιόπιστου προγραμματισμού και αποτελεσματικού ελέγχου των διατιθέμενων πόρων για τα δημόσια έργα με συνακόλουθο αποτέλεσμα την αναποτελεσματική κατανομή και διαχείριση των περιορισμένων δημοσίων πόρων. Παράλληλα, εμποδίζεται η ανάδειξη και επιβράβευση ορθών επιχειρηματικών επιλογών και πρακτικών, στοιχεία απαραίτητα για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων έναντι των αλλοδαπών.

Οι εκπρόσωποι του κλάδου κατασκευών, με πρωτοβουλίες των οργανώσεων, έχουν επεξεργαστεί και προτείνει, χωρίς αποτέλεσμα, μεθόδους σύγχρονης τιμολόγησης όλων των εργασιών και παρακολούθησης των τιμών, που ακολουθούνται και διεθνώς, προς αντιμετώπιση της “ακρίβειας” στον τομέα των κατασκευών. Με το ΦΕΚ 1703B/07.04.2022

έγινε η Σύσταση του Ν.Π.Ι.Δ. «Εταιρία Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων & Μελετών» - Ανάπτυξη, λειτουργία και διαχείριση του Ενιαίου Συστήματος Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών (ΕΣΤΕΠ-ΤΙΜ-ΤΕΜ) και του Ηλεκτρονικού Συστήματος Προσδιορισμού Κόστους Συντελεστών Παραγωγής Τεχνικών Έργων, πλην όμως δεν έχει προχωρήσει η οργάνωση του, ούτε έχει τοποθετηθεί διοίκηση.

Θέματα ελέγχων για τα προϊόντα του πρωτογενούς τομέα

Σχετικά με τη λειτουργία των ελεγκτικών μηχανισμών και συγκεκριμένα ως προς τον τρόπο διενέργειας των ελέγχων, ώστε να γίνει πιο ολοκληρωμένος και όχι αποσπασματικός, θα πρέπει να σημειωθούν τα εξής. Η Πολιτεία είναι σημαντικό να είναι σε θέση να :

- Πραγματοποιεί ουσιαστικούς ελέγχους κατά μήκος όλης της αλυσίδας, από την παραγωγή μέχρι και τα ράφια στα σούπερ μάρκετ.
- Διεξάγει εντατικούς ελέγχους για την αποφυγή νοθείας και ελληνοποιήσεων προϊόντων, με στόχο και την προστασία των ΠΟΠ-ΠΓΕ προϊόντων.
- Επιβάλλει αυστηρά πρόστιμα σε όσους δεν τηρούν τις υφιστάμενες διατάξεις, λαμβάνοντας υπόψη και τη ζημιά που οι συμπεριφορές αυτές προκαλούν σε συναλλασσόμενους παραγωγούς και καταναλωτές.

Στηρίζει τους κτηνοτρόφους με επενδυτικά εργαλεία προς μείωση και διαχείριση του κόστους παραγωγής, για να είναι σε θέση συνεχίζουν την παραγωγή τους.

Ο ρόλος των αγροτικών συνεταιρισμών

Αξίζει να αναφερθεί πως οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί μπορούν να συνεισφέρουν στην αντιμετώπιση των συνεπειών που απορρέουν από το αυξημένο κόστος διαβίωσης και παραγωγής, ιδίως μέσω της προώθησης προγραμμάτων και πρωτοβουλιών που στοχεύουν στην ενίσχυση των αγροτικών κοινοτήτων, όπως προγράμματα ανάπτυξης υποδομών και παροχής υπηρεσιών σε αγροτικές περιοχές, προγράμματα κοινωφελούς εργασίας, καθώς με τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Οι συνεταιρισμοί έχοντας κοινωνικό χαρακτήρα παρέχουν υπηρεσίες στα μέλη τους και στις τοπικές κοινότητες, βοηθώντας το δυσβάσταχτο κόστος διαβίωσης.

Στον οικονομικό αντίποδα, οι συνεταιρισμοί μπορούν να επιτύχουν καλύτερες τιμές για τα γεωργικά προϊόντα των μελών τους, μέσω συλλογικής διαπραγμάτευσης και εμπορίας, συνδράμοντας έτσι τους αγρότες να αντισταθμίσουν την αύξηση του κόστους παραγωγής.

Με αυτό τον τρόπο οι συνεταιρισμοί μπορούν να επεκτείνονται και στη μεταποίηση και στην εμπορία των αγροτικών προϊόντων και τροφίμων, προσφέροντας τα στους καταναλωτές σε ικανοποιητικές τιμές, καθώς τόσο στη χώρα μας όσο και στην παγκόσμια οικονομία κατά κανόνα δεν μετέχουν σε κερδοσκοπικά παιχνίδια και πρακτικές για τις τιμές των τροφίμων. Οι συνεταιρισμοί αναπτύσσουν πιο σταθερές σχέσεις με τους καταναλωτές και αυτό βοηθάει να επιμερίζονται τα προβλήματα κόστους στα τρόφιμα, ειδικά σε περιόδους κρίσης.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Adolfson, J.F., Minesso, M.F., Mork, J.E. and Robays, I.V. (2024). Gas Price Shocks and Euro Area Inflation. ECB Working Paper No. 2024/2905.

André, C. and L. Demmou (2022), "Enhancing insolvency frameworks to support economic renewal", OECD Economics Department Working Papers, No. 1738, OECD Publishing, Paris.

Bassanini A., Duval R.(2006), "Employment Patterns in OECD Countries: Reassessing the Role of Policies and Institutions", OECD Economics Department Working Papers No. 486.DOI:10.1787/702031136412 Corpus ID: 264644552.

Cette, G., J. Lopez and J. Mairesse (2013), "Upstream product market regulations, ICT, R&D and productivity", NBER Working Papers No. 19488.

Charalampakis, E., Fagandini, B., Henkel, L. and Osbat, C. (2022). The impact of the recent rise in inflation on low-income households. ECB Economic Bulletin, Issue 7.

Demmou, L. and G. Franco (2020), "Do sound infrastructure governance and regulation affect productivity growth? New insights from firm level data", OECD Economics Department Working Papers, No. 1609, OECD Publishing, Paris.

Égert, B. and P. Gal (2018), "The quantification of structural reforms: Introducing country-specific policy effects", OECD Economics Department Working Papers, No. 1487, OECD Publishing, Paris.

Égert B., 2016. "Regulation, Institutions, and Productivity: New Macroeconomic Evidence from OECD Countries," American Economic Review, American Economic Association, vol. 106(5), pages 109-113, May.

Eurostat (2024), Euro area inflation down to 2.4%
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/w/2-03042024-ap#fragment-15944082-grio-inline-nav-3>

Furman Jason. (2022), This inflation is demand-driven and persistent, Project Syndicate.

Gal, P. and A. Theising (2015), "The macroeconomic impact of structural policies on labour market outcomes in OECD countries: A reassessment", OECD Economics Department Working Papers, No. 1271, OECD Publishing, Paris.

Griffith R.& Harrison R. & Macartney G., 2007. "Product Market Reforms, Labour Market Institutions and Unemployment," Economic Journal, Royal Economic Society, vol. 117(519), pages 142-166, March.

Kalecki Michal (1971) Selected essays on the dynamics of the capitalist economy 1933-1970, Cambridge University Press.

Lusk, J. and McFadden, B. (2021). Consumer Food Buying during a Recession, *Choices*, 36 (3): 1-9.

Maria Gracia Attinasi, Roberto A. De Santis, Claudia Di Stefano, Rinalds Gerinovics and Mate Barnabas Toth (2022) Supply chain bottlenecks in the euro area and the United States” Where do we stand? *ECB Economic Bulletin*, Issue 2.

OECD (2024). OECD headline inflation stable at 5.7% in February 2024, food inflation continues to slow. *OECD Statistics News Release*

Prati, A. (2023). The Well-Being Cost of Inflation Inequalities, *The Review of Income and Wealth*, 70 (1): 213-238.

Ελληνική

Ελληνική Στατιστική Αρχή ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2024), Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) – Φεβρουάριος 2024, ετήσιος πληθωρισμός 2,9%, Ελληνική Στατιστική Αρχή: Πειραιάς.

ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2024), Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) – Μάρτιος 2024, ετήσιος πληθωρισμός 3,2%, Ελληνική Στατιστική Αρχή, Ελληνική Στατιστική Αρχή: Πειραιάς.

ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2023). Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2022. Ελληνική Στατιστική Αρχή: Πειραιάς

ΙΜΕ-ΓΣΕΒΕΕ (2024). Εξαμηνιαίο Δελτίο Οικονομικού Κλίματος Μικρών & Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων. Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας: Αθήνα.

ΙΝΕΜΥ-ΕΣΕΕ (2023). Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 2022. Ελληνική Συνομοσπονδία Εμπορίου & Επιχειρηματικότητας: Αθήνα.

ΙΝΕΜΥ-ΕΣΕΕ (2024). Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 2023. Ελληνική Συνομοσπονδία Εμπορίου & Επιχειρηματικότητας: Αθήνα.

Ιωαννίδης, Γ. (2023). Επιπτώσεις του πληθωρισμού στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. ΙΜΕ-ΓΣΕΒΕΕ: Αθήνα.

Κέντρο Ερευνών και Οικονομικού Προγραμματισμού (ΚΕΠΕ, 2024), Bankflation: Ο πληθωρισμός της «τραπεζικής απληστίας», Αναλύσεις Επικαιρότητας (1/2024)

Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (2023): Γνώμη Πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε. με αριθμό 335 για τις «Προϋποθέσεις και διαδικασίες εισόδου, διαμονής και εργασίας εργαζομένων πολιτών από τρίτες χώρες», ΟΚΕ, Αθήνα.

Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (2023): Γνώμη Πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε. με αριθμό 331 για την «Ενέργεια και ενεργειακή κρίση: Αντιμετώπιση των οικονομικών και κοινωνικών συνεπειών», ΟΚΕ, Αθήνα.

Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (2022): Γνώμη Πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε. με αριθμό 328 για το «Κλιματική αλλαγή και πολιτικές αντιμετώπισής της στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση», ΟΚΕ, Αθήνα.

ΣΕΒ (2024). Business Pulse 2023 Για να γίνει ένα άλμα προς τα εμπρός, πρέπει να αντιμετωπιστούν παλιές και νέες προκλήσεις, τόσο για τις επιχειρήσεις, όσο και για την Πολιτεία. Flash Report, Τεύχος 80, 29 Ιανουαρίου 2024.

ΣΕΒ (2023). Business Pulse 2022: Οι επιχειρήσεις προσανατολίζονται στην ανάπτυξη αλλά βρίσκονται αντιμέτωπες με σημαντικές προκλήσεις λόγω διαχρονικών ρυθμιστικών αγκυλώσεων, της ενεργειακής κρίσης και του πληθωρισμού. Flash Report, Τεύχος 36, 31 Ιανουαρίου 2023.

Τράπεζα της Ελλάδας (2023) Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2022, σελ 56.

ΡΒΟ (2023). Έκθεση Α Τριμήνου 2023. Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή: Αθήνα